

Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΑΙΚΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Πτυχιακή εργασία της Βαρδάλου Παρασκευής

Η διδασκαλία μουσικών διαστημάτων μέσα από το τραγούδι σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Επιβλέπων καθηγητής: Χάρης Ράπτης

ΑΡΤΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	vii
I. Εισαγωγή.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	
ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ	
1.1. Παιδικό τραγούδι.....	12
1.2. Θεωρίες των μουσικοπαιδαγωγών Kodaly και Orff	14
1.3. Αγωγή της παιδικής φωνής.....	18
1.4. Παράφωνα παιδιά;.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ	
2.1. Κριτήρια επιλογής τραγουδιού	25
2.2. Διδασκαλία τραγουδιού.....	27
2.3. Μουσική και κίνηση	32
2.4. Όργανα σώματος και οργανική συνοδεία τραγουδιού.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	
3.1. Ημερήσιο πρόγραμμα πρώτης επίσκεψης.....	40
3.2. Ημερήσιο πρόγραμμα δεύτερης επίσκεψης	44

3.3.	Ημερήσιο πρόγραμμα τρίτης επίσκεψης.....	47
3.4.	Ημερήσιο πρόγραμμα τέταρτης επίσκεψης.....	51
3.5.	Ημερήσιο πρόγραμμα πέμπτης επίσκεψης.....	53
3.6.	Ημερήσιο πρόγραμμα έκτης επίσκεψης.....	58
3.7.	Ημερήσιο πρόγραμμα έβδομης επίσκεψης.....	62
3.8.	Ημερήσιο πρόγραμμα όγδοης επίσκεψης	66
3.9.	Ημερήσιο πρόγραμμα ένατης επίσκεψης.....	70
3.10.	Ημερήσιο πρόγραμμα δέκατης επίσκεψης	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΣΤΗ ΠΡΑΞΗ

4.1.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος πρώτης επίσκεψης.....	78
4.2.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος δεύτερης επίσκεψης	80
4.3.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος τρίτης επίσκεψης.....	82
4.4.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος τέταρτης επίσκεψης.....	83
4.5.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος πέμπτης επίσκεψης.....	84
4.6.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος έκτης επίσκεψης.....	85
4.7.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος έβδομης επίσκεψης.....	87
4.8.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος όγδοης επίσκεψης	87
4.9.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος ένατης επίσκεψης.....	88
4.10.	Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος δέκατης επίσκεψης	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
1. ΕΙΚΟΝΕΣ.....	101
2. ΠΑΡΤΙΤΟΥΡΕΣ	117
3. ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ.....	126
4. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ.....	134

Στην Κάρυ μας...

Πρόλογος

Η ενασχόληση με τη μουσική παιδαγωγική ως θεωρία και πράξη ξεκίνησε με διάφορους πειραματισμούς εμπνευσμένων μουσικοπαιδαγωγών που οραματίστηκαν μια ουσιαστικότερη και πολύπλευρη μουσική παιδεία. Οι πειραματισμοί αυτοί οδήγησαν σε πιο εστιασμένες πρακτικές και θεωρητικές μελέτες που σχετίζονταν με διάφορα θέματα διδακτικής, μεθοδολογίας, μεθόδων εκμάθησης της μουσικής, με τη μουσική ανάπτυξη των παιδιών κ.α., που με τη σειρά τους αποτέλεσαν το κύριο σώμα μελέτης της επιστήμης της μουσικής παιδαγωγικής. Με βάση τα παραπάνω πραγματοποιήθηκε και η εν λόγω πτυχιακή εργασία, όπου πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται ένα μοντέλο διδασκαλίας διαστημάτων μέσα από το τραγούδι σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, συνδυάζοντας στοιχεία και από τις ήδη σημαντικές υπάρχουσες θεωρίες.

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε τόσο στη θεωρητική προσέγγιση, η οποία στοχεύει στην επισκόπηση της θεωρίας και στην ανάπτυξη νέων τρόπων διδασκαλίας και στη διαμόρφωση νέων ιδεών, όσο και στην εφαρμογή στην πράξη, η οποία αποτελεί και τρόπο αξιολόγησης του όλου εγχειρήματος και δίνει αφορμή για αλλαγές και βελτιώσεις.

Προκειμένου να ολοκληρωθεί το παρόν πόνημα, πολλοί είναι αυτοί που συνέβαλαν με διάφορους τρόπους. Αναφέρομαι στην καλή θέληση της διευθύντριας του 55^{ου} Νηπιαγωγείου Πατρών, την κα. Ιωάννα Χουντή, η οποία με ιδιαίτερη ευχαρίστηση και διάθεση μου παραχώρησε την τάξη του

νηπιαγωγείου καθώς και τα μουσικά όργανα που διέθετε η αίθουσα, για όσο διάστημα χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί και να ολοκληρωθεί η έρευνά μου.

Φυσικά δε πρέπει να παραλείψω το μεγάλο ευχαριστώ που οφείλω στα παιδιά από τα οποία αποτελείτο η τάξη του νηπιαγωγείου. Από την πρώτη κιόλας στιγμή δέχτηκαν με μεγάλο ενθουσιασμό να συμμετάσχουν στην έρευνά μου. Εκδήλωσαν μεγάλη προθυμία και θέληση στην εκμάθηση των τραγουδιών που προτείνεται μέσα από την ερευνητική αποστολή, χτίζοντας μια δημιουργική σχέση ανάμεσά μας.

Ωστόσο θα ήθελα να ευχαριστήσω τη νηπιαγωγό κα. Ιωάννα Δεδούση για το βιβλιογραφικό υλικό και τη στήριξη που μου προσέφερε. Τεράστια συμπαράσταση σε όλους τους τομείς και καθ' όλη τη διάρκεια της παρούσας εργασίας έλαβα από τη συμφοιτήριά μου, Ευαγγελία Παπαδοπούλου, την οποία ευχαριστώ θερμά.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς και τους φίλους μου, που με στήριξαν με την συμπαράσταση τους κατά την διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης ένα τεράστιο ευχαριστώ οφείλω στον επόπτη καθηγητή κ. Χάρη Ράπτη για την επίβλεψή του και για τις παρατηρήσεις που έκανε κατά τη διάρκεια της πτυχιακής εργασίας. Πέρα όμως τούτου, τον ευχαριστώ για τη συμπαράσταση και τη φιλοτιμία που μου έδειξε προκειμένου να ολοκληρώσω την παρούσα εργασία.

I. Εισαγωγή

Το παιδικό τραγούδι, πιθανότατα, έχει τύχει της μεγαλύτερης προσοχής από κάθε άλλο ζήτημα σε όλο το πεδίο της μουσικής αγωγής του παιδιού.¹ Μέσα από το τραγούδι, από τον άμεσο δηλαδή συνδυασμό μουσικής και λόγου, το παιδί μπορεί να πλησιάσει και ν' αγαπήσει τη μουσική.² Ανακαλύπτει πως μπορεί να εκφραστεί χρησιμοποιώντας τη φωνή του, το πιο άμεσο μουσικό όργανο. Αυτό βέβαια συμβαίνει αφενός γιατί είναι ένα μουσικό όργανο που το διαθέτουμε όλοι, και αφετέρου γιατί είναι το πιο εύκολα μεταφερόμενο μουσικό όργανο, που το έχουμε πάντα μαζί μας.³

Λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα που παρέχει το παιδικό τραγούδι γενικά, μπορούμε να τονίσουμε το σημαντικό ρόλο που φαίνεται να παίζει στη νηπιακή ηλικία. Η παραπάνω διαπίστωση οδήγησε πολλούς μουσικοπαιδαγωγούς, να ασχοληθούν με το παιδικό τραγούδι και να προχωρήσουν στην σύνταξη μεθόδων και τρόπων διδασκαλίας του. Στη συγκεκριμένη εργασία πρόκειται να προταθεί ένας τρόπος εκμάθησης των μουσικών διαστημάτων διαμέσου του παιδικού τραγουδιού. Το καινοτόμο στοιχείο που εισάγει η παρούσα εργασία είναι ο συνδυασμός στοιχείων από άλλες μεθόδους και ιδιαίτερα από κάποιους μουσικοπαιδαγωγούς, όπως οι Kodaly και Orff, καθώς και η περαιτέρω επεξεργασία τους, παρουσιάζοντας και παράλληλα προτείνοντας ένα νέο τρόπο προσέγγισης του παιδικού τραγουδιού.

Βασική προϋπόθεση για την έναρξη του όλου εγχειρήματος αποτέλεσε η γνώση των φωνητικών ικανοτήτων των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Έτσι δημιουργήσαμε τραγούδια που εξυπηρετούσαν το εγχείρημά μας. Κρίθηκε ακόμη αναγκαίο να ανατρέξουμε στις ήδη υπάρχουσες πηγές με σκοπό την ανεύρεση κατάλληλων κριτηρίων για την επιλογή του παιδικού ρεπερτορίου

---

¹ Hargreaves, D., *Η Αναπτυξιακή Ψυχολογία της Μουσικής*, Μτφ-Επιμ. Έφη Μακροπούλου, Fagotto, Αθήνα, 2004, σελ. 111.

² Σέρρη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα παιδιά μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 83.

³ Μιχαήλ, Γιούλα, *Πινακωτή-Πινακωτή Και Στα Παιχνίδια Μουσική, Σπουδή*, Αθήνα, 1998, σελ. 25.

και του τρόπου διδασχής του. Μολονότι στα κριτήρια αναφερόμαστε στο ύφος και στη δομή του τραγουδιού καθιστώντας το ελκυστικό και ενδιαφέρον, ο τρόπος διδασχής και η πορεία διδασκαλίας, αποτελούν το επόμενο στάδιο, αποσκοπώντας στην εύκολη και γρήγορη εκμάθηση ενός τραγουδιού, έχοντας ως εργαλεία τη σταδιακή και επαναληπτική φάση του.

Επιπροσθέτως, κατά τη διάρκεια της ερευνητικής πορείας προέκυψε η ανάγκη για τον εμπλουτισμό του τρόπου διδασκαλίας των τραγουδιών και με άλλες δραστηριότητες, με πιο σημαντική την κίνηση. Η κίνηση αποτελεί φυσική και αποτελεσματική δραστηριότητα που χαρακτηρίζει τη μελετώμενη ηλικιακή ομάδα των παιδιών, η οποία συναντάται σε κάθε έκφανση της καθημερινότητάς τους. Με την κίνηση επιτυγχάνεται η έντονη ενεργητικότητα και συμμετοχή καθ' όλη τη διαδικασία της μουσικής μάθησης.

Ένας ακόμη τρόπος για ν' αποκτήσουν τα παιδιά μουσικές εμπειρίες και να κατανοήσουν τη μουσική είναι και το παίξιμο μουσικών οργάνων. Τα πρώτα μουσικά όργανα που ανακαλύπτουν τα παιδιά προέρχονται από το σώμα τους, όπως λόγου χάρη η φωνή, το σφύριγμα, τα παλαμάκια, τα χτυπήματα των ποδιών ή και των δακτύλων κ.λ.π. Θεωρείται συνηθισμένο φαινόμενο η συνοδεία των παιδικών τραγουδιών και παιχνιδιών με τους προαναφερθέντες ήχους, οι οποίοι αποτελούν και σημαντικό στοιχείο στη διαδικασία της μάθησης. Στη συνέχεια, αφού έχουν βιώσει μέσα από το ίδιο τους το σώμα τους ήχους μπορούν να τους αποδώσουν στα κρουστά μουσικά όργανα, θεωρώντας τα ως προέκταση του σώματός τους.

Όσον αφορά στα στάδια διεκπεραίωσης της παρούσας εργασίας αρχικά πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα, από όπου εντοπίσαμε και το κενό που υπήρχε πάνω σε αυτό το θέμα. Στη συνέχεια έπρεπε να γίνει ο σχεδιασμός της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου θέματος⁴ όπως π.χ. την ηλικία των παιδιών που θα ασχοληθούμε και τη φωνητική τους έκταση, τον τρόπο διδασκαλίας που θα ακολουθήσουμε έτσι ώστε να είναι ευχάριστος και δημιουργικός, τη σύνθεση

---

⁴ Πλαγιανάκος, Στυλιανός, *Διδακτική Επαγγελματικών Μαθημάτων. Ο Σχεδιασμός της Διδασκαλίας*, Έλλην, Τόμος Ι, Αθήνα, 2002, σελ. 71.

των παιδικών τραγουδιών βασισμένη στη πεντατονική κλίμακα, το περιεχόμενο των τραγουδιών που θα χρησιμοποιούσαμε.

Στη συνέχεια ακολούθησε και η εφαρμογή στην πράξη. Το συγκεκριμένο εγχείρημα έλαβε χώρα στο 55 νηπιαγωγείο σε παιδιά ηλικίας 5-6 χρόνων. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή διήρκεσαν 3 μήνες. Μέσα από την πράξη βγαίνουν πολύτιμα συμπεράσματα τόσο γενικότερης φύσης για το παιδικό τραγούδι, όσο και ειδικότερα πάνω στην εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου που αναπτύξαμε.

Τέλος υπάρχει συνοδευτικό υλικό το οποίο χρησιμοποιήθηκε κατά την εφαρμογή του προγράμματος (παρτιτούρες, ζωγραφιές, κινήσεις) και το οποίο παρατίθεται στο παράρτημα της εργασίας.

Μέσα από την ανάλυση όλων των κεφαλαίων που ακολουθούν, γίνεται αντιληπτό πως η πρόκληση για την παρούσα πτυχιακή εργασία, είναι να χαρακτηρίζεται από καινοτομία στον τρόπο επεξεργασίας των ήδη υπαρκτών βιβλιογραφικών πηγών, αλλά και στον τρόπο διαχείρισής τους, στη χρήση νέων πηγών και στη σύνδεσή τους με τις προηγούμενες. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα οδηγηθούμε στην επίτευξη των στόχων που προκύπτουν και κατά την πορεία της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

1.1. Παιδικό τραγούδι

Το τραγούδι είναι από τις πιο ευχάριστες δραστηριότητες, όχι μόνο των παιδιών, αλλά όλων των ανθρώπων.⁵ Αναμφίβολα θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι άρρηκτα δεμένο με την ανθρώπινη ζωή.⁶ Υπάρχουν πολλά είδη τραγουδιού, τα οποία θα μπορούσαμε να πούμε πως συνοδεύουν τον άνθρωπο σε όλες της φάσεις της ζωής όπως: στη δουλειά, στην εκδρομή, στο κυνήγι, στον πόλεμο, στο πανηγύρι, στην αγάπη, στη θρησκεία, στο γάμο, στον ύπνο⁷ κ.λ.π. Στη συγκεκριμένη εργασία θα επικεντρωθούμε στο παιδικό τραγούδι.

Αναμφισβήτητο είναι το γεγονός, πως όλα τα παιδιά πριν πάνε στο νηπιαγωγείο οπωσδήποτε έχουν ακούσει παιδικά τραγούδια. Σίγουρα θα έχουν κοιμηθεί με κάποιο νανούρισμα, θα έχουν ακούσει τραγούδια από μεγαλύτερα παιδιά στην αυλή ή στη παιδική χαρά. Αλλά και μόνα τους τα παιδιά, από πολύ μικρά ακόμη, μουρμουρίζουν από ευχαρίστηση στη κούνια τους, όταν παίζουν με τα χέρια και τα πόδια τους, όταν τρώνε ή όταν παίζουν με τα παιχνίδια τους.⁸ Και αργότερα όμως τα παιδιά, σε μεγαλύτερη ηλικία, καταφεύγουν αυθόρμητα στο τραγούδι στην καθημερινή τους ζωή, και κυρίως πάνω στο παιχνίδι, είτε είναι μόνα τους είτε μαζί με άλλα παιδιά. Το τραγούδι μέσα στα πλαίσια της παιδικής

---

⁵ Τόμπλερ, Μιχάλης, *Ήχων στόχων ηχώ: η μουσική στην ειδική αγωγή και θεραπεία*, Orpheus, Αθήνα, 2001, σελ. 57.

⁶ Παπαγιανοπούλου, Βαΐα, *Δημιουργία παιδικής χορωδίας στη σύγχρονη εκπαίδευση. Μουσικοί-γνωστικοί-κοινωνικοί στόχοι*, Διάπλαση, Περιλήψεις Πρακτικών 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 20-22 Απριλίου, 2005, σελ. 35.

⁷ Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή το νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια.*, Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 49.

⁸ Δημητράτου, Βίβιαν, *Η μουσική πάει στο νηπιαγωγείο. Μουσικές και κινητικές δραστηριότητες για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Οδυσσέας, Αθήνα, 1995, σελ. 25.

κουλτούρας θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι στην ουσία μια λειτουργική φόρμα επικοινωνίας.⁹

Επιπλέον το τραγούδι μπορεί να αποτελέσει τον πιο άμεσο τρόπο για να βιώσουν τα παιδιά τη μουσική, ιδιαίτερα στη προσχολική ηλικία, με την οποία ασχολούμαστε και στη παρούσα πτυχιακή εργασία. Έχοντας ως βασική προϋπόθεση ότι το τραγούδι αποτελεί για το παιδί πηγή ευχαρίστησης, θα μπορέσουμε να επιτύχουμε το παιδί να αγαπήσει τη μουσική. Επιπλέον σε συνδυασμό και με διάφορες άλλες μουσικές δραστηριότητες, οι οποίες αναφέρονται στο επόμενο κεφάλαιο, η μάθηση θα γίνεται αβίαστα, καθώς η ενεργός συμμετοχή του παιδιού διεγείρει το ενδιαφέρον του και αυξάνεται η ευχαρίστησή του με την έκφραση των συναισθημάτων του.

Γενικότερα μέσα από το τραγούδι το παιδί μπορεί να εκφράσει το συναισθηματικό του κόσμο πετυχαίνοντας έτσι την εξισορρόπηση και την ηρεμία του ψυχικού του κόσμου. Καλλιεργεί και αναπτύσσει την ευαισθησία, την προσοχή, τη φαντασία, τη μνήμη. Με την άνετη και ευχάριστη ατμόσφαιρα που δημιουργεί το τραγούδι αποτελεί πολύτιμο μέσο για εκτόνωση του παιδιού. Η ομαδική του εκτέλεση με την αναγκαιότητα της συμμόρφωσης προς κοινά αποδεκτούς κανόνες και όρους, προάγει το πνεύμα της πειθαρχίας, της συνεργασίας, της συλλογικής ευθύνης και της κοινωνικότητας.¹⁰

Πιο συγκεκριμένα το παιδικό τραγούδι διαμορφώνει τη προσωπικότητα του νηπίου μέσα από τις βασικές του διαστάσεις:

1. *Την παιδαγωγική.* Με το τραγούδι το παιδί: α) εμπλουτίζει το λεξιλόγιο του και β) καλλιεργεί στην ψυχή του κάθε ανώτερο ανθρωπιστικό ιδεώδες.

---

⁹ Σύμφωνα με την Ε. Μακροπούλου και τον Δ. Βαρελά το τραγούδι κατά την παιδική ηλικία είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το παιχνίδι (κάνοντας σχοινάκι, παίζοντας με τις κούκλες τους, στα ομαδικά παιχνίδια με τη μπάλα...). Μέσα από ένα παράδειγμα παρουσιάζουν τη σύνδεση ανάμεσα στο παιχνίδι και στο τραγούδι και στη συνέχεια αναφέρονται στο πώς το παιδί τα χρησιμοποιεί για να περιγράψει ένα μεγάλο φάσμα συναισθημάτων του. Μακροπούλου, Ε. – Βαρελάς, Δ., *Τραγουδώντας λέξεις. Από τη θεωρία στην... τάξη*. Faggoto Books, Αθήνα, 2005, σελ. 24- 26.

¹⁰ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 41.

2. *Τη ψυχολογική.* Όταν το νήπιο τραγουδά διασκεδάζει, ενθουσιάζεται και ψυχαγωγείται.
3. *Τη φυσιολογική.* Το τραγούδι συντελεί στη σωστή αναπνοή και στις σωστές ψυχοκινητικές δραστηριότητες του παιδιού.
4. *Την κοινωνική.* Όταν το παιδί συμμετέχει στο τραγούδι της ομάδας, τότε αναπτύσσει την κοινωνικότητα του, το αίσθημα ευθύνης και την πειθαρχία.
5. *Την καλλιτεχνική.* Το σχολικό τραγούδι όπως και η ζωγραφική αφυπνίζουν τις πρώτες καλλιτεχνικές τάσεις του παιδιού.¹¹

Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να πούμε, πως μέσα από το τραγούδι το νήπιο μπορεί να πλησιάσει και ν' αγαπήσει τη μουσική γενικότερα.¹² Ανακαλύπτει πως μπορεί να εκφραστεί μουσικά, και όχι μόνο, χρησιμοποιώντας τη φωνή του, το πιο άμεσο μουσικό όργανο. Αυτό αφενός γιατί είναι ένα μουσικό όργανο που το διαθέτουμε όλοι, και αφετέρου γιατί είναι το πιο εύκολα μεταφερόμενο μουσικό όργανο που έχουμε πάντα μαζί μας.¹³ Σύμφωνα και με τον Zoltan Kodaly το τραγούδι είναι η βάση της μουσικής αγωγής και η μουσική μάθηση θα πρέπει να αρχίζει με το φυσικό όργανο του παιδιού, τη φωνή.¹⁴

1.2. Θεωρίες των μουσικοπαιδαγωγών Kodaly και Orff

Ο Zoltan Kodaly (Ουγγαρία, 1882-1967), συνθέτης, μουσικολόγος και μουσικοπαιδαγωγός υποστήριζε πως η φυσικότερη πρώτη επαφή με τη μουσική είναι μέσα από τη φωνή, ένα όργανο που το διαθέτουν όλοι ανεξαρτήτως ηλικίας, τάξης και οικονομικής κατάστασης, και που θα

---

¹¹ Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή στο νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη*(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 52.

¹² Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα παιδιά μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 83.

¹³ Μιχαήλ, Γιούλα, *Πινακωτή-Πινακωτή Και Στα Παιχνίδια Μουσική, Σπουδή*, Αθήνα, 1998, σελ. 25.

¹⁴ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 36-38.

εξασφαλίσει τη βίωση της μουσικής, πριν αυτή «μεταφερθεί» σε ένα όργανο έξω από τον ίδιο τον άνθρωπο. Θεωρούσε το τραγούδι ως βασική δραστηριότητα μουσικής αγωγής και βάση οποιασδήποτε μουσικής εκπαίδευσης.¹⁵

Οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται η θεωρία του Kodaly είναι η ανάπτυξη της μουσικής παιδείας, δηλαδή η δυνατότητα του ατόμου να διαβάζει, να γράφει και να σκέφτεται μουσικά.¹⁶ Πίστευε ότι η μουσική αγωγή είναι δικαίωμα κάθε παιδιού και συνεπώς θα πρέπει να διδάσκεται ως ένα σημαντικό μάθημα¹⁷, το οποίο θα έπρεπε να αρχίζει από το νηπιαγωγείο και ακόμη πιο νωρίς αν είναι δυνατόν¹⁸. Υποστήριζε, να προσεγγίζεται η μουσική με το ένστικτο, διαισθητικά και βιωματικά και όχι πρωτίστως διανοητικά. Υποστήριζε ακόμα ότι όπως ξεκινούμε να μιλούμε πρώτα τη μητρική μας γλώσσα, κι ύστερα μαθαίνουμε άλλες γλώσσες, έτσι ο καθένας πρέπει να μάθει πρώτα τη μουσική γλώσσα της πατρίδας του και ύστερα να προχωρήσει προς άλλους μουσικούς πολιτισμούς.¹⁹

Βασιζόμενος, λοιπόν, στις παραπάνω θεωρίες ανέπτυξε μια μέθοδο διδασκαλίας της μουσικής σύμφωνα με την οποία η μουσικότητα και η γνώση αποκτώνται μέσα από τη χρήση της φωνής (το πρώτο φυσικό όργανο του παιδιού). Στο περιεχόμενο της διδασκαλίας του, ο Kodaly επινόησε μια διαβαθμισμένη σειρά υλικού διδασκαλίας, το οποίο είναι παρμένο κυρίως από την παραδοσιακή μουσική της χώρας του και από ασκήσεις που ο ίδιος επινόησε, και που όλο μαζί αποτελεί τη Φωνητική Μέθοδο Kodaly²⁰. Η μέθοδος του, για φωνητική άσκηση και ανάπτυξη, βασίζεται σ' ένα σύστημα

---

¹⁵ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 36-38.

¹⁶ Παπαζαρή, Αθανάσιος, *Η Μουσική Στην Εκπαιδευτική Διαδικασία. Θέματα Παιδαγωγικής Της Μουσικής, Διδακτικής Και Μάθησης*, Τερτιος, Κατερίνη, 1991, σελ. 153.

¹⁷ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 36.

¹⁸ Δαμιανού-Μαρίνη, Ε., *Βασικές μεθοδολογικές αρχές για την εφαρμογή των Μουσικοπαιδαγωγικών ιδεών του Zoltan Kodaly*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3, σελ. 33.

¹⁹ Ανδρούτσος, Πολύβιος, *Μέθοδοι Διδασκαλίας της Μουσικής: Παρουσίαση και Κριτική Θεώρηση των Μεθόδων Orff και Dalkroze*, Ορφέας, Αθήνα, 1995, σελ. 9.

²⁰ Πατσέας, Μιχάλης, *Μια ολιστική πρόταση για τη μουσική αγωγή στη γενική εκπαίδευση: το σύστημα Kodaly*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 15-17 Απριλίου, 2005.

όπου ο φθόγγος Ντο είναι κινητός. Τα παιδιά, δηλαδή, δεν διδάσκονται το απόλυτο τονικό ύψος, αλλά μαθαίνουν διαστήματα. Ο σκοπός αυτής της προσέγγισης του Kodaly ήταν να καλλιεργήσει από τα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής το εσωτερικό αυτί, την ακοή μέσα από το τραγούδι χωρίς την ενόργανη συνοδεία.²¹ Επίσης στη μέθοδο του χρησιμοποιείται και η χειρονομική του J. Curwen²², όπου με τις κινήσεις των χεριών τα παιδιά εισάγονται στις έννοιες της τονικότητας.

Ο επίσης συνθέτης και μουσικοπαιδαγωγός, Carl Orff (Γερμανία, 1895-1982), υποστήριζε πως σε κάθε παιδί υπάρχει εκ φύσεως η ενότητα της μουσικής και της κίνησης²³ και πως παιδιά με παντελή έλλειψη μουσικότητας είναι κάτι σπάνιο. Με βάση αυτές τις αρχές άρχισε να διαμορφώνει ιδέες για νέους τρόπους στη μουσική εκπαίδευση, καταλήγοντας έτσι στη σύνταξη του βασικού παιδαγωγικού του έργου, το «Orff-Schulwerk»²⁴, δηλαδή Έργο για το σχολείο ή όπως αναφέρεται στα Ελληνικά Μουσικοκινητική αγωγή Orff²⁵, το οποίο εισήγαγε στην Ελλάδα η Πολυξένη Ματέυ²⁶. Σε μια ομιλία της η Ματέυ αναφέρει χαρακτηριστικά: «Για κάθε παιδαγωγό, που αντιμετωπίζει υπεύθυνα τα σημερινά τεράστια προβλήματα της παιδείας, το σύστημα Orff μπορεί να γίνει ένας πολύτιμος συνεργάτης. Μπορεί να βοηθήσει να πλάσουμε ανθρώπους που να έχουν ελεύθερα κορμιά, δεκτικότητα για τις αισθητικές μορφές, δημιουργική φαντασία και πρωτοτυπία στη σκέψη»²⁷.

Με το «Orff-Schulwerk» τα παιδιά γνωρίζουν τη μουσική με βιωματικό τρόπο μέσα από τη ρυθμισμένη κίνηση του σώματος και μέσα από το ρυθμό

---

²¹ Σέρρη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 38-39.

²² Ανδρούτσος, Πολύβιος, *Μέθοδοι Διδασκαλίας της Μουσικής: Παρουσίαση και Κριτική Θεώρηση των Μεθόδων Orff και Dalcroze*, Ορφέας, Αθήνα, 1995, σελ. 9.

²³ Κοκώνη Γ. Τσακίρη, *Ανακαλύπτοντας τη μουσική*, Αθήνα, 2000, σελ. 51.

²⁴ Σέρρη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ.41-43.

²⁵ Παπά, Αναστασία, *Το Orff-Schulwerk και τα ελληνικά αναλυτικά προγράμματα για το δημοτικό σχολείο. Μια ιστορική προσέγγιση*, Διάπλαση, Περιλήψεις Πρακτικών 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 20-22 Απριλίου, 2005, σελ. 35.

²⁶ Τσαφταρίδης, Νικόλας, *Μουσική, Κίνηση, Λόγος. Η στοιχειοδομική μουσική στο παιδαγωγικό έργο Orff*. Νήσος, Αθήνα, 1997, σελ.31.

²⁷ Bush, E. Jeffrey, *Η επίδραση των προσεγγίσεων Dalcroze, Kodaly και Orff στις Η.Π.Α. κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα*, Μουσική εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος ΙΙΙ, Τεύχος 2, σελ. 104.

που δημιουργείται από τις ίδιες τις λέξεις²⁸, όπως π.χ. από τα ονόματά τους. Η συνειδητοποίηση του ρυθμού έχει πρωτεύοντα ρόλο σε όλες τις μουσικές δραστηριότητες και μέσα από τη κίνηση, το λόγο, τη μουσική²⁹ αλλά και τον αυτοσχεδιασμό, εκτός από το βιωματικό χαρακτήρα του συστήματος, επιτυγχάνεται και η ενεργός συμμετοχή των παιδιών.

Επίσης αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της θεωρίας είναι και η χρήση μουσικών οργάνων, όπως :

- α) ρυθμικά κρουστά (ντέφια, καστανιέτες με ξύλινη λαβή, μαράκες, κουδουνάκια, τριγωνάκια, ξυλάκια),
- β) μελωδικά κρουστά (ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα),
- γ) πνευστά από την οικογένεια των αυλών (φλογέρα),
- δ) έγχορδα (κιθάρα).³⁰

Και οι δύο μέθοδοι, του Kodaly και του Orff, αρχίζουν να διδάσκουν τη μελωδία χρησιμοποιώντας το διάστημα της μικρής τρίτης³¹, που σταδιακά οδηγεί στη χρήση της πεντατονικής κλίμακας, με τους φθόγγους ντο, ρε μι, σολ, λα, ντο. Η συγκεκριμένη κλίμακα αποτέλεσε και τη βάση της φωνητικής μουσικής αγωγής, ιδιαίτερα στις δύο αυτές μεθόδους³². Διακρίνουμε, επομένως, πως ακόμα μία ομοιότητα των εν λόγω συστημάτων είναι και η χρήση της πεντατονικής κλίμακας. Συγκεκριμένα η άποψη του Kodaly, σχετικά με τα τραγούδια σε πεντατονική κλίμακα, είναι πως αυτά ταιριάζουν ιδιαίτερα στα παιδιά του νηπιαγωγείου, διότι τα παιδιά δεν ενοχλούνται από τα ημιτόνια που συναντάμε σε μια π.χ. διατονική κλίμακα, και τα βοηθά κυρίως στα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής να αποκτήσουν πιο νωρίς σωστό τονισμό.³³ Επίσης και ο Orff θεωρεί πως η πεντατονική κλίμακα, εκτός από την απουσία των

---

²⁸ Ατέσογλου, Νεφέλη, *Στόχοι και στοιχεία του μαθήματος Orff*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος ΙΙΙ, Τεύχος 2, σελ. 103.

²⁹ Ό.π., σελ. 102.

³⁰ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 43.

³¹ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική ΙΙ*, Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 13.

³² Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 39.

³³ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 39.

ημιτονίων έχει και άλλα πλεονεκτήματα, όπως το ότι επειδή είναι μια μελωδική κλίμακα, με όποια σειρά και να παιχτούν οι ήχοι, βγαίνει ευχάριστος ήχος, κάτι που ευνοεί τα παιδιά στο να αυτοσχεδιάζουν, έχοντας ως αποτέλεσμα τη δημιουργικότητα και όχι τη μίμηση, καθώς και τις ομαδικές μουσικές εκτελέσεις, χωρίς το φόβο της δημιουργίας διάφωνων διαστημάτων³⁴.

Και οι δύο, λοιπόν, αν και για διαφορετικούς λόγους ο καθένας, ο Orff για να μη μιμηθούν τα παιδιά γνωστές μελωδίες από τις επτατονικές κλίμακες και ο Kodaly επειδή πιστεύει πως τα παιδιά δεν μπορούν να παράγουν σωστά το διάστημα του ημιτονίου, χρησιμοποιούν τη πεντατονική κλίμακα ως βάση του πρώτου τους φωνητικού ρεπερτορίου και προτείνουν τη χρήση της, αρχίζοντας από το διάστημα της μικρής τρίτης Σολ-Μι, στο ξεκίνημα της φωνητικής αγωγής των παιδιών.³⁵

1.3. Αγωγή της παιδικής φωνής

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο και οι δύο μουσικοπαιδαγωγοί, ο Kodaly και ο Orff, υποστηρίζουν πως η φωνητική αγωγή των παιδιών πρέπει να ξεκινάει με την πεντατονική κλίμακα, έχοντας ως αφετηρία το διάστημα της τρίτης μικρής Σολ-Μι, το οποίο μετά από έρευνες ο Kodaly κατέληξε πως το χρησιμοποιούν τα παιδιά στις αυτοσχέδιες μελωδίες που δημιουργούν για τις ανάγκες του παιχνιδιού τους. Μετά ακολουθεί το διάστημα του τόνου και της τέταρτης καθαρής με τη προσθήκη της νότας Λα. Η επόμενη νότα είναι η Ρε η οποία σχηματίζει με τη νότα Λα 5^η καθαρή. Επόμενη η Ντο η οποία συμπληρώνει την πεντατονική κλίμακα (ντο, ρε, μι, σολ, λα). Όταν εξοικειωθούν πλέον με την πεντατονική κλίμακα εισάγονται

---

³⁴ Κυμινοπού-Πριντάκη, Αγγελική, *Η κοινωνική και εκπαιδευτική φιλοσοφία του παιδαγωγικού έργου Orff*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3, σελ. 19.

³⁵ Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 49.

προοδευτικά οι νότες Φα και Σι, αργότερα τραγούδια με υφέσεις και διέσεις, ημιτόνια, διαφορετικές κλίμακες κ.λ.π.³⁶

Εντούτοις υπάρχουν και άλλοι τρόποι που χρησιμοποιούνται για το ξεκίνημα της φωνητικής αγωγής των παιδιών της προσχολικής ηλικίας αρχίζοντας από το κάτω Ντο και προχωρώντας στο Σολ. Το διάστημα δηλαδή Ντο-Σολ είναι το πρώτο που μαθαίνουν τα παιδιά για να συνεχίσουν με την τέλεια συγχορδία ντο-μι-σολ και να φτάσουν στο ντο-ρε-μι-φα-σολ κ.τ.λ. Χρησιμοποιούν το διάστημα ντο-σολ ως «πρώτο διάστημα» εξαιτίας της σημασίας που κατέχει στη μελωδία, στην αρμονία, στο τονικό σύστημα. Η μελέτη του διαστήματος Ντο-Σολ είναι προστάδιο της μελέτης της τέλει συγχορδίας ντο-μι-σολ και στηρίζεται σε φωνητικούς, μουσικολογικούς και ψυχολογικούς λόγους.³⁷

Για την εξάσκηση ωστόσο των παιδιών στη χρήση των παραπάνω διαστημάτων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα παιχνίδια και δραστηριότητες με φωνητικούς πειραματισμούς όπως: α) να τραγουδούν με το διάστημα που μαθαίνουν κάθε φορά, διάφορες λέξεις όπως τα ονόματα τους, παροιμίες, στίχους κλπ. Π.χ.: Καλημέρα. Πώς περνάτε. Σπίτι χωρίς Γιάννη προκοπή δε κάνει . Μαρία , Κώστας ...β) κάθε καινούργιο διάστημα να συνδυάζεται με ήχους γνωστούς για να αποτυπώνεται στη μνήμη τους και καλό θα είναι να αυτοσχεδιάζουν με λέξεις ή / φράσεις γ) για τη συνειδητοποίηση της τονικής διαφοράς στις δύο νότες των διαφόρων διαστημάτων ο διδάσκων να δείχνει με το χέρι του το ανέβασμα και το κατέβασμα (το Σολ με το χέρι στο πιγούνι το Μι στο στήθος) δ) μπορούν να παίξουν τα διαστήματα σε ένα μουσικό όργανο.³⁸

Φυσικά η φωνητική αγωγή, εκτός όλων των παραπάνω, επιτυγχάνεται και με τα τραγούδια, αρκεί ο εκπαιδευτικός να επιλέγει τα κατάλληλα τραγούδια λαμβάνοντας υπόψη, ότι η φωνητική έκταση των παιδιών

---

³⁶ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II* , Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 14.

³⁷ Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή στο νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια*. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 46.

³⁸ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II* , Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 13-14.

προσχολικής ηλικίας είναι περιορισμένη, περίπου μια πέμπτη καθαρή Ντο-Σολ (το μεσαίο Ντο του πιάνου), Ρε-Λα³⁹, ή μια έκτη μεγάλη (σι ύφεση-σολ). Με την πάροδο του χρόνου και τη συστηματική διδασκαλία, η έκταση αυτή μεγαλώνει σταδιακά και προς τα πάνω και προς τα κάτω⁴⁰. Για το λόγο αυτό, οι μελωδίες των τραγουδιών, που διδάσκονται στα παιδιά αυτής της ηλικίας, πρέπει να κινούνται μέσα στην έκταση της οκτάβας Ντο-ντο⁴¹⁻⁴².

Επίσης κατά την εκλογή των κατάλληλων τραγουδιών πρέπει να ληφθεί υπόψη και η σύσταση της μελωδικής γραμμής τους. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δυσκολεύονται να τραγουδήσουν τραγούδια που έχουν μελωδικά διαστήματα μεγαλύτερα από την 4η ή 5η καθαρή ή που κινούνται, με πολλά ημιτόνια.⁴³

Ωστόσο πρόσφατες έρευνες⁴⁴ έδειξαν ότι τα παιδιά είναι σε θέση να τραγουδούν και διαστήματα ημιτονίου αλλάζοντας την υπάρχουσα άποψη ότι κατάλληλα τραγούδια για τα παιδιά είναι μόνο εκείνα που κινούνται στη πεντατονική κλίμακα. Είναι θετικό για εκείνα από μικρή ηλικία να εκτίθενται σε ποικιλία ήχων και τραγουδιών ακόμη και αν δεν μπορούν να τα τραγουδήσουν απόλυτα σωστά. Στη περίπτωση βέβαια που θέλουμε να επικεντρώσουμε τη διδασκαλία μας στη απόκτηση σωστής τονικότητας καλό είναι να επικεντρωθούμε σε συγκεκριμένα διαστήματα, ώστε να μπορούν τα παιδιά να τραγουδούν σωστά και καθαρά, σε ομαδικές μουσικές εκτελέσεις χωρίς το φόβο της κακοφωνίας.⁴⁵

---

³⁹ Δημητράτου, Βίβιαν, *Η μουσική πάει στο νηπιαγωγείο. Μουσικές και κινητικές δραστηριότητες για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Οδυσσέας, Αθήνα, 1995, σελ. 33.

⁴⁰ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 41-42.

⁴¹ Ό.π., σελ. 41-42.

⁴² Σύμφωνα με τον Αντώνη Τζουμάνη το "Ντο" είναι αυτό που γράφεται κάτω από το πεντάγραμμα και το "ντο" αυτό που γράφεται στο τρίτο διάστημα μέσα στο πεντάγραμμα. Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή στο νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη (Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια)*. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 46.

⁴³ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 41-42.

⁴⁴ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II*, Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 14.

⁴⁵ Ό.π., σελ. 14.

Έτσι τα παιδιά, μέσα από μια ποικιλία τραγουδοπαίχνιδων, αποκτούν σε ένα πρώιμο στάδιο αυτοπεποίθηση στη φωνή τους⁴⁶ και ταυτόχρονα τους δίνονται οι κατάλληλες ευκαιρίες για την ανάπτυξη των φωνητικών τους δεξιοτήτων, κάτι που είναι πολύ σημαντικό να πραγματοποιηθεί κατά την προσχολική ηλικία έτσι ώστε αργότερα να μην υπάρχει το πρόβλημα της παραφωνίας, καθώς ουσιαστικά δεν υπάρχουν παράφωνα παιδιά αλλά κακή φωνητική αγωγή στην νηπιακή ηλικία⁴⁷.

1.4. Παράφωνα παιδιά;

Είναι συχνό φαινόμενο κάποια παιδιά, ακόμη και ενήλικες, να μην μπορούν να τραγουδήσουν στο σωστό τόνο. Το φαινόμενο αυτό έχει απασχολήσει εδώ και αρκετά χρόνια παιδαγωγούς και ερευνητές. Υπάρχουν όμως πραγματικά "παράφωνα" παιδιά και αν ναι, με ποια αντικειμενικά κριτήρια μπορούμε να χαρακτηρίζουμε κάποιο παιδί "παράφωνο"; Κατ' αρχήν, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι κάποιος που χαρακτηρίζεται "παράφωνος" μπορεί σε μια άλλη κοινωνία να θεωρείται ότι έχει σωστή φωνή. Το κριτήριο αξιολόγησης κατά συνέπεια έχει πολιτισμικές καταβολές- το πόσο "σωστά", από άποψη τονικότητας, τραγουδά κάποιος είναι άμεσα συνδεδεμένο με πολιτισμικά και μουσικά κριτήρια κάθε άλλο παρά παγκόσμια.⁴⁸

Εντούτοις, βασιζόμενοι σε κριτήρια που κυμαίνονται στα πλαίσια της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής μπορούμε να πούμε πως η ικανότητα ενός ατόμου να τραγουδά σωστά, δεν πρέπει να θεωρείται σαν ένα ιδιαίτερο χάρισμα για

---

⁴⁶ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Τραγουδώντας Λέξεις. Από τη θεωρία στην... τάξη*. Fagotto Books, Αθήνα, 2005, σελ. 39.

⁴⁷ Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 38.

⁴⁸ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ.38.

λίγους, δεν είναι δώρο της φύσης, αλλά θέμα σωστής αγωγής της φωνής.⁴⁹ Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι είναι μια διαδικασία που απαιτεί το διανοητικό και φυσικό συντονισμό του παιδιού. Με απλά λόγια, στο τραγούδι ο ήχος συλλαμβάνεται διανοητικά, οι φωνητικές χορδές ανταποκρίνονται σ' αυτή τη διανοητική απαίτηση και, προσαρμόζονται ανάλογα, ώστε όταν πάλλονται από τον αέρα που βγαίνει, από τους πνεύμονες, η παλμική δόνηση παράγει, τον τόνο που απαιτεί ο εγκέφαλος. Μέσα από αυτό το πρίσμα των διαφόρων λειτουργιών σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού, πρέπει να δεχθούμε και τη διαδικασία που απαιτείται για τη σωστή χρήση της φωνής του παιδιού στο τραγούδι. Ότι δηλαδή το κάθε παιδί αναπτύσσεται με το δικό του ρυθμό και θα πρέπει να ενθαρρύνεται, σε κάθε στάδιο της ανάπτυξής του, γιατί παιδιά πραγματικά παράφωνα δεν υπάρχουν.⁵⁰ Απλά ορισμένα παιδιά αντιμετωπίζουν πρόβλημα στα αρχικά στάδια ανάπτυξης και δεν προχωράνε με τον αναμενόμενο ρυθμό, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να τραγουδήσουν στο σωστό τόνο.

Υπάρχουν διάφορες αιτίες που δημιουργούν αυτό το πρόβλημα. Μια αιτία μπορεί να είναι η έλλειψη πείρας. Μερικά παιδιά έρχονται στο νηπιαγωγείο χωρίς να έχουν τραγουδήσει προηγουμένως ούτε ένα τραγούδι. Άλλα παιδιά πιθανό να μην κατάλαβαν ποτέ ότι δεν τραγουδούσαν αλλά μόνο μουρμούριζαν το τραγούδι μονότονα. Ένας άλλος λόγος για το πρόβλημα αυτό είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος, γιατί το παιδί δε θεωρεί το τραγούδι, δραστηριότητα που το ικανοποιεί και το ευχαριστεί. Συνήθως η στάση της οικογένειας είναι καθοριστική για τη στάση του παιδιού απέναντι στο τραγούδι. Πιθανό να υπάρχουν και άλλοι λόγοι που τα παιδιά δεν μπορούν να τραγουδήσουν σωστά, όπως σωματικές⁵¹ ή ψυχολογικές διαταραχές.⁵²

---

⁴⁹ Πατσαντζόγλου, Κωνσταντίνος, *Τα πρώτα μουσικά βήματα. Πρακτικός οδηγός*. Σμυρνιωτάκη, Αθήνα, 2005, σελ. 70.

⁵⁰ Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 38.

⁵¹ Είναι γνωστό ότι το 4-5% των ανθρώπων δεν θα μπορέσουν να τραγουδήσουν ποτέ σωστά και αυτό γιατί υπάρχει πρόβλημα σε κάποιο από τα όργανα, που συμμετέχουν στην κατασκευή της φωνής. Και τα όργανα αυτά δεν είναι μόνο οι φωνητικές χορδές, ο λάρυγγας και η στοματική κοιλότητα, αλλά είναι όλα τα όργανα, που περιέχονται στο ανθρώπινο σώμα από το διάφραγμα μέχρι και το κρανίο. Ο σκελετός του θώρακα, οι πνεύμονες, το μέγεθος της καρδιάς, τα αγγεία, μέχρι και οι αυλακώσεις των ημισφαιρίων του εγκεφάλου έχουν σχέση με την , κατασκευή της φωνής. Πατσαντζόγλου,

Ωστόσο οι έρευνες έχουν δείξει ότι η σωστή αναπαραγωγή του τονικού ύψους σε μεγάλο βαθμό διδάσκεται. Για αυτό το λόγο και ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός, έτσι ώστε να αποτραπεί η καλλιέργεια της παραφωνίας, κάτι που δύναται να συμβεί με τους εξής τρόπους:

α) Είναι γνωστό ότι η σωματική και πνευματική κατάσταση των παιδιών προσχολικής ηλικίας εξελίσσεται συνεχώς. Είναι φυσικό λοιπόν και η φωνή των παιδιών να βρίσκεται σε εξέλιξη. Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν τραγούδια, που η έκταση τους δεν είναι μεγαλύτερη των 5-6 φθόγγων. Για το λόγο αυτό ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να τους δώσει να τραγουδήσουν τραγούδια μεγαλύτερης έκτασης γιατί τότε είναι σίγουρο ότι τα παιδιά θα παραφωνήσουν. Επίσης σε καμία περίπτωση αυτή η τακτική δεν θα πρέπει να συνεχιστεί καθώς έτσι εδραιώνεται στα παιδιά ασυναισθητα η κακή σχέση αυτού που ακούνε μ' αυτό που τραγουδάνε, με αποτέλεσμα εντός ολίγου αυτή η κακή αρμονική σχέση να μην τα ενοχλεί. Έτσι γίνονται παράφωνα χωρίς να το αντιλαμβάνονται.

β) Το ακουστικό σύστημα των παιδιών είναι υπό εξέλιξη. Μέχρι τα πέντε τους χρόνια, κατά τη νηπιακή δηλαδή ηλικία, δεν μπορούν να διακρίνουν και να αποδώσουν εύκολα μικρές αποστάσεις μεταξύ των ήχων. Επομένως, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να επιλέξει τραγούδι που να έχει πολλά ημιτόνια, μικρές δηλαδή αποστάσεις μεταξύ των ήχων, γιατί τότε είναι σίγουρο ότι τα παιδιά θα παραφωνήσουν, εφόσον δεν είναι εύκολο για αυτά να διακρίνουν αυτές τις αποστάσεις.

γ) Τα παιδικά τραγούδια δεν θα πρέπει να έχουν πολλούς στίχους, διότι τότε η προσοχή του παιδιού στρέφεται στο να θυμηθεί τους στίχους και παραμελεί τη φωνή του, με αποτέλεσμα να παραφωνεί.

Κωνσταντίνος, *Τα πρώτα μουσικά βήματα. Πρακτικός οδηγός*. Σμυρνωτάκη, Αθήνα, 2005, σελ. 69.

⁵² Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 43.

δ) Τα παιδιά θα πρέπει να προσεγγίζουν το τραγούδι ολιστικά και μάλιστα όχι μόνο ακουστικά, αλλά με όλες τις αισθήσεις τους, έτσι ώστε να πετυχαίνουμε ολοκληρωμένη προσέγγιση των τραγουδιών.⁵³

Καταλήγουμε, λοιπόν στο συμπέρασμα πως όλα τα παιδιά της τάξης δικαιούνται και πρέπει να τραγουδήσουν σωστά. Γι' αυτό χρειάζεται ο εκπαιδευτικός να τα βοηθήσει ν' αποκτήσουν έλεγχο του ύψους της φωνής τους, διδάσκοντάς τους τραγούδια, που είναι μέσα στις φωνητικές τους δυνατότητες, χρησιμοποιώντας τα σωστά κριτήρια στην επιλογή των τραγουδιών.

---

⁵³ Πατσαντζόγλου, Κωνσταντίνος, *Τα πρώτα μουσικά βήματα. Πρακτικός οδηγός*. Σμυρνιωτάκη, Αθήνα, 2005,σελ. 70-72.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

2.1. Κριτήρια επιλογής τραγουδιού

Η επιλογή των τραγουδιών πρέπει να γίνεται προσεκτικά, έτσι ώστε να είναι μέσα στα πλαίσια των φωνητικών δυνατοτήτων των παιδιών και με γνώμονα την πορεία από το απλό στο σύνθετο, από το εύκολο στο δύσκολο. Τα κριτήρια θα μπορούσαμε να πούμε πως διακρίνονται σε μουσικά και σε εξωμουσικά (περιεχόμενο, γλώσσα), αναλόγως με τους εκάστοτε στόχους διδασκαλίας. Αν, για παράδειγμα, μας ενδιαφέρει να διδάξουμε τη σωστή άρθρωση και να διευρύνουμε το λεξιλόγιο των παιδιών, τότε θα επιλέξουμε ένα τραγούδι δίνοντας βάρος στο κείμενο, όπου κείμενο και μουσική έχουν στενή σχέση. Παράλληλα, όμως, αν προσανατολιζόμαστε στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τραγούδια βασισμένα στον αυτοσχεδιασμό, όπου το κείμενο δεν παίζει και μεγάλο ρόλο.⁵⁴

Όποιος, λοιπόν, και να είναι ο στόχος μας, ένα από τα βασικά κριτήρια για την επιλογή των τραγουδιών, που θα διδάσκονται στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, είναι η μελωδία τους, η οποία πρέπει να κινείται μέσα στην έκταση της οκτάβας (ΝΤΟ-ντο). Απαιτείται να δώσουμε μεγάλη βαρύτητα και στο μελωδικό επίπεδο⁵⁵ στο οποίο κινούνται οι φθόγγοι του τραγουδιού καθώς επίσης και στη σύσταση της μελωδικής τους γραμμής. Στην ηλικία αυτή τα

---

⁵⁴ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ.39.

⁵⁵ Αν ένα τραγούδι, για παράδειγμα, κινείται διαρκώς από το λα(2^ο διάστημα του πενταγράμμου) ως το μι(4^ο διάστημα του πενταγράμμου) είναι περισσότερο δύσκολο για μικρά παιδιά από ένα άλλο που κινείται σε χαμηλότερη περιοχή(από το μι, 1^η γραμμή του πενταγράμμου, ως το σι, 3^η γραμμή του πενταγράμμου) και μόνο παροδικά και στιγμιαία έχει ψηλότερους φθόγγους. Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ. 78.

διαστήματα δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερα από την 4η ή 5η καθαρή. Οποιαδήποτε όμως κι αν είναι η επιλογή των τραγουδιών που θα κάνουμε πρέπει να έχουμε υπόψη μας και τα παρακάτω:

1. Τα τραγούδια να έχουν απλή και εύθυμη μελωδία, ομαλή μελωδική δομή και χαρούμενο περιεχόμενο για να αρέσουν στα παιδιά. Οποιοδήποτε τραγούδι κι αν είναι, αν αυτό αρέσει στα παιδιά, θα το θυμούνται εύκολα και θα θέλουν να το τραγουδούν.
2. Ο ρυθμός τους πρέπει να είναι και αυτός ελκυστικός. Στην αρχή καλό είναι να έχουμε αξίες όπως τέταρτα και όγδοα γιατί αντιστοιχούν στις φυσικές κινήσεις του σώματος (περπάτημα, τρέξιμο). Προοδευτικά επιλέγουμε τραγούδια με μισά, παρεστιγμένα, δέκατα έκτα, ολόκληρα. Και τα μέτρα των τραγουδιών στην αρχή πρέπει να είναι απλά ($2/4$, $3/4$, $4/4$) και στη συνέχεια μπορούμε να επεκταθούμε σε πιο σύνθετα ($6/8$, $5/8$,). Βέβαια σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί, όπως π.χ. στην ελληνική επαρχία, τα παιδιά να είναι εξοικειωμένα με τέτοια σύνθετα μέτρα και έτσι να τους είναι πιο εύκολα.
3. Να μην είναι πολύ μεγάλα τα τραγούδια, γιατί για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας είναι μεγάλη η ανάγκη να υπάρχουν επαναληπτικά στοιχεία σε κάθε στροφή. Οι επαναλήψεις φράσεων βοηθούν στην εκμάθηση.
4. Τα τραγούδια να έχουν ρεφραίν καθώς έτσι ενθαρρύνονται ακόμη και τα πιο δειλά παιδιά να λάβουν μέρος.
5. Τραγούδια στο περιεχόμενο των οποίων περιλαμβάνεται κίνηση, πολλές φορές αρέσουν περισσότερο στα παιδιά, όπως είναι εκείνα που αναφέρονται στο χτύπημα του ρολογιού, στους θορύβους των μηχανών, στο περπάτημα των ζώων κ.ά.
6. Διαλέγουμε τραγούδια που αναφέρονται στις καθημερινές χαρές της ζωής, την ομορφιά της φύσης, την αγάπη στην οικογένεια κ.τ.λ. με κατανοητό και ελκυστικό κείμενο, απλή γλώσσα και περιεχόμενο στα πλαίσια του λεξιλογίου τους, έτσι ώστε τα παιδιά να καταλαβαίνουν τα λόγια τους. Κάποτε μπορεί να χρειαστεί να εξηγήσουμε κάποια λέξη

και αν ακόμα είναι απαραίτητο, μπορούμε να αντικαταστήσουμε μια λέξη ή μια φράση με άλλη.⁵⁶

Γενικά, λοιπόν, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας πρέπει να μάθουν να τραγουδούν απλά τραγούδια, κατάλληλα για την ηλικία τους, όπως τραγούδια που να έχουν απλό συλλαβικό ρυθμό, με μικρή μουσική φράση που να επαναλαμβάνεται σχεδόν αναλλοίωτη, τραγούδια με παιχνίδι, τραγούδια με κίνηση κ.τ.λ. Ο ρυθμός πρέπει να είναι ζωηρός και να συνδυάζεται με κίνηση. Με το πέρασμα του χρόνου τα τραγούδια μπορούν να γίνουν πιο σύνθετα στο κείμενο, το ρυθμό, τη μελωδία, την αρμονία κτλ., θα μπορούν τα διαστήματα τους να είναι μεγαλύτερα και η έκτασή τους ευρύτερη.⁵⁷

Κατά συνέπεια χρειάζεται να επιλέγουμε υλικό διαβαθμισμένο από τραγούδια που αρχίζουν με απλούς ρυθμούς και με βάση την πεντατονική σκάλα (ντο, ρε, μι, σολ, λα) και προχωρούν εξελικτικά σε άλλες σκάλες και πιο σύνθετους ρυθμούς. Ποια είναι όμως η πορεία που απαιτείται να ακολουθήσει ο εκάστοτε εκπαιδευτικός για τη διδασκαλία των τραγουδιών; Πρέπει να διδάξει πρώτα το κείμενο, πρώτα τη μελωδία ή και τα δύο μαζί, μελωδία και κείμενο, σαν ένα αναπόσπαστο μέρος;

2.2. Διδασκαλία τραγουδιού

Η επιλογή της μεθόδου διδασκαλίας που θα χρησιμοποιήσουμε εξαρτάται κυρίως από τα τραγούδια (ρυθμός, μελωδία, λόγια κ.ά.) και από τα παιδιά (ηλικία, μουσική κατάρτιση κ.ά.) γι' αυτό και δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος για να διδάξουμε ένα τραγούδι αλλά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.⁵⁸

---

⁵⁶ Σταυριδής, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ. 78-79.

⁵⁷ Ο.π., σελ. 80.

⁵⁸ Maki Jukka, *Η χαρά της μουσικής* (Βιβλίο για το μαθητή). Πατάκη, Αθήνα, 1996, σελ. 10.

Κάποιοι ερευνητές, βασιζόμενοι στο ότι τα παιδιά προσέχουν πρώτα τα λόγια ενός νέου τραγουδιού και αργότερα τη μουσική, προτείνουν να γίνεται πρώτα η διδασκαλία της μελωδίας και να ακολουθεί η διδασκαλία του κειμένου, έτσι ώστε τα παιδιά να μάθουν απερίσπαστα τη μουσική. Άλλοι ερευνητές, όμως, υποστηρίζουν ότι η διδασκαλία του τραγουδιού πρέπει να αντιμετωπίζεται με τρόπο ολιστικό, να γίνεται δηλαδή παράλληλα η διδασκαλία του κειμένου και της μουσικής. Βασικό επιχείρημα αυτής της κατηγορίας ερευνητών είναι ότι με τον ολιστικό τρόπο, μελωδία και κείμενο παρουσιάζονται ως αναπόσπαστο κομμάτι στο μυαλό των παιδιών. Επίσης κείμενο και μουσική επηρεάζουν το ένα το άλλο και προσδίδουν από κοινού μια ιδιαίτερη ποιότητα σε κάθε τραγούδι, με αποτέλεσμα η διαδικασία της μάθησης να είναι πιο αποτελεσματική και να μην μπερδεύονται τα παιδιά.⁵⁹

Άλλωστε, αν εξετάσουμε το πώς μαθαίνουν τραγούδια τα ίδια τα παιδιά στο εξωσχολικό περιβάλλον, καταλήγουμε σε αρκετά ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Αρχικά η κίνηση και η μουσική για τα παιδιά θεωρείται ως ένα ενιαίο σύνολο, αφού σχεδόν ποτέ δεν ακούν μουσική χωρίς να κάνουν κάποιες κινήσεις. Δεύτερον, ακούν τα ίδια τραγούδια πολλές φορές και για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τρίτον, τα παιδιά ακούν τα καινούρια τραγούδια ολόκληρα, σαν παράσταση και όχι αποσπασματικά. Επομένως για τα παιδιά είναι καλύτερο να τραγουδούν συγχρόνως με τον διδάσκοντα κατευθείαν τα λόγια, χωρίς να προηγείται απαγγελία, καθώς και να αποφεύγεται η διδασκαλία του τραγουδιού στίχο-στίχο, όπως δηλαδή μαθαίνουν τα τραγούδια στο εξωσχολικό περιβάλλον τους.⁶⁰

Ωστόσο μπορούμε να ξεκινάμε και με το κείμενο του τραγουδιού, είτε λέγοντας στα παιδιά μια ιστορία⁶¹ είτε σχολιάζοντας το κείμενο, ζητώντας τους να φανταστούν το ύφος της μελωδίας (αν θα είναι χαρούμενο, γρήγορο

---

⁵⁹ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 40-41.

⁶⁰ Ό.π., σελ. 40-41.

⁶¹ Maki Jukka, *Η χαρά της μουσικής* (Βιβλίο για το μαθητή). Πατάκη, Αθήνα, 1996, σελ. 10.

κ.λπ.).⁶² Φυσικά δε θα πρέπει να παραλείψουμε να αναλύουμε το νόημα του τραγουδιού και να εξηγούμε τις άγνωστες λέξεις, όπου και όταν αυτό χρειάζεται. Μπορούμε ακόμη να συνδέσουμε το περιεχόμενο του τραγουδιού με κάτι που ήδη έχουν διδαχτεί τα παιδιά.⁶³

Επίσης θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε με την ρυθμική επεξεργασία ενός τραγουδιού, λαμβάνοντας υπ' όψη μας ότι σ' ένα τραγούδι υπάρχουν τρεις διαφορετικές όψεις του ρυθμού α) ο ρυθμός που δημιουργείται από τις λέξεις και τη μελωδία, β) ο ρυθμός του μέτρου, που είναι το σταθερό κτύπημα που δίνει το χρόνο και γ) ο ρυθμός που δημιουργείται από την ιδιαίτερη έμφαση που συναντούμε στην πρώτη κίνηση, στο πρώτο χτύπημα δηλ. κάθε μέτρου.⁶⁴ Τραγουδώντας, λοιπόν, μαζί με τα παιδιά ρυθμικά το τραγούδι χτυπώντας παλαμάκια και χρησιμοποιώντας ηχηρές κινήσεις ή κρουστά, βοηθούμε τα παιδιά να βιώσουν το ρυθμό με το σώμα τους και να καλλιεργήσουν την κινητικότητα τους. Αυτή η διαδικασία ακολουθείται συνήθως στα τραγούδια που έχουν κάποια χαρακτηριστικά ρυθμικά στοιχεία.⁶⁵

Ένας άλλος τρόπος να παρουσιάσουμε ένα καινούριο τραγούδι είναι και από ηχογράφηση.⁶⁶ Τα παιδιά ακούνε το τραγούδι, συζητάμε, το ξανακούνε, κάνουν διάφορες κινήσεις με τα χέρια τους, χτυπούν παλαμάκια, σιγοτραγουδάνε, προσθέτουμε κίνηση, και αφού έχουν προηγηθεί αρκετές επαναλήψεις αρχίζουμε να το λέμε σιγά-σιγά χωρίς ηχογράφηση. Ακόμη, ακούγοντας την ηχογράφηση, συγχρόνως έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού : (α) χτυπώντας το πόδι στο ρυθμό καθώς τραγουδάμε , (β) χειροκροτώντας στο ρυθμό των λέξεων, (γ) λέγοντας

---

⁶² Ματθαίου, Σεβαστή, *Μουσικό τετράδιο για Νηπιαγωγούς*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994, σελ. 71-72.

⁶³ Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή στο νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια*. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 54.

⁶⁴ Σέρρη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 87.

⁶⁵ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II*, Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 15.

⁶⁶ Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή στο νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια*. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995, σελ. 55.

τα λόγια σιγανά και μετά δυνατά, χτυπώντας το πόδι στον κάθε χρόνο, αλλά και στις θέσεις ακόμα δυνατότερα ⁶⁷.

Παρά ταύτα, η μέθοδος που χρησιμοποιούμε κάθε φορά για να παρουσιάσουμε ένα νέο τραγούδι στα παιδιά, πρέπει να τα ελκύει και να ποικίλλει, ανάλογα με τη φύση του τραγουδιού, το βαθμό της δυσκολίας του ⁶⁸ και τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης τάξης τη συγκεκριμένη στιγμή. Οποσδήποτε όμως τα τραγούδια πρέπει να διδάσκονται μεθοδικά, εφαρμόζοντας βασικές αρχές διδασκαλίας τραγουδιού, όπως οι παρακάτω:

- Πρέπει τα παιδιά να είναι προετοιμασμένα, έτσι ώστε να επικεντρώσουν την προσοχή τους στο τραγούδι που επρόκειτο να ακούσουν για πρώτη φορά.
- Η ένταση του τραγουδιού χρειάζεται να είναι σχετικά χαμηλή για να έχουμε ομοιογένεια, αφήνοντάς μας έτσι, παράλληλα, τα περιθώρια να την αυξήσουμε, αν χρειαστεί..
- Το τέμπο δε θα πρέπει να είναι γρήγορο, αλλά μέτριο για να προλαβαίνουν να αναπνέουν τα παιδιά.
- Καλό είναι να κάνουμε με τα χέρια μας απλές κινήσεις για να αντιλαμβάνονται τα παιδιά το πότε αρχίζει αλλά και την πορεία της μελωδίας. Το ίδιο ισχύει και για τις αναπνοές. ⁶⁹
- Επίσης να προσέξουμε ν' αρχίσει το τραγούδι σε ένα σωστό μουσικό τόνο, κατάλληλο για τη φωνή των παιδιών, με τη βοήθεια ενός μουσικού οργάνου. ⁷⁰
- Η εκμάθηση των στίχων πρέπει να πραγματοποιείται σιγά-σιγά. Τραγουδάμε την πρώτη στροφή του τραγουδιού ενώ τα παιδιά παρακολουθούν. Αυτή πιθανό να είναι η πιο κρίσιμη στιγμή και πρέπει να χρησιμοποιήσουμε όλες μας τις δυνάμεις ώστε να το παρουσιάσουμε σε μια άρτια κατά το δυνατό μουσική εκτέλεση, με εκφραστικότητα και αν είναι

---

⁶⁷ Παπαζαρής, Αθανάσιος, *Η Μουσική Στην Εκπαιδευτική Διαδικασία. Θέματα Παιδαγωγικής Της Μουσικής, Διδακτικής Και Μάθησης*, Τετρίος, Κατερίνη, 1991, σελ. 158.

⁶⁸ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ.82.

⁶⁹ Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II*, Διδάσκων: Γιάννης Σταύρου, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005, σελ. 15.

⁷⁰ Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 87.

δυνατόν από μνήμης ώστε να κοιτάζουμε τα παιδιά καθώς τραγουδάμε. Με αυτό το τρόπο θα κινηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και θα σχηματίσουν μια σωστή αισθητική αντίληψη για την αξία του. Συνεχίζουμε την εκμάθηση των στίχων φράση-φράση, όπου τα παιδιά επαναλαμβάνουν αμέσως χωρίς καμιά ρυθμική διακοπή. Δεν πρέπει να τα διακόπτουμε σε κάθε λάθος, γιατί τότε χάνεται η συνολική εντύπωση της ροής του τραγουδιού, αλλά να το επαναλαμβάνουμε, ώσπου τα παιδιά να το αφομοιώσουν.⁷¹ Όταν, λοιπόν, τα παιδιά μετά από πολλές επαναλήψεις, μάθουν το τραγούδι, το τραγουδούν χωρίς τη βοήθεια του διδάσκοντα, ο οποίος μόνο βεβαιώνεται ότι ξεκινούν όλα μαζί με τη σωστή ρυθμική αγωγή του τραγουδιού και αρχίζουν το τραγούδι πάντα από το ίδιο τονικό ύψος, δηλαδή παίρνουν το σωστό τόνο.⁷²

- Οι δυσκολίες είναι λιγότερες όταν ο εκπαιδευτικός συνοδεύει το τραγούδι με το πιάνο ή την κιθάρα ή με κάποιο άλλο μουσικό όργανο. Σε τέτοια περίπτωση είναι καλά να παίζουμε μια εισαγωγή που βασίζεται σε μερικά μέτρα είτε της αρχής είτε του τέλους του τραγουδιού.⁷³

Καταλήγοντας θα πρέπει να αναφέρουμε πως στις εκάστοτε επαναλήψεις του τραγουδιού μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε διάφορες ελκυστικές δραστηριότητες για τα παιδιά. Μέσα από αυτές τις δραστηριότητες τα παιδιά αποκτούν βιωματική επαφή με το τραγούδι, κατανοούν καλύτερα, βελτιώνεται η κοινωνικοποίησή τους μέσω της ομαδικής δραστηριότητας, ενισχύοντας παράλληλα τις εκφραστικές και δημιουργικές τους ικανότητες.⁷⁴ Τέτοιες δραστηριότητες είναι η παντομίμα, η ακρόαση, το παίξιμο οργάνων, η ζωγραφική, η αφήγηση, καθώς και αυτές που περιλαμβάνουν ρυθμική κίνηση,

---

⁷¹ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ. 82.

⁷² Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 45.

⁷³ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ. 83.

⁷⁴ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 45.

ηχηρές κινήσεις, ελεύθερη κίνηση, χορό κ.λ.π, τις οποίες θα αναλύσουμε περαιτέρω στα δύο παρακάτω υποκεφάλαια.⁷⁵

2.3. Μουσική και κίνηση

Η κίνηση είναι για τα παιδιά μια αβίαστη, φυσική δραστηριότητα, παρούσα σε όλες τις πλευρές της ζωής τους. Δεν είναι μόνο μια διαδοχή των φυσιολογικών ωθήσεων, ούτε ένα βιολογικό γεγονός, αλλά είναι επιπλέον μια ψυχική, κοινωνική, αισθητική και πνευματική διαδικασία.⁷⁶ Τα παιδιά μαθαίνουν πολύ πιο αποτελεσματικά και ευχάριστα μέσα από την κίνηση, μέσα σε ένα περιβάλλον χαράς και δημιουργίας. Το ρόλο της κίνησης στη διαδικασία της μάθησης, τον υποστηρίζουν και διάφοροι ψυχολόγοι.⁷⁷ Για το λόγο αυτό και τα παιδιά απολαμβάνουν πολύ και μαθαίνουν μουσική με δραστηριότητες που τους παρέχουν ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή σ' αυτές. Μια, λοιπόν, από τις μουσικές δραστηριότητες που διεγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών και τα συγκινεί ιδιαίτερα, γιατί παρέχει στα παιδιά πλήρη ανάμιξη και ενεργό συμμετοχή, είναι η μουσική και η κίνηση.⁷⁸

Η μουσική και η κίνηση καταρχάς είναι δύο τέχνες αυτόνομες αλλά πολλές φορές χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα, με αποτέλεσμα να αλληλεξαρτώνται.⁷⁹ Ο φιλόσοφος A. Schopenhauer έλεγε χαρακτηριστικά

---

⁷⁵ Ματθαίου, Σεβαστή, *Μουσικό τετράδιο για Νηπιαγωγούς*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994, σελ. 71-72.

⁷⁶ Τσαπακίδου, Αγγελική, *Κινητικές δεξιότητες. Πρόγραμμα ανάπτυξης κινητικών δεξιοτήτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας*, University studio press, Θεσσαλονίκη, 1997, σελ.16.

⁷⁷ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 63.

⁷⁸ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ. 89-90.

⁷⁹ Meyer – Denkmann Gerttrud, *Πειραματισμοί στον ήχο «ηχοχρώματα»*., *Orpheus*, Μτφ.-Επιμ. Μιχάλης Τόμπλερ, Αθήνα, Έκδ.2', 1990, σελ. 26.

πως «Η μουσική έχει τις ρίζες της στο ανθρώπινο σώμα και έχει στενή σχέση με τη κίνηση».⁸⁰

Σημαντικό είναι και το συμπέρασμα, στο οποίο κατέληξαν οι μουσικοπαιδαγωγοί, το ότι η μουσική και η κίνηση θα πρέπει να διδάσκονται ταυτόχρονα στα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής των παιδιών. Ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα ο Ελβετός μουσικός Emil Jacques Dalcroze υποστήριζε, πως αν δεν νοιώθει όλο το σώμα το ρυθμό, ο μέλλων μουσικός θα παράγει μουσική μηχανικά, χωρίς συναισθημα και έτσι ουδέποτε θα μπορούσε ν' αναπτύξει την απαραίτητη δεκτικότητα και ανταπόκριση που είναι αναγκαίες για την πραγματική μουσικότητα. Θεωρούσε τη σωματική δράση πρωταρχική προϋπόθεση και συγχρόνως πηγή κάθε μεταγενέστερης γνώσης⁸¹. Επίσης και ο γνωστός μουσικοπαιδαγωγός Carl Orff, πίστευε ότι η εκμάθηση της μουσικής πρέπει να γίνεται μέσα από τη ρυθμισμένη κίνηση του σώματος, καθώς επίσης και από το ρυθμό των λέξεων και του συνθετότερου λόγου.⁸²

Σκοπός επομένως της συνδυασμένης διδασκαλίας μουσικής και κίνησης στα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής, είναι τα παιδιά να μαθαίνουν ν' ανταποκρίνονται φυσικά στη μουσική, ν' ακροώνται τη μουσική, να ερμηνεύουν τον τρόπο και το χαρακτήρα της και τελικά ν' αναπτύσσουν ρυθμικές και μελωδικές έννοιες και έννοιες που σχετίζονται με τις διάφορες μορφές της μουσικής και τα άλλα βασικά της στοιχεία.⁸³ Έτσι, λοιπόν, τα παιδιά αναπτύσσουν ένα λεξιλόγιο μουσικών εννοιών, που το συνδέουν άμεσα

---

⁸⁰ Καραδήμου-Λιάτσου, Παυλίνα, *Διδασκαλία της Ακρόασης Μουσικής-Μια πνευματική περιπέτεια*, Μουσική εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος ΙΙΙ, Τεύχος 2, σελ.220.

⁸¹ Ζαχαριάδη, Αμαλία, *E. J. Dalcroze. Παρουσίαση της Μεθόδου του: Ρυθμική*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3, σελ. 27.

⁸² Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 29.

⁸³ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001, σελ.90.

με συγκεκριμένες κινήσεις, κατανοώντας καλύτερα τις μουσικές έννοιες (ρυθμός, μελωδία, φόρμα, δυναμικές, φραζάρισμα)⁸⁴.

Όσον αφορά στις κινήσεις που μπορούμε να συνδυάσουμε με τη μουσική, χωρίζονται σε κινήσεις επιτόπου, όπως σκύψιμο, στροφή, τράβηγμα, τέντωμα, ταλάντευση κ.λπ. και σε κινήσεις στο χώρο, όπως περπάτημα, τρέξιμο, πηδήματα, κουτσό, γλίστρημα κ.λπ. Μπορούν, επίσης, οι κινήσεις να είναι μεγάλες (να αφορούν όλο το σώμα) ή μικρές (μόνο ένα σημείο του σώματος, π.χ. τα δάκτυλα), να είναι σε διάφορα επίπεδα (ψηλά-χαμηλά), προς όλες τις κατευθύνσεις⁸⁵ (μπροστά, πίσω, στο πλάι, στροφή), σε διάφορα σχήματα (γωνιώδης, στρογγυλή) και σε διάφορα μονοπάτια (ευθεία, ζγκ-ζαγκ). Ως εκ τούτου, από τη στιγμή που οι κινήσεις δεν είναι απαραίτητο να είναι στο χώρο αλλά μπορούν να είναι επιτόπου και να ενεργοποιούν διάφορα μέρη του σώματος, δίνεται η δυνατότητα να διατηρούμε τον έλεγχο μέσα στην τάξη.⁸⁶

Ωστόσο και οι μουσικές επιλογές που θα συνοδεύσουν την κίνηση είναι επίσης σημαντικές για την επιτυχία των δραστηριοτήτων. Παρ' όλα αυτά, συχνά μπορεί να αναρωτηθούμε ποια μουσική συνδυάζεται με ποια κίνηση και το αντίστροφο. Η κατάλληλη μουσική είναι αυτή που έχει τα ίδια ρυθμικά και εκφραστικά στοιχεία με την επιδιωκόμενη κίνηση, ώστε μουσική και κίνηση να ενσωματωθούν σε ένα ενιαίο σύνολο. Τέλος πρέπει να λάβουμε υπόψη πως για να αποτελέσει η μουσική και η κίνηση ένα ενιαίο σύνολο θα πρέπει τα ίδια τα παιδιά να μάθουν να συνοδεύουν, με τη φωνή τους και με όργανα, την κίνηση τους.⁸⁷

---

⁸⁴ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 63.

⁸⁵ Bellicha, Isabelle – Imberty, Nicole, *Ο χορός στο νηπιαγωγείο*, Άγκυρα, Αθήνα, 2004, σελ. 13.

⁸⁶ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 64.

⁸⁷ Ο.π., σελ. 65.

2.4. Όργανα σώματος και οργανική συνοδεία τραγουδιού

Ένας ακόμη από τους καλύτερους τρόπους για να κατανοήσουν τη μουσική και ν' αποκτήσουν τα παιδιά μουσικές εμπειρίες είναι με το παίξιμο μουσικών οργάνων.⁸⁸ Στις πρώτες εμπειρίες των παιδιών για παραγωγή ήχου χρησιμοποιείται ως μουσικό όργανο το ίδιο τους το σώμα, όπως προαναφέρθηκε και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, με ποικίλους τρόπους, όπως παλαμάκια, χτυπήματα στα πόδια, στους ώμους, στο κεφάλι και αλλού.⁸⁹

Σε ένα φυσικό, λοιπόν, και αποτελεσματικό τρόπο διδασκαλίας μουσικών οργάνων πρέπει πρώτα να γίνεται η γνωριμία του καινούριου μέσω του σώματος (ρυθμικό μοτίβο, μουσικές φόρμες όπως κανόνες κ.λ.π.) και στη συνέχεια αυτό να μεταφέρεται στα όργανα.⁹⁰ Αντικαθιστούν, δηλαδή, τα παιδιά τους ήχους που παράγονται από το σώμα τους με ήχους που παράγονται από μουσικά όργανα.⁹¹ Αν, για παράδειγμα, τα παιδιά χτυπήσουν για αρκετή ώρα ένα ρυθμικό μοτίβο με παλαμάκια, μετά θα το παίξουν με μεγαλύτερη ευκολία σε ένα κρουστό μουσικό όργανο. Έτσι τα παιδιά δεν δυσκολεύονται από το ρυθμικό μοτίβο και έχουν να αντιμετωπίσουν μόνο τις τεχνικές δυσκολίες του οργάνου.⁹²

Ωστόσο, τα όργανα που χρησιμοποιούμε πρέπει να είναι απλά και ευκολόχρηστα και να ανταποκρίνονται στην ψυχοσύνθεση των παιδιών,⁹³ όπως για παράδειγμα τα κρουστά, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν σαν προέκταση του σώματος των παιδιών. Είναι δυνατό επίσης με την κατάλληλη

---

⁸⁸ Σταυριδής, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 59.

⁸⁹ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 55.

⁹⁰ Ο.π., σελ. 55.

⁹¹ Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 94.

⁹² Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 55.

⁹³ Σταυριδής, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 59.

χρήση να υποβάλλουν με τον ήχο τους ρυθμικές κινήσεις όπως το βάδισμα, τρέξιμο, πηδήματα κλπ.⁹⁴

Τέτοια όργανα που συνοδεύουν τη κίνηση και μπορούν να παίζονται εύκολα από όλα τα παιδιά είναι πρωτίστως τα κρουστά όργανα του Orff. Έχουμε δύο βασικές κατηγορίες που μπορούν να χωριστούν τα κρουστά όργανα σε: ρυθμικά κρουστά και μελωδικά κρουστά. Επίσης τα ρυθμικά κρουστά, ανάλογα με το υλικό της πηγής του ήχου, μπορούν να χωριστούν στα μεμβρανόφωνα, στα οποία ανήκουν τα διάφορα τύμπανα κυρίως, και στα ιδιόφωνα, όπου ανήκουν τα ξύλινα, τα μεταλλικά και αυτά που αποτελούνται από συνθετικά υλικά. Μπορούν ακόμη να χωριστούν, ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους, σε δύο βασικές κατηγορίες: τα ξύλινα και τα μεταλλικά. Παράλληλα τα παιδιά μπορούν να κατασκευάζουν, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, αυτοσχέδια μουσικά όργανα από διάφορα υλικά, έχοντας ως αποτέλεσμα την άμεση επαφή του παιδιού με την πηγή παραγωγής του ήχου, κάτι που καθιστά τη διαδικασία μουσικής πράξης πιο κατανοητή και προσιτή για το παιδί.⁹⁵ Στα πρώτα στάδια, λοιπόν, της μουσικής αγωγής η γνωριμία με τα μουσικά όργανα ξεκινάει με τα όργανα της τάξης και τις κατασκευές αυτοσχέδιων οργάνων⁹⁶. Εισάγονται σταδιακά, ένα ή δυο κάθε φορά, από τον εκπαιδευτικό, παρουσιάζοντας το κάθε όργανο ξεχωριστά. Αρχικά το ονομάζει και κατόπιν αφήνει τα παιδιά να γνωρίσουν το μέγεθος του οργάνου, το σχήμα, το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένο, τον ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ήχο, τη διάρκεια και τονικότητα του.⁹⁷ Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά αφενός αποκτούν μια άμεση εμπειρία για το τι, το πώς και με ποιο τρόπο παράγονται οι ήχοι από αυτά τα μουσικά όργανα, αφετέρου

---

⁹⁴ Σέργγη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 94.

⁹⁵ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 56.

⁹⁶ Καραδήμου-Λιάτσου, Παυλίνα, *Από την ακοή στην ακρόαση*, Orfeus, Αθήνα, 2001, σελ. 165.

⁹⁷ Σέργγη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 94.

αναπτύσσουν τη δεξιότητά τους, ενώ παράλληλα διεγείρεται και το ενδιαφέρον τους.⁹⁸

Κατόπιν αυτά τα όργανα μπορούν να παιχθούν από τα παιδιά είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμούς,⁹⁹ για να συνοδεύσουν το τραγούδι τους. Επιπροσθέτως μπορούν με τη χρήση αυτών των οργάνων να περιγράψουν ήχους από τη φύση, σκηνές από μια ιστορία, ένα ποίημα ή μια εικόνα, καθώς και μετέπειτα να χρησιμοποιηθούν για αυτοσχεδιασμούς και συνθέσεις των ίδιων των παιδιών¹⁰⁰, γεγονός που θα τους δώσει μεγάλη χαρά και ικανοποίηση και θα τα βοηθήσει ν' αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και συλλογικής ευθύνης¹⁰¹.

Σε κάθε περίπτωση, η διανομή των οργάνων πρέπει να γίνεται με προσοχή και να έχει λειτουργικότητα.¹⁰² Έτσι ο εκπαιδευτικός μπορεί να συνδυάζει τη δραστηριότητα αυτή και με άλλες μουσικές δραστηριότητες όπως για παράδειγμα: ορισμένα παιδιά παίζουν με τα όργανα, άλλα τραγουδούν και άλλα κινούνται με τη μουσική.¹⁰³ Πρόκειται δηλ. για ένα συνδυασμό, όσων έχουν προαναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, τα οποία εφαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες της διδασκαλίας.

---

⁹⁸ Meyer – Denkmann Gerttrud, *Πειραματισμοί στον ήχο «ηχοχρώματα».*, *Orpheus*, Μτφ.-Επιμ. Μιχάλης Τόμπλερ, Αθήνα, Έκδ.2^η, 1990, σελ. 26.

⁹⁹ Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό.* Fagotto, Αθήνα, 2001, σελ. 56.

¹⁰⁰ Σέρρη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας.* Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 94.

¹⁰¹ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις.* Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 59.

¹⁰² Σέρρη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή Για Τα Παιδιά Μας.* Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 94.

¹⁰³ Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις.* Gutenberg, Αθήνα, 1985, σελ. 60.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ένας από τους στόχους της πτυχιακής εργασίας είναι να προτείνουμε και έναν τρόπο διδασκαλίας μουσικών διαστημάτων, μέσω του παιδικού τραγουδιού, σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Παρουσιάζεται λοιπόν ένας διαφορετικός τρόπος διδασκαλίας και εκμάθησης, ο οποίος συνδυάζει αλλά και επεξεργάζεται περαιτέρω στοιχεία από ήδη σημαντικές υπάρχουσες μεθόδους, που μας παρέχονται από γνωστούς μουσικοπαιδαγωγούς, όπως ο Kodaly και ο Orff. Έτσι οδηγούμαστε σε ένα νέο τρόπο προσέγγισης του παιδικού τραγουδιού.

Οι διδακτικοί μας στόχοι επεκτείνονται στον ψυχοκινητικό και στον συναισθηματικό-κοινωνικό τομέα, ενώ εμμέσως τα παιδιά προσεγγίζουν κάποιες βασικές μουσικές παραμέτρους. Εκτός από την πρώτη επαφή με βασικά χαρακτηριστικά του ήχου και της μουσικής, εστιάζουμε τόσο στις δεξιότητες που αποκτώνται μέσα από τις διάφορες μουσικές δραστηριότητες και την άμεση ψυχοκινητική εμπειρία με τη μουσική, όσο και στην τοποθέτηση του παιδιού ως προς τη μουσική, δηλ. σε στάσεις, αξίες και τρόπους συμπεριφοράς του απέναντι στη μουσική¹⁰⁴. Αναλυτικότερα αποσκοπούμε στο να:

- μάθουν τα λόγια και τη μελωδία των τραγουδιών.
- μπορούν να τραγουδούν σωστά.
- είναι ικανά να ξεχωρίζουν τα διαστήματα αλλά και να τα αναπαράγουν μόνα τους.
- μπορέσουν να συγχρονιστούν μεταξύ τους.
- ανακαλύψουν τη φωνή τους ως μέσο έκφρασης.

---

¹⁰⁴ Σέργη, Λένια. *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 20-21.

- συνοδεύσουν τα τραγούδια με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και στο ρυθμό της μελωδίας.
- καταφέρουν να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα κάποια από αυτά τα τραγούδια.
  - μιμηθούν κινήσεις ζώων.
  - διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα.
  - κοινωνικοποιηθούν.
  - μάθουν να είναι μέλη της ομάδας και να συνεργάζονται.
  - μάθουν να αγαπούν τη μουσική.
  - εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο.

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων της έρευνας κρίθηκε αναγκαία η σύνθεση μιας σειράς παιδικών τραγουδιών. Μετά τη σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση για τη φωνητική αγωγή των παιδιών της προσχολικής ηλικίας ακολούθησε η σύνθεση οκτώ παιδικών τραγουδιών. Ελήφθησαν υπόψη ποια διαστήματα κρίνονται κατάλληλα για τις φωνητικές δυνατότητες των παιδιών, τα πλαίσια που πρέπει να κινείται η έκταση καθώς και η μελωδική δομή των παιδικών τραγουδιών, ο ελκυστικός ρυθμός, η εύθυμη μελωδία, η κίνηση που μπορεί να υποδηλώνει το τραγούδι, το θέμα τους, οι παράλληλες δραστηριότητες που θα μπορούσαν να τα συνοδεύουν.

Έτσι καταλήξαμε στη σύνθεση οκτώ παιδικών τραγουδιών, γραμμένα από Ντο για να μπορούν να διαβάζονται από όλους και να παίζονται εύκολα στα περισσότερα όργανα¹⁰⁵. Κεντρικό θεματικό άξονα των τραγουδιών αυτών αποτελεί το ζωικό βασίλειο. Η ιδιαιτερότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι όλα τα τραγούδια περιλαμβάνουν στο ρεφραίν τα διαστήματα που επιδιώκουμε να μάθουν τα παιδιά. Συγκεκριμένα τα τέσσερα τραγούδια εμπεριέχουν τα ανιόντα διαστήματα του τόνου, της δευτέρας, της τρίτης, της τετάρτης και της πέμπτης και τα υπόλοιπα τέσσερα τα αντίστοιχα κατιόντα διαστήματα. Για την καλύτερη κατανόηση από τα παιδιά, τα τραγούδια συνοδεύονται από

---

¹⁰⁵ Χαράλαμπος, Ανδρέας, *Το παιδικό τραγούδι*, Gutenberg, Αθήνα, 1994, σελ. 8.

διάφορες εικόνες, που είτε σχεδιάστηκαν για τις ανάγκες της έρευνας, είτε βρέθηκαν στις βιβλιογραφικές πηγές.

Επιπλέον κρίθηκε απαραίτητο να προστεθούν και κάποιες παράλληλες δραστηριότητες, όπως λόγου χάρη η κίνηση και η χρήση μουσικών οργάνων, αφενός για να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών, αφετέρου για να αποκτήσουν τα παιδιά βιωματική επαφή με τη μουσική γενικότερα και με το τραγούδι ειδικότερα, στοιχεία ιδιαίτερα σημαντικά για τη συγκεκριμένη ηλικία. Μέσα από αυτές τις δραστηριότητες τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να κοινωνικοποιηθούν μέσω της ομαδικής δραστηριότητας αλλά ταυτόχρονα να βιώσουν άμεσα τη μουσική, καθώς έχουν ενεργό συμμετοχή σε αυτές.

Μετά την ολοκλήρωση των παραπάνω διαδικασιών, πραγματοποιήθηκαν δέκα ημερήσια μαθήματα, κατά τη διάρκεια 29/05/2007 - 11/06/2007, στους 15 μαθητές του 55^{ου} Νηπιαγωγείου Πατρών. Η κάθε επίσκεψη διήρκεσε 40'-45', δηλαδή, μια διδακτική ώρα, η οποία ήταν αρκετή για να καλυφθούν σε οι διδακτικοί μας στόχοι.

Ακολουθώς παρατίθενται τα δέκα αναλυτικά ημερήσια προγράμματα, που δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες της έρευνάς μας και των επισκέψεών μας στο νηπιαγωγείο. Αποτελούν έτσι μια σειρά προτεινόμενων σχεδίων μαθημάτων για τη διδασκαλία μουσικών διαστημάτων στην προσχολική ηλικία. Αναφέρουμε, τους γνωσιολογικούς, ψυχοκινητικούς και συναισθηματικούς-κοινωνικούς στόχους των μαθημάτων, τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξή τους, την οργάνωση του χώρου, την πορεία διδασκαλίας που ακολουθήθηκε, καθώς και την αξιολόγηση του κάθε μαθήματος.

3.1. Ημερήσιο πρόγραμμα πρώτης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Πρώτη (1^η)*

ΘΕΜΑ: *Γνωριμία με τις νότες μέσα από διδασκαλία τραγουδιού*

«Οι νότες είναι επτά»

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *29 Μαΐου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40 ' - 45 '*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να μπορούν να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να έρθουν σε επαφή με την έννοια των διαστημάτων.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να επιτύχουν τη ρυθμική απαγγελία των ονομάτων τους αλλά και της ομάδας γενικότερα.
- Να ανακαλύψουν τη φωνή τους ως μέσο έκφρασης.
- Να συγχρονιστούν μεταξύ τους.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να κινήσουμε το ενδιαφέρον τους.
- Να αγαπήσουν τη μουσική .
- Να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα.
- Να κοινωνικοποιηθούν, να αισθανθούν όμορφα στην ομάδα και να αναπτύξουν την συνεργατικότητα τους.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με την αναπαριστώμενη σκάλα της κλίμακας του ντο.¹⁰⁶
- Εικόνα με τη σκάλα που θα κινούνται τα ζωάκια.¹⁰⁷
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹⁰⁸
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹⁰⁹
- Αρμόνιο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ρυθμική απαγγελία ονομάτων.
- Γνωριμία με τις νότες.
- Τραγούδι: «Οι νότες είναι επτά¹¹⁰».

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Γνωριμία με τα παιδιά(το όνομά μου, ποιοι είμαστε, τι κάνουμε εδώ).
- Ρυθμική απαγγελία των ονομάτων των παιδιών με παλαμάκια σε ημικύκλιο.
- Επανάληψη του ονόματος κάθε παιδιού από την υπόλοιπη τάξη.
- Εισαγωγή στο θέμα του τραγουδιού, συζήτηση για τις νότες.
- Τραγουδάμε το τραγούδι και τα παιδιά ακούν προσεκτικά.

---

¹⁰⁶ Τζανάκης, Πέτρος, *Μουσικό Αλφαβητάρι. Στο ζουζουνοχωριό. Οι βασικές μουσικές έννοιες και ασκήσεις μέσα από ένα παραμύθι*. Σπουδή, Αθήνα, 2000, σελ. 29, βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.1.

¹⁰⁷ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹⁰⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

¹⁰⁹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

¹¹⁰ Φραγκοπούλου-Φρανκ, Τίτικα, *Το Μουσικοχώρι. Εισαγωγή στη μουσική και οι οικογένειες των μουσικών οργάνων για μικρά παιδιά*. Διάγραμμα/Ντουντούμης, Αθήνα, 1999, σελ. 25, βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.1.

- Τους δείχνουμε την εικόνα με την αναπαριστώμενη σκάλα της κλίμακας του ντο, αφενός για να έχουν οπτική επαφή με αυτό που ακούν και να το κατανοήσουν καλύτερα αφετέρου για να κεντρίσουμε περισσότερο και το ενδιαφέρον τους.
- Ακολουθούν επαναλήψεις του τραγουδιού με τη συμμετοχή και των παιδιών, μέχρι να το μάθουν ικανοποιητικά.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Αφού σιγουρευτούμε πως έμαθαν τις νότες, τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια. Εξηγούμε στα παιδιά πως σε αυτή τη σκάλα μπορούν να ανεβαίνουν αλλά και να κατεβαίνουν διάφορα ζώακια.
- Ζητάμε να μας πουν μερικά ζώακια που γνωρίζουν.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.
- Εξηγούμε στα παιδιά πως από το κάθε σκαλοπάτι ακούγεται διαφορετικός ήχος, με αποτέλεσμα κάθε φορά που κάποιο ζώακι πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι σε κάποιο άλλο σκαλοπάτι πιο πάνω ή και το αντίστροφο, δηλαδή, από κάποιο ψηλό σκαλοπάτι στο πρώτο, ακούγεται διαφορετικός ήχος.
- Στη συνέχεια εξηγούμε πως το κάθε ζώακι από αυτά που τους δείξαμε, πηδάει από συγκεκριμένα σκαλοπάτια, όπως για παράδειγμα ο βάτραχος που πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι στο τρίτο.
- Ζητάμε από τα παιδιά να επαναλάβουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πηδάει ο βάτραχος.
- Ακολουθεί η ίδια διαδικασία και για τα υπόλοιπα ζώακια.
- Τέλος διευκρινίζουμε στα παιδιά πως ο σκοπός μας είναι να μάθουμε τους ήχους που ακούγονται όταν τα ζώακια κινούνται από τα

σκαλοπάτια που προαναφέρθηκαν, και αυτό θα το προσπαθήσουμε μέσα από κάποια τραγούδια που θα μάθουμε για το κάθε ζώακι.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Τα παιδιά έμαθαν το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στη σωστή τονικότητα;
- Προσέγγισαν μέσα από τα σκαλοπάτια την έννοια των μουσικών διαστημάτων;
- Συμμετείχαν όλα τα παιδιά στις μουσικές δραστηριότητες;
- Συγχρονίστηκαν μεταξύ τους;
- Συνεργάστηκαν και αισθάνθηκαν δεμένοι ως ομάδα;
- Διασκέδασαν;

3.2. Ημερήσιο πρόγραμμα δεύτερης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Δεύτερη (2^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «Ο Βάτραχος» για το ανιόν διάστημα της τρίτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *30 Μαΐου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40 ' - 45 '*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.

- Να μπορούν να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το ανιόν διάστημα της τρίτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της τρίτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν τη κίνηση του βατράχου.
- Να μιμηθούν τον ήχο που παράγει ο βάτραχος.
- Να κινούνται άνετα στο χώρο.
- Να συγχρονιστούν μεταξύ τους.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο.
- Να μάθουν να περιμένουν τη σειρά τους υπομονετικά.
- Να μάθουν να είναι μέλος μιας ομάδας.
- Να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ανιόν διάστημα τρίτης.
- Τραγούδι: «Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ¹¹¹».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικύκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με τον βάτραχο.¹¹²

---

¹¹¹ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.2.

- Εικόνα με τη σκάλα που θα κινούνται τα ζωάκια.¹¹³
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹¹⁴
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Εισαγωγή στο θέμα του τραγουδιού δείχνοντας την εικόνα με το βάτραχο.
- Ρωτάμε ποιο ζωάκι είναι αυτό.
- Ζητούμε να μιμηθούν τον ήχο που παράγει ο βάτραχος, π.χ. κουάξ κουάξ.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση του βατράχου.
- Τραγουδάμε το τραγούδι και τα παιδιά ακούν προσεκτικά.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού¹¹⁵, μιμούμενα τη κίνηση του βατράχου.
- Αφού σιγουρευτούμε πως έχουν μάθει ικανοποιητικά το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια και μετράμε μαζί τους τα σκαλοπάτια.

---

¹¹² Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.5.

¹¹³ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹¹⁴ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

¹¹⁵ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.1.

- Εξηγούμε πως ο βάτραχος πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι στο τρίτο.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.
- Εντοπίζουμε το βάτραχο που κάθεται στο τρίτο σκαλοπάτι.
- Υπενθυμίζουμε στα παιδιά πως από το κάθε σκαλοπάτι ακούγεται διαφορετικός ήχος, με αποτέλεσμα κάθε φορά που κάποιο ζωάκι πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι σε κάποιο άλλο σκαλοπάτι πιο πάνω ή και το αντίστροφο, δηλαδή, από κάποιο ψηλό σκαλοπάτι στο πρώτο, ακούγεται διαφορετικός ήχος.
- Ζητάμε από τα παιδιά να επαναλάβουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πηδάει ο βάτραχος.
- Τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και επαναλαμβάνουμε μόνο το ρεφραίν (κουάξ κουάξ).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Τα παιδιά μιμήθηκαν την κίνηση του βατράχου;
- Μιμήθηκαν τον ήχο που παράγει ο βάτραχος;
- Έμαθαν το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στη σωστή τονικότητα;
- Βίωσαν το ανιόν διάστημα της τρίτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της τρίτης;
- Συμμετείχαν όλα τα παιδιά στις μουσικές δραστηριότητες;
- Περίμεναν τη σειρά τους υπομονετικά;
- Συγχρονίστηκαν μεταξύ τους;
- Πέρασαν ευχάριστα;

3.3. Ημερήσιο πρόγραμμα τρίτης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Τρίτη (3^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «Ο Σκαντζόχοιρος» για το κατιόν διάστημα της τρίτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *31 Μαΐου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40' - 45'*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να μπορούν να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το κατιόν διάστημα της τρίτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της τρίτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν το περπάτημα του σκαντζόχοιρου.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου.
- Να συγχρονιστούν μεταξύ τους.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να μάθουν με υπομονή να περιμένουν τη σειρά τους.
- Να αισθανθούν όμορφα σαν μέλη μιας ομάδας.
- Να περάσουν ευχάριστα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Κατιόν διάστημα τρίτης.
- Τραγούδι: «Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ¹¹⁶».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικύκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με τον σκαντζόχοιρο.¹¹⁷
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζωάκια.¹¹⁸
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹¹⁹
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι «Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ», που μάθαμε στη προηγούμενη επίσκεψη, καθώς και το διάστημα που περιλάμβανε.
- Συνεχίζουμε με την εισαγωγή στο θέμα του νέου τραγουδιού δείχνοντας την εικόνα με το σκαντζόχοιρο.
- Ρωτάμε ποιο ζωάκι είναι αυτό.

---

¹¹⁶ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.3.

¹¹⁷ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.6.

¹¹⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹¹⁹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση του σκαντζόχοιρου καθώς περπατάει.
- Τραγουδάμε το τραγούδι και τα παιδιά ακούν προσεκτικά.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα τη κίνηση του σκαντζόχοιρου καθώς περπάτα¹²⁰.
- Αφού σιγουρευτούμε πως έχουν μάθει ικανοποιητικά το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια και μετράμε μαζί τους τα σκαλοπάτια.
- Εξηγούμε πως ο σκαντζόχοιρος πηδάει από το τρίτο σκαλοπάτι στο πρώτο.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.
- Παρατηρούμε το σκαντζόχοιρο που κάθεται στο τρίτο σκαλοπάτι.
- Ζητάμε από τα παιδιά να επαναλάβουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πηδάει ο σκαντζόχοιρος και ποιο διάστημα ακούγεται.
- Τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και επαναλαμβάνουμε μόνο το

---

¹²⁰ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.2.

ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν το τραγούδι;
- Χρησιμοποίησαν τη φωνή τους στο σωστό τόνο;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού;
- Συμμετείχαν στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού;
- Βίωσαν το κατιόν διάστημα της τρίτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της τρίτης;
- Τραγούδησαν με ενθουσιασμό;
- Χάρηκαν την εμπειρία;

3.4. Ημερήσιο πρόγραμμα τέταρτης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Τέταρτη (4^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «Η Γατούλα» για το ανιόν διάστημα της δευτέρας*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *1 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40' - 45'*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να μπορούν να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το ανιόν διάστημα της δευτέρας.

- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της δευτέρας.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν το περπάτημα της γατούλας.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο.
- Να μάθουν να είναι μέλος μιας ομάδας.
- Να διασκεδάσουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ανιόν διάστημα δευτέρας.
- Τραγούδι: «Η ΓΑΤΟΥΛΑ¹²¹».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με την γατούλα.¹²²

---

¹²¹ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.4.

- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζώακια.¹²³
- Εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹²⁴
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αφού επαναλάβουμε τα δύο προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, κάνουμε εισαγωγή στο θέμα του καινούριου τραγουδιού δείχνοντας την εικόνα με τη γατούλα.
- Ρωτάμε ποιο ζώακι είναι αυτό.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση της γατούλας καθώς περπατάει.
- Τραγουδάμε το τραγούδι και τα παιδιά ακούν προσεκτικά.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα τη κίνηση της γατούλας καθώς περπατά¹²⁵.

---

¹²² Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.7.

¹²³ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹²⁴ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

¹²⁵ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.3.

- Αφού σιγουρευτούμε πως έχουν μάθει ικανοποιητικά το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια και μετράμε μαζί τους τα σκαλοπάτια.
- Ρωτάμε τα παιδιά αυτή τη φορά σε ποιο σκαλοπάτι θα πηδάει η γατούλα και από ποιο, για να δούμε αν έχουν καταλάβει το σκεπτικό.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.
- Ξεχωρίζουμε τη γατούλα που όντως κάθεται στο δεύτερο σκαλοπάτι.
- Ζητάμε από τα παιδιά να επαναλάβουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πηδάει η γατούλα.
- Ολοκληρώνοντας επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, και κατόπιν απομονώνουμε το ρεφραίν και ξανατραγουδάμε.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στο σωστό τόνο;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Συμμετείχαν στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού;
- Βίωσαν το ανιόν διάστημα της δευτέρας;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της δευτέρας;
- Πέρασαν όμορφα;

3.5 Ημερήσιο πρόγραμμα πέμπτης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Πέμπτη* (5^η)

ΘΕΜΑ: Διδασκαλία τραγουδιού «Η Χελώνα» για το κατιόν διάστημα της δευτέρας

ΗΛΙΚΙΑ: 5-6 χρονών

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 4 Ιουνίου 2007

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 40 ' - 45 '

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να είναι ικανά να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να κατανοήσουν τον ήχο των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να μάθουν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να βιώσουν το κατιόν διάστημα της δευτέρας.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της δευτέρας.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν τη κίνηση της χελώνας.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης με συνέπεια, στη σωστή σειρά.
- Να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα το τραγούδι.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης εκφραστικά.
- Να χαρούν την εμπειρία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Κατιόν διάστημα δευτέρας.
- Τραγούδι: «Η ΧΕΛΩΝΑ¹²⁶».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.
- Χρήση κρουστών οργάνων(μαράκες, ντέφια, ταμπουρίνα) για τη συνοδεία του τραγουδιού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με την χελώνα.¹²⁷
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζώακια.¹²⁸
- Εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹²⁹
- Κρουστά όργανα(μαράκες, ντέφια, ταμπουρίνα).
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αφού επαναλάβουμε τα τρία προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, τραγουδάμε το τραγούδι «Η ΧΕΛΩΝΑ» και τα παιδιά ακούν

---

¹²⁶ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.5.

¹²⁷ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.8.

¹²⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹²⁹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

προσεκτικά, καθώς τους έχουμε ζητήσει αυτή τη φορά να μας πουν αυτά για ποιο ζώακι μιλάει το τραγούδι.

- Τους δείχνουμε την εικόνα με τη χελώνα.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση της χελώνας.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Διανομή των κρουστών οργάνων τάξης στα παιδιά.
- Πειραματισμοί με τον ήχο των κρουστών οργάνων.
- Με τη σειρά στο ημικόκλιο το κάθε παιδί παίζει το αντίστοιχο όργανο που κρατά με στόχο να βγάλει ωραίο ήχο.
- Παρουσιάζουμε τα κρουστά όργανα.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία των κρουστών οργάνων.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα τη χελώνα¹³⁰.
- Εφόσον έχουν μάθει το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια.
- Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο θα πάει η χελώνα.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο

---

¹³⁰ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.4.

πρώτο.

- Κοιτάζουμε τη χελώνα που κάθεται στο δεύτερο σκαλοπάτι.
- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πάει η χελώνα.
- Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και κατόπιν απομονώνουμε και ξανατραγουδάμε μόνο το ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν τα παιδιά το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στο σωστό τόνο;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Συμμετείχαν στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού;
- Συγκράτησαν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης;
- Εκτέλεσαν τα όργανα εκφραστικά και συγχρονισμένα;
- Βίωσαν το κατίον διάστημα της δευτέρας;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της δευτέρας;
- Διασκέδασαν;

3.6 Ημερήσιο πρόγραμμα έκτης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Έκτη (6^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ» για το ανιόν διάστημα της τέταρτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *5 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40' - 45'*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια του τραγουδιού.
- Να μπορούν να τραγουδούν τη μελωδία του τραγουδιού στη σωστή τονικότητα.
- Να κατανοήσουν τον ήχο των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να μάθουν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να βιώσουν το ανιόν διάστημα της τέταρτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της τέταρτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν τη κίνηση του σκύλου.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης με συνέπεια, στη σωστή σειρά.
- Να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα το τραγούδι.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης εκφραστικά.
- Να μάθουν να περιμένουν τη σειρά τους υπομονετικά.
- Να αναπτύξουν το πνεύμα της συνεργασίας.
- Να ψυχαγωγηθούν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ανιόν διάστημα τετάρτης.

- Τραγούδι: «ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ¹³¹».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.
- Χρήση κρουστών οργάνων(τριγωνάκια, κουδουνάκια) για τη συνοδεία του τραγουδιού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με το σκυλάκι.¹³²
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζώακια.¹³³
- Εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹³⁴
- Κρουστά όργανα(τριγωνάκια, κουδούνια).
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αφού επαναλάβουμε τα τέσσερα προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, τραγουδάμε το τραγούδι «ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ» και τα παιδιά ακούν προσεκτικά, καθώς τους έχουμε ζητήσει και αυτή τη φορά να μας πουν αυτά για ποιο ζώακι μιλάει το τραγούδι.
- Τους δείχνουμε την εικόνα με το σκυλάκι.

---

¹³¹ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.6.

¹³² Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.9.

¹³³ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹³⁴ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση του σκύλου.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Διανομή των κρουστών οργάνων τάξης στα παιδιά.
- Πειραματισμοί με τον ήχο των κρουστών οργάνων.
- Με τη σειρά στο ημικύκλιο το κάθε παιδί παίζει το αντίστοιχο όργανο που κρατά με στόχο να βγάλει ωραίο ήχο.
- Παρουσιάζουμε τα κρουστά όργανα.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία των κρουστών οργάνων.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα το σκυλάκι¹³⁵.
- Εφόσον έχουν μάθει το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια.
- Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο θα πάει το σκυλάκι.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.
- Βλέπουμε το σκυλάκι που κάθεται στο τέταρτο σκαλοπάτι.
- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πάει το

---

¹³⁵ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.5.

σκυλάκι.

- Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και ξανατραγουδάμε μόνο το ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στο σωστό τόνο;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Συμμετείχαν στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού;
- Εκτέλεσαν τα όργανα εκφραστικά και συγχρονισμένα;
- Συγκράτησαν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης;
- Βίωσαν το ανιόν διάστημα της τέταρτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της τέταρτης;
- Διασκέδασαν;

3.7. Ημερήσιο πρόγραμμα εβδομης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Έβδομη (7^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ» για το κατιόν διάστημα της τέταρτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *6 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40' - 45'*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να είναι ικανά να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να κατανοήσουν τον ήχο των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να μάθουν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης.
- Να βιώσουν το κατιόν διάστημα της τέταρτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της τέταρτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν το πέταγμα της μελισσούλας.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης με συνέπεια, στη σωστή σειρά.
- Να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα το τραγούδι.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης εκφραστικά.
- Να μάθουν να σέβονται τους άλλους και να συμβάλουν στην ομαλή λειτουργία του μαθήματος.
- Να μάθουν να επικοινωνούν με τα άλλα παιδιά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Κατιόν διάστημα τετάρτης.
- Τραγούδι: «Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ¹³⁶».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.

---

¹³⁶ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.7.

- Χρήση κρουστών οργάνων(καστανιέτες με ξύλινη λαβή, ξυλάκια) για τη συνοδεία του τραγουδιού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικύκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με τη μελισσούλα.¹³⁷
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζωάκια.¹³⁸
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹³⁹
- Κρουστά όργανα(ξυλάκια, καστανιέτες με ξύλινη λαβή).
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αφού επαναλάβουμε τα πέντε προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, τραγουδάμε το τραγούδι «Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ» και τα παιδιά ακούν προσεκτικά, καθώς τους έχουμε ζητήσει να μας πουν αυτά για ποιο ζωάκι μιλάει το τραγούδι.
- Τους δείχνουμε την εικόνα με τη μελισσούλα.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν το πέταγμα της μελισσούλας.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας

---

¹³⁷ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.10.

¹³⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹³⁹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.

- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Διανομή των κρουστών οργάνων τάξης στα παιδιά.
- Παρουσιάζουμε τα κρουστά όργανα.
- Το κάθε παιδί παίζει με τη σειρά του στο ημικύκλιο το αντίστοιχο όργανο που κρατά.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία των κρουστών οργάνων.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα το πέταγμα της μελισσούλας¹⁴⁰.
- Εφόσον έχουν μάθει το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από τα πέντε σκαλοπάτια.
- Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο θα πετάξει η μελισσούλα.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.
- Διακρίνουμε τη μελισσούλα που κάθεται στο τέταρτο σκαλοπάτι.
- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πετάει η μελισσούλα.
- Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και ξανατραγουδάμε μόνο το ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Είναι προσεκτικά κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας;

---

¹⁴⁰ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.6.

- Έμαθαν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού;
- Χτύπησαν σωστά το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Εκτέλεσαν τα όργανα εκφραστικά και συγχρονισμένα;
- Συγκράτησαν την ονομασία των κρουστών οργάνων της τάξης;
- Βίωσαν το κατιόν διάστημα της τέταρτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της τέταρτης;
- Διασκέδασαν;

3.8. Ημερήσιο πρόγραμμα όγδοης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Όγδοη (8^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ» για το ανιόν διάστημα της πέμπτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *7 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40 ' - 45 '*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού.
- Να είναι ικανά να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το ανιόν διάστημα της πέμπτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της πέμπτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν τη κίνηση που κάνει το παπάκι καθώς κουνάει τα φτερά του.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης με συνέπεια, στη σωστή σειρά.
- Να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα το τραγούδι.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης εκφραστικά.
- Να μάθουν να περιμένουν τη σειρά τους υπομονετικά.
- Να αναπτύξουν το πνεύμα της συνεργασίας.
- Να ψυχαγωγηθούν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ανιόν διάστημα πέμπτης,
- Τραγούδι: «ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ¹⁴¹».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.,
- Χρήση κρουστών οργάνων(μαράκες, καστανιέτες με ξύλινη λαβή) για τη συνοδεία του τραγουδιού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

---

¹⁴¹ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.8.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με το παπάκι.¹⁴²
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζωάκια.¹⁴³
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹⁴⁴
- Κρουστά όργανα(μαράκες, καστανιέτες με ξύλινη λαβή).
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αφού επαναλάβουμε τα έξι προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, τραγουδάμε το τραγούδι «ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ» και τα παιδιά ακούν προσεκτικά, καθώς τους έχουμε ζητήσει να μας πουν για ποιο ζωάκι μιλάει το τραγούδι.
- Τους δείχνουμε την εικόνα με το παπάκι.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν την κίνηση που κάνει το παπάκι καθώς κουνάει τα φτερά του.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.

---

¹⁴² Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.11.

¹⁴³ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹⁴⁴ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

- Διανομή των κρουστών οργάνων τάξης στα παιδιά.
- Ρωτάμε την ονομασία των κρουστών οργάνων.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία των κρουστών οργάνων.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα την κίνηση που κάνει το παπάκι καθώς κουνάει τα φτερά του¹⁴⁵.
- Εφόσον έχουν μάθει το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από πέντε σκαλοπάτια.
- Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο θα πάει το παπάκι.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.
- Κοιτάζουμε το παπάκι που κάθεται στο πέμπτο σκαλοπάτι.
- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πάει το παπάκι.
- Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και ξανατραγουδάμε μόνο το ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Θυμήθηκαν την ονομασία των κρουστών οργάνων;
- Εκτέλεσαν τα όργανα εκφραστικά και συγχρονισμένα;
- Βίωσαν το ανιόν διάστημα της πέμπτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του ανιόντος διαστήματος της πέμπτης;
- Ψυχαγωγήθηκαν;

---

¹⁴⁵ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.7.

3.9. Ημερήσιο πρόγραμμα ένατης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Ένατη (9^η)*

ΘΕΜΑ: *Διδασκαλία τραγουδιού «Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ» για το κατιόν διάστημα της πέμπτης*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *8 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: *40 ' - 45 '*

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να μάθουν το τραγούδι.
- Να τραγουδήσουν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το κατιόν διάστημα της πέμπτης.
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της πέμπτης.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να μιμηθούν το πέταγμα της πεταλούδας.
- Να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης με συνέπεια, στη σωστή σειρά.
- Να συνοδεύσουν με κρουστά όργανα το τραγούδι.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο.
- Να εκτελέσουν τα κρουστά όργανα της τάξης εκφραστικά.
- Να μάθουν να περιμένουν τη σειρά τους υπομονετικά.
- Να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Κατιόν διάστημα πέμπτης.
- Τραγούδι: «Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ¹⁴⁶».
- Κίνηση με ελεύθερη έκφραση του κειμένου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού του μέτρου.
- Ρυθμική επεξεργασία του ρυθμού της μελωδίας.
- Χρήση κρουστών οργάνων(ντέφια, κουδούνια) για τη συνοδεία του τραγουδιού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.
- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με τη πεταλουδίτσα.¹⁴⁷
- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζώακια.¹⁴⁸
- Εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹⁴⁹
- Κρουστά όργανα(ντέφια, κουδούνια).
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

---

¹⁴⁶ Βλ. στο παράρτημα 2 Παρτ.9.

¹⁴⁷ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.12.

¹⁴⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹⁴⁹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

- Αφού επαναλάβουμε τα επτά προηγούμενα τραγούδια που έχουμε μάθει, τραγουδάμε το τραγούδι «Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ» και τα παιδιά ακούν προσεκτικά, καθώς θα πρέπει να μας πουν σε ποιο ζώακι αναφέρεται το τραγούδι.
- Τους δείχνουμε την εικόνα με τη πεταλουδίτσα.
- Ζητούμε ένα ένα να μιμηθούν το πέταγμα της πεταλούδας.
- Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι και τα παιδιά συμμετέχουν, όπου είναι δυνατόν.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού.
- Τραγουδούν και χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας.
- Απομονώνουμε το ρεφραίν, που έχουμε και το διάστημα που μας ενδιαφέρει και χρησιμοποιούμε κινήσεις του χεριού μας, προκειμένου να βοηθηθούν τα παιδιά στη σωστή τοποθέτηση της φωνής.
- Τα παιδιά μας παρακολουθούν και αν θέλουν μπορούν να μιμηθούν τη κίνησή μας.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία αρμονίου.
- Διανομή των κρουστών οργάνων τάξης στα παιδιά.
- Ρωτάμε την ονομασία των κρουστών οργάνων.
- Εκτέλεση του τραγουδιού με τη συνοδεία των κρουστών οργάνων.
- Τα παιδιά τραγουδούν και κινούνται σύμφωνα με το κείμενο του τραγουδιού, μιμούμενα το πέταγμα της πεταλούδας¹⁵⁰.
- Εφόσον έχουν μάθει το τραγούδι τους δείχνουμε την εικόνα με τη σκάλα που αποτελείται από τα πέντε σκαλοπάτια.
- Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο θα πετάξει η πεταλουδίτσα.
- Δείχνουμε την εικόνα με τα ζώακια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο

---

¹⁵⁰ Βλ. στο παράρτημα 3 Κίν.8.

πρώτο.

- Παρατηρούμε τη πεταλούδα που κάθεται στο πέμπτο σκαλοπάτι.
- Τα παιδιά επαναλαμβάνουν από ποιο σκαλοπάτι σε ποιο πετάει η πεταλούδα.
- Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, και κατόπιν απομονώνουμε και ξανατραγουδάμε μόνο το ρεφραίν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Έμαθαν το τραγούδι;
- Τραγούδησαν στο σωστό τόνο;
- Χτύπησαν με επιτυχία το ρυθμό του μέτρου και της μελωδίας του τραγουδιού;
- Συμμετείχαν στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού;
- Βίωσαν το κατιόν διάστημα της πέμπτης;
- Συγκράτησαν το άκουσμα του κατιόντος διαστήματος της πέμπτης;
- Διασκέδασαν;

3.10. Ημερήσιο πρόγραμμα δέκατης επίσκεψης

ΜΕΡΑ: *Δέκατη (10^η)*

ΘΕΜΑ: *Γενική επανάληψη όλων των τραγουδιών σε συνδυασμό με διάφορες μουσικές δραστηριότητες αποσκοπώντας στην αξιολόγηση των προηγούμενων επισκέψεων*

ΗΛΙΚΙΑ: *5-6 χρονών*

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: *11 Ιουνίου 2007*

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 40 ' - 45 '

ΣΤΟΧΟΙ

ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ

- Να είναι ικανά να τραγουδούν στη σωστή τονικότητα.
- Να βιώσουν το ανιόν διάστημα.
- Να βιώσουν το κατιόν διάστημα
- Να συγκρατήσουν τα παιδιά το άκουσμα των διαστημάτων.
- Να μπορέσουν να αναπαράγουν τα διαστήματα.

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΙ

- Να συγχρονιστούν μεταξύ τους.
- Να καλλιεργηθεί η μουσική ακρόαση.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ

- Να μάθουν να αγαπούν τη μουσική .
- Να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση μέσα από την επιτυχία.
- Να μπορούν να περιμένουν τη σειρά τους.
- Να κοινωνικοποιηθούν.
- Να νιώσουν ευχαρίστηση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Επανάληψη τραγουδιών.
- Μουσικές δραστηριότητες.
- Μουσικά παιχνίδια.
- Αξιολόγηση προηγούμενων επισκέψεων.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

- Τα παιδιά κάθονται σε ημικόκλιο.

ΜΕΣΑ

- Εικόνα με τη σκάλα που κινούνται τα ζωάκια.¹⁵¹
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από το πρώτο σκαλοπάτι προς τα πάνω.¹⁵²
- Εικόνα με τα ζωάκια που κάθονται στα αντίστοιχα σκαλοπάτια της σκάλας και κινούνται από τα ψηλότερα σκαλοπάτια στο πρώτο.¹⁵³
- Εικόνα με τη **χρωματιστή** σκάλα που ανεβαίνουν τα ζωάκια, τα οποία κολλούν τα παιδιά.¹⁵⁴
- Εικόνα με τη **χρωματιστή** σκάλα που κατεβαίνουν τα ζωάκια, τα οποία κολλούν τα παιδιά.¹⁵⁵
- Εικόνα με τη σκάλα που ανεβαίνουν τα ζωάκια, τα οποία κολλούν τα παιδιά.¹⁵⁶
- Αρμόνιο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Αρχικά κάνουμε επανάληψη όλα τα τραγούδια που έχουμε μάθει μέχρι στιγμής.
- Ρωτάμε τα παιδιά σε ποια από τα τραγούδια που έχουμε μάθει τα ζωάκια **ανεβαίνουν** τη σκάλα.
- Επαναλαμβάνουμε το αντίστοιχο ζώο που πηδάει ή πετάει στο κάθε σκαλοπάτι, δείχνοντας την αντίστοιχη εικόνα.
- Στη συνέχεια, παίζουμε τα τραγούδια με τα ανιόντα διαστήματα στο αρμόνιο, χωρίς να τα τραγουδάμε.

---

¹⁵¹ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.2.

¹⁵² Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.3.

¹⁵³ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.4.

¹⁵⁴ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.13.

¹⁵⁵ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.14.

¹⁵⁶ Βλ. στο παράρτημα 1 Εικ.15.

- Όποιο παιδί βρίσκει το τραγούδι σηκώνεται στο πίνακα, όπου έχουμε τοποθετήσει την εικόνα με τη χρωματιστή σκάλα που ανεβαίνουν τα ζωάκια. Κολλάει το ζωάκι που αντιστοιχεί στο κάθε διάστημα στο σκαλοπάτι που πρέπει. Σε αυτό το στάδιο τα σκαλοπάτια είναι χρωματισμένα στα ίδια χρώματα με τα ζωάκια για να διευκολύνονται τα παιδιά.
- Στη συνέχεια ρωτάμε τα παιδιά σε ποια τραγούδια τα ζωάκια **κατεβαίνουν** τη σκάλα.
- Επαναλαμβάνουμε το αντίστοιχο ζώο που πηδάει ή πετάει στο κάθε σκαλοπάτι, δείχνοντας την αντίστοιχη εικόνα.
- Παίζουμε τα τραγούδια με τα κατιόντα διαστήματα στο αρμόνιο, χωρίς να τα τραγουδάμε και ακολουθείται η παραπάνω διαδικασία, αυτή τη φορά με τη χρωματιστή σκάλα που τα ζωάκια κατεβαίνουν.
- Αφού βεβαιωθούμε πως όλα τα παιδιά έχουν μάθει τη μελωδία που αντιστοιχεί στο κάθε ζωάκι αλλά και το αντίστοιχο του σκαλοπάτι, συνεχίζουμε παίζοντας στο αρμόνιο μόνο το ρεφραίν των τραγουδιών, πάλι χωρίς να τραγουδάμε.
- Τους δείχνουμε τα ζωάκια και ζητάμε να μας πουν αν το ρεφραίν που άκουσαν αντιστοιχεί στα ζωάκια που τους δείχνουμε κάθε φορά. Δε διαλέγουμε το σωστό ζωάκι πάντα για να βεβαιωθούμε ότι όντως έχουν μάθει να τα ξεχωρίζουν. Ξανά όποιο παιδί βρίσκει το σωστό ζωάκι σηκώνεται στο πίνακα και το κολλάει στο σωστό, χρωματισμένο ακόμη, σκαλοπάτι.
- Σε αυτό το σημείο ζητάμε από τα παιδιά καθώς σηκώνονται στο πίνακα να κολλήσουν το ζωάκι, να λένε τα σκαλοπάτια που κινείται το συγκεκριμένο ζωάκι.
- Αφού λοιπόν έχουμε πραγματοποιήσει τη παραπάνω διαδικασία για όλα τα διαστήματα, αντικαθιστούμε τις προηγούμενες εικόνες με εικόνες χωρίς χρωματισμένα σκαλοπάτια και συνεχίζουμε κατά τον ίδιο τρόπο, μέχρι να σηκωθούν όλα τα παιδιά στον πίνακα.
- Έπειτα παίζουμε στο αρμόνιο μόνο το διάστημα και ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν ποιο ρεφραίν τους θυμίζει και κατόπιν τα

σκαλοπάτια που κινείται το αντίστοιχο ζωάκι του τραγουδιού.

- Καταλήγοντας ζητάμε από τα παιδιά χωρίς τη βοήθειά μας να αναπαράγουν τα διαστήματα που διδάχτηκαν, λέγοντάς μας το ρεφραίν από τα τραγούδια που έχουν μάθει π.χ. κουάξ κουάξ, νιάου νιάου κ.λ.π.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Θυμούνταν όλα τα τραγούδια;
- Συμμετείχαν στις μουσικές δραστηριότητες;
- Ξεχώρισαν τα ανιόντα και τα κατιόντα διαστήματα;
- Ξεχώρισαν τα τραγούδια ακούγοντας μόνο το ρεφραίν από το αρμόνιο, χωρίς να το τραγουδάμε;
- Μπόρεσαν να κολλήσουν τα ζωάκια στα σωστά σκαλοπάτια;
- Θυμούνταν τα σκαλοπάτια που κινείται το κάθε ζωάκι;
- Ήταν ικανά να αναπαράγουν τα διαστήματα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΣΤΗ ΠΡΑΞΗ

Μέσα από την εφαρμογή στην πράξη των παραπάνω δέκα ημερησίων προγραμμάτων είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα σχέδια μαθήματος μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη, ποιες οι παραλείψεις τους και τι θα μπορούσε ίσως να γίνει καλύτερο. Είναι σημαντικό ο σχεδιασμός των μαθημάτων να μην παραμένει στατικός, αλλά να ανατροφοδοτείται διαρκώς από τα συμπεράσματα που συνάγονται από την πράξη. Παράλληλα έχουμε και νέα δεδομένα, τα οποία επανακαθορίζουν το θεωρητικό μας οπλοστάσιο και μπορούν να οδηγήσουν μελλοντικά σε νέα συμπεράσματα και προτάσεις.

4.1. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος πρώτης επίσκεψης

Για τη διεξαγωγή του ημερήσιου προγράμματος της πρώτης μου επίσκεψης χρειάστηκε αρκετή προεργασία προκειμένου να σιγουρευτώ αφενός πως έχω συγκεντρώσει το απαραίτητο υλικό, αφετέρου για την καλύτερη δυνατή παρουσία μου στην τάξη έτσι ώστε να προσελκύσω τη προσοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών. Ξεκίνησα, λοιπόν, με ιδιαίτερη αγωνία για τη συνέντευξη με τα παιδιά που θα συμμετείχαν στο πρόγραμμα.

Μπαίνοντας στην αίθουσα αρχικά εισέπραξα τα απορημένα βλέμματα των παιδιών, που με συναντούσαν για πρώτη φορά. Η νηπιαγωγός τους, η κυρία Ιωάννα Χουντή, με υποδέχτηκε με ιδιαίτερη ευχαρίστηση και με σύστησε στα παιδιά, λέγοντάς τους το όνομά μου. Επίσης τους συνέστησε να είναι προσεκτικά σε αυτά που θα τους έλεγα, προσπαθώντας να με φέρει σε μια πρώτη γνωριμία με τα παιδιά και να τους υποδηλώσει το ρόλο μου.

Αμέσως μετά η κυρία Ιωάννα Χουντή, μου είπε πως αν χρειαστώ κάτι θα είναι στο γραφείο της και αποχώρησε από την αίθουσα.

Αρχικό μου μέλημα ήταν να αναπτυχθεί μια εξοικείωση με τα παιδιά έτσι ώστε να λάβω την αποδοχή τους και να μπορέσω να συνεχίσω στην εφαρμογή των ημερησίων προγραμμάτων. Συγκέντρωσα, λοιπόν, τα παιδιά σε ημικύκλιο και αφού επανέλαβα το όνομά μου, τους εξήγησα το λόγο που βρισκόμουν εκεί και τους είπα πως θα παίξουμε ένα παιχνίδι γνωριμίας. Ζήτησα έτσι από τα παιδιά να μου πουν το όνομά τους και στη συνέχεια κάναμε ρυθμική απαγγελία των ονομάτων τους¹⁵⁷, η οποία επαναλαμβανόταν από την υπόλοιπη τάξη. Στην αρχή δυσκολεύτηκαν να πραγματοποιήσουν τη ρυθμική απαγγελία των πρώτων ονομάτων, όμως από το τρίτο όνομα και μετά δεν είχαν πρόβλημα. Επίσης αξίζει να σημειωθεί πως κάποια παιδιά αρχικά ήταν διστακτικά και δεν ήθελαν συμμετάσχουν στο παιχνίδι μας, αλλά στη συνέχεια ζήτησαν από μόνα τους να πουν το όνομά τους και να παίξουν μαζί μας. Διαπίστωσα, λοιπόν, πως είχα καταφέρει την επίτευξη του αρχικού μου στόχου, την αποδοχή των παιδιών και την προσέλκυση του ενδιαφέροντός τους.

Ακολουθως ρώτησα τα παιδιά αν γνώριζαν τις νότες. Εντύπωση μου προξένησε το γεγονός πως κανένα από τα παιδιά δεν τις ήξερε, δεδομένου πως στον ιδιωτικό σταθμό, που είχα κάνει την πρακτική μου άσκηση, όλα τα παιδιά της ίδιας ηλικίας γνώριζαν τις νότες. Τους είπα πως θα μαθαίναμε μαζί τις νότες μέσα από ένα τραγούδι. Τα ρώτησα αν θέλουν να μάθουν τις νότες και όλα μαζί απάντησαν με ιδιαίτερη χαρά και με μεγάλη προθυμία «ναι». Έτσι τραγούδησα το τραγούδι « Οι νότες είναι επτά». Τα παιδιά με ακούν με προσοχή και προσπαθούν να σιγοτραγουδήσουν τις νότες μαζί μου. Μετά από τις συνεχείς επαναλήψεις αφομοίωσαν το τραγούδι. Στη πλειοψηφία τους δεν δυσκολεύτηκαν καθόλου στο να μάθουν τις νότες και να τις λένε χωρίς το τραγούδι, σαν να ανεβαίνουμε μια σκάλα. Αντίθετα αντιμετώπισαν δυσκολία όταν έπρεπε να πουν τις νότες κατεβαίνοντας τη σκάλα.

---

¹⁵⁷ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.5.

Στη συνέχεια δείχνοντάς τους τις σκάλες με τα ζωάκια και εξηγώντας τους το ρόλο τους, προσέγγισαν την έννοια των μουσικών διαστημάτων. Επίσης βλέποντας τις εικόνες, και μετά από το πρώτο παράδειγμα που τους έδωσα με το βάτραχο, από μόνα τους, χωρίς τη βοήθειά μου, έλεγαν για τα ζωάκια από ποια σε ποια σκαλοπάτια κινούνται, και εγώ συμπλήρωνα το διάστημα που ακούμε κάθε φορά.

Σε γενικές γραμμές μπορώ να πω πως πέτυχα τη πλειοψηφία των στόχων μου και τα παιδιά ανταποκρίθηκαν θετικά στις επιδιώξεις μου. Έδειξαν πως πέρασαν ευχάριστα τόσο με το τραγούδι, όσο και με τις εικόνες με τα ζωάκια στη σκάλα. Δεν υπήρξαν ιδιαίτερα προβλήματα είτε απειθαρχίας είτε απροθυμίας συμμετοχής παιδιών στις δραστηριότητές μας.

4.2. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος δεύτερης επίσκεψης

Κατά την εφαρμογή του δεύτερου ημερήσιου προγράμματος, όταν έδειξα στα παιδιά την εικόνα με το βάτραχο, χωρίς να τους το ζητήσω, μιμήθηκαν με δική τους πρωτοβουλία τον ήχο που παράγει ο βάτραχος (κουάξ κουάξ). Επίσης, όταν τους ζήτησα να μιμηθούν τη κίνηση του βατράχου¹⁵⁸ ήθελαν να συμμετάσχουν όλα τα παιδιά και με ιδιαίτερη δυσκολία κατάφερα να τα πείσω πως πρέπει να περιμένουν τη σειρά τους .

Εντύπωση μου προξένησε το γεγονός πως μετά την πρώτη εκτέλεση του τραγουδιού, τα παιδιά προσπάθησαν να τραγουδήσουν μαζί μου και ξεκίνησαν με το κουάξ κουάξ. Όπως ήταν φυσικό με τη πρώτη εκτέλεση του τραγουδιού δεν ήταν δυνατόν να θυμηθούν τα λόγια αλλά με ικανοποίησε ιδιαίτερα το γεγονός πως αυτό που συγκράτησαν ήταν το ρεφραίν, το διάστημα της τρίτης.

---

¹⁵⁸Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.8.

Ακόμη αξίζει να σημειωθεί πως ύστερα από κάποιες επαναλήψεις του τραγουδιού, τα ίδια τα παιδιά ξεκίνησαν να χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό του τραγουδιού, κάτι που είχα σχεδιάσει να πράξω στην επόμενη μου επίσκεψη. Ο λόγος που δεν είχα συνοδέψει ακόμα τα τραγούδια με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια, ήταν γιατί ήθελα να επικεντρωθούμε περισσότερο στο ρόλο των ζώων που κινούνται πάνω στη σκάλα. Επομένως οι κινήσεις βοηθούν το παιδί να προσεγγίσει πιο άμεσα το τραγούδι του. Έτσι απαιτείται από την αρχή η ολιστική αντιμετώπιση και όχι αναλυτικά, όπως επιβάλλει συνήθως ο τρόπος σκέψης του ενήλικα.

Στη συνέχεια μετά τις απαραίτητες επαναλήψεις, τις οποίες μου ζητούσαν και τα ίδια τα παιδιά, δείχνοντάς μου πως διασκεδάζαν, έμαθαν το τραγούδι. Όταν τους ζήτησα να κινηθούν σύμφωνα με το κείμενο¹⁵⁹ του τραγουδιού τα χώρισα σε ομάδες έτσι ώστε να μην υπάρξει κάποιο ατύχημα με τη συμμετοχή όλων των παιδιών ταυτόχρονα. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα πρέπει να αναφέρω πως συνάντησα την άρνηση δύο παιδιών να συμμετάσχουν.

Κατόπιν, περνώντας στη δραστηριότητα με τις εικόνες και τα ζωάκια στα σκαλοπάτια, παρατήρησα πως μπόρεσαν να μου πουν ότι όταν κάποιο ζωάκι κινείται από το πρώτο σκαλοπάτι σε κάποιο άλλο σκαλοπάτι πιο πάνω ή από κάποιο ψηλό σκαλοπάτι προς το πρώτο ακούγεται διαφορετικός ήχος. Συγκράτησαν πως ο βάτραχος πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι στο τρίτο, τρία σκαλοπάτια.

Στο τέλος του ημερήσιου προγράμματος της δεύτερης μου επίσκεψης, όλα τα παιδιά ήταν ικανά να τραγουδήσουν το τραγούδι στη σωστή τονικότητα. Επιπροσθέτως βίωσαν το ανιόν διάστημα της τρίτης και κατόρθωσαν να αναπαράγουν, χωρίς τη βοήθειά μου, το ανιόν διάστημα της τρίτης και απομονωμένο από το υπόλοιπο τραγούδι.

---

¹⁵⁹ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.6.

4.3. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος τρίτης επίσκεψης

Στην τρίτη μου επίσκεψη στο νηπιαγωγείο ξεκίνησα με την επανάληψη του τραγουδιού «Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ», που είχαν διδαχτεί τα παιδιά την προηγούμενη ημέρα. Διαπίστωσα πως τα παιδιά θυμούνταν τόσο τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού όσο και το μεμονωμένο διάστημα της τρίτης: «κουάξ κουάξ».

Στη συνέχεια προχώρησα στην εκμάθηση του νέου τραγουδιού «Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ». Τα παιδιά έδειξαν εξαιρετική προθυμία στο να μιμηθούν το περπάτημα του σκαντζόχοιρου. Δεν αντιμετώπισαν πρόβλημα στο να συγχρονιστούν μεταξύ τους και να συνοδεύσουν το τραγούδι με ρυθμικά χτυπήματα, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου, άλλωστε στη προηγούμενη επίσκεψη το είχαν πράξει και χωρίς να τους το ζητήσω.

Πρέπει να σημειωθεί πως και αυτή τη φορά στις πρώτες επαναλήψεις, παρατηρήθηκε στο ξεκίνημα του διδασκόμενου τραγουδιού τα παιδιά να λένε το ρεφραίν: «κράτς κράτς». Αργότερα με τις επαναλήψεις που ακολούθησαν κατάφεραν να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού, όπως επίσης και να τραγουδήσουν στη σωστή τονικότητα.

Έπειτα δείχνοντάς τους την εικόνα με το σκαντζόχοιρο που κάθεται στο τρίτο σκαλοπάτι μπόρεσαν να πουν ύστερα από την ερώτηση: «σε ποια σκαλοπάτια κινείται ο σκαντζόχοιρος»- ο σκαντζόχοιρος κινείται από το τρίτο σκαλοπάτι προς το πρώτο, δηλαδή, τρία σκαλοπάτια προς τα κάτω.

Φτάνοντας, λοιπόν, στο τέλος του μαθήματος της τρίτης επίσκεψής μου ζήτησα από τα παιδιά, αφού επαναλάβουν για ακόμη μία φορά ολόκληρο το τραγούδι, να μου πουν απομονωμένο το κατιόν διάστημα της τρίτης, κάτι που θα μπορούσα να πω, πως το κατάφεραν με ιδιαίτερη επιτυχία.

4.4. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος τέταρτης επίσκεψης

Κατά την υλοποίηση του ημερήσιου προγράμματος της τέταρτης επίσκεψης αρχικά κάναμε επανάληψη τα δύο τραγούδια «Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ»-«Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ», που είχαν μάθει τα παιδιά τις προηγούμενες μέρες. Παρατήρησα πως δεν αντιμετώπισαν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία τα παιδιά, είχαν συγκρατήσει τόσο τα λόγια όσο και τη μελωδία των τραγουδιών. Βλέποντας ακόμα τις εικόνες με τα ζώακια που ανεβαίνουν και κατεβαίνουν στα σκαλοπάτια, μου είπαν πως «ο βάτραχος ανεβαίνει τρία σκαλοπάτια και ο σκαντζόχοιρος κατεβαίνει επίσης τρία σκαλοπάτια». Έτσι τα παιδιά αναπαρήγαγαν το ανιόν και το κατιόν διάστημα της τρίτης με εξαιρετική επιτυχία, μέσω του «κουάξ κουάξ» και του «κράτς κράτς».

Ακολούθως δείχνοντας την εικόνα με τη γατούλα, που αποτελούσε και το νέο τραγούδι με το ανιόν διάστημα του τόνου, όλα τα παιδιά έδειξαν έντονη επιθυμία τόσο στο να μιμηθούν το περπάτημα¹⁶⁰ και το νιαούρισμα της, όσο και στο να μάθουν το τραγούδι με τη γατούλα.

Έτσι, λοιπόν, μαθαίνοντας το τραγούδι «Η ΓΑΤΟΥΛΑ», εκ νέου παρατήρησα πως το πρώτο πράγμα που συγκράτησαν τα παιδιά είναι το ανιόν διάστημα του τόνου στο ρεφραίν, το νιάου νιάου, και ξεκινούν το τραγούδι με αυτό. Κατόπιν, αφού απομνημόνευσαν το τραγούδι, χτύπησαν με επιτυχία παλαμάκια το ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού, όχι όμως και το ρυθμό της μελωδίας του τραγουδιού, καθώς δυσκολεύτηκαν σε αυτή τη νέα δραστηριότητα που είχα προσθέσει στο συγκεκριμένο μάθημα.

Αντίθετα δε συνάντησαν καμία δυσκολία στο να μου πως η γατούλα πηδάει από το πρώτο στο δεύτερο σκαλοπάτι, βλέποντας φυσικά την εικόνα με τα ζώακια. Με την ίδια ευκολία επανέλαβαν και το ρεφραίν, απομονωμένο από το υπόλοιπο τραγούδι.

---

¹⁶⁰ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.9.

Γενικά, διέκρινα ότι έχουν αφομοιώσει το πώς να βρίσκουν τα σκαλοπάτια που κινείται το κάθε ζώακι, βλέποντας τις εικόνες που κάθονται στα σκαλοπάτια. Φαίνεται να δείχνουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για όλες τις μουσικές δραστηριότητες που καλούνται να συμμετάσχουν, καθώς και ότι οδηγούμαστε σε θετικά αποτελέσματα.

4.5. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος πέμπτης επίσκεψης

Ακολούθησα την ίδια πορεία διδασκαλίας και στην πέμπτη επίσκεψή μου, επαναλαμβάνοντας τα τραγούδια που έχουμε μάθει μέχρι στιγμής: «Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ» - «Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ» - «Η ΓΑΤΟΥΛΑ». Για ακόμη μια φορά διαπιστώνω πως τα παιδιά έχουν απομνημονεύσει τα τραγούδια και κυρίως τα ρεφραίν τους, τα οποία είναι και ο βασικός μου στόχος, καθώς περιλαμβάνουν τα διαστήματα που με ενδιαφέρουν.

Μετάπειτα προχώρησα στην εκμάθηση του τραγουδιού «Η ΧΕΛΩΝΑ», που περιλαμβάνει στο ρεφραίν του το κατιόν διάστημα της δευτέρας. Αυτή τη φορά ζήτησα από τα παιδιά αφού ακούσουν προσεκτικά το τραγούδι να μου πουν τα ίδια σε ποιο ζώακι αναφέρεται το σημερινό μας τραγούδι. Πριν προλάβω να ολοκληρώσω το τραγούδι σχεδόν όλα μαζί φώναξαν «η χελώνα».

Τα παιδιά χτύπησαν επιτυχώς παλαμάκια τόσο στο ρυθμό του μέτρου του τραγουδιού, όσο και στο ρυθμό της μελωδίας. Παρατήρησα πως τα παιδιά άρχισαν να εξοικειώνονται στο να χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό της μελωδίας του τραγουδιού, κάτι που δυσκολεύτηκαν να πραγματοποιήσουν στην προηγούμενή μου επίσκεψη.

Ωστόσο διεγέρθηκε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των παιδιών μόλις τους ανακοίνωσα πως θα πειραματιστούμε με τον ήχο που βγάζουν κρουστά όργανα όπως: μαράκες, ντέφια, ταμπουρίνα. Ήθελαν να επεξεργαστούν τα κρουστά όλα τα παιδιά μαζί, κάτι που δε θα είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Για το λόγο αυτό το κάθε παιδί, ανάλογα με τη θέση που κατείχε στο

ημικύκλιο, επεξεργαζόταν το αντίστοιχο όργανο που κρατούσε καθώς εμείς επαναλαμβάναμε την ονομασία του.

Με επιτυχία ολοκληρώθηκε και η νέα μουσική δραστηριότητα σε αυτή την επίσκεψη, η συνοδεία δηλαδή του τραγουδιού με κρουστά όργανα. Η πλειοψηφία των παιδιών δεν αντιμετώπισε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία, εφόσον είχαν εξασκηθεί στη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού χτυπώντας το ρυθμό του μέτρου με παλαμάκια, και τα κρουστά όργανα λειτούργησαν ως προέκταση του σώματός τους. Φαίνεται πως εκτός από το έντονο ενδιαφέρον που προξένησε στα παιδιά αυτή η νέα δραστηριότητα, παράλληλα τα έκανε να ζήσουν μια ξεχωριστή εμπειρία και να διασκεδάσουν.

Ύστερα, λοιπόν, από συνεχείς επαναλήψεις, τα παιδιά αφομοίωσαν το τραγούδι και το τραγούδησαν στη σωστή τονικότητα. Ακολούθησε η γνωστή προς αυτά πλέον διαδικασία, βλέποντας την εικόνα να βρουν δηλαδή σε ποια σκαλοπάτια κινείται η χελώνα, απατώντας μου: «Η χελώνα κατεβαίνει δύο σκαλοπάτια». Επίσης μέσα από την επόμενη διαδικασία με την επανάληψη του τραγουδιού και στη συνέχεια με την επιτυχή απομόνωση και απόδοση του ρεφραίν, πιστοποίησα πως από τις επαναλήψεις τα παιδιά απομνημονεύουν το άκουσμα των διαστημάτων και μπορούν να το αναπαράγουν τα ίδια, χωρίς τη βοήθειά μου.

4.6. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος έκτης επίσκεψης

Κατά την πραγματοποίηση του ημερήσιου προγράμματος της έκτης μου επίσκεψης, αρχικά τα παιδιά επανέλαβαν, χωρίς τη βοήθειά μου και δίχως να αντιμετωπίσουν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία, τα τέσσερα προηγούμενα διδαχθέντα τραγούδια.

Μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση το γεγονός ότι τα παιδιά μου ζήτησαν να συνοδεύσουν τα τραγούδια με τα κρουστά όργανα που χρησιμοποιήσαμε

την προηγούμενη μέρα, και συγκεκριμένα πως είχαν συγκρατήσει και την ονομασία τους «μαράκες, ντέφια, ταμπουρίνα».

Κατόπιν πέρασα στη διδασκαλία του τραγουδιού: «ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ», προκειμένου να μάθουν το ανιόν διάστημα της τέταρτης. Ξανά ζήτησα από τα ίδια τα παιδιά να βρουν σε ποιο ζωάκι αναφέρεται το νέο τραγούδι, κάτι που στο προηγούμενο μάθημα αντιλήφθηκα πως κέντρισε το ενδιαφέρον τους. Τα παιδιά, πάλι, πριν ολοκληρώσω το τραγούδι μου απάντησαν: «το σκυλάκι», αλλά αυτό που μου προξένησε μεγάλη εντύπωση ήταν ότι κάποια από τα παιδιά συμπλήρωσαν πως το σκυλάκι κάθεται στο τέταρτο σκαλοπάτι. Διαπιστώσαμε, λοιπόν, πως οι εικόνες έχουν αποτυπωθεί στη μνήμη των παιδιών και πως αρχίζουν σταδιακά να θυμούνται τα σκαλοπάτια που αντιστοιχούν στο κάθε ζωάκι.

Στις επαναλήψεις του τραγουδιού που ακολούθησαν πρόσθεσα και τις διάφορες μουσικές δραστηριότητες, όπως ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού, ελεύθερη έκφραση¹⁶¹, παρουσίαση και πειραματισμοί με τριγωνάκια και κουδούνια, συνοδεία τραγουδιού με τα προαναφερθέντα κρουστά όργανα, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία.

Στη συνέχεια δείχνοντάς τους, την εικόνα με το σκυλάκι η πλειοψηφία των παιδιών μου είπε: «Το σκυλάκι πηδάει από το πρώτο σκαλοπάτι στο τέταρτο». Ακολούθησε ακόμα μια επανάληψη του τραγουδιού καθώς και η απομόνωση του ρεφραίν από το υπόλοιπο τραγούδι, διαπιστώνοντας τόσο το ότι τα παιδιά έχουν αφομοιώσει το τραγούδι και τραγουδούν στη σωστή τονικότητα, όσο και το ότι έχουν συγκρατήσει το ανιόν διάστημα της τέταρτης.

---

¹⁶¹ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.3.

4.7. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος έβδομης επίσκεψης

Στην έβδομη επίσκεψή μου, ξεκίνησα με την καθιερωμένη επανάληψη των τραγουδιών, που είχαν τα παιδιά διδαχτεί τις προηγούμενες μέρες. Κατόπιν επιθυμίας των παιδιών, τα τραγούδια συνοδεύτηκαν με τα κρουστά όργανα που είχαν χρησιμοποιήσει στις προηγούμενες επισκέψεις, κάτι που τους προκάλεσε ιδιαίτερη ευχαρίστηση.

Αφού πραγματοποιήθηκε η διδασκαλία του τραγουδιού «Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ», η ρυθμική επεξεργασία και η ελεύθερη έκφραση του τραγουδιού, δίχως να παρουσιαστεί κάποιο πρόβλημα κατά τη διεξαγωγή τους, παρουσίασα στα παιδιά τα δύο νέα κρουστά όργανα: τα ξυλάκια και τις καστανιέτες με ξύλινη λαβή. Αντιμέτωπισαν δυσκολία στο να προφέρουν τη λέξη «καστανιέτες» καθώς δεν την είχαν ξανακούσει, όπως χαρακτηριστικά μου ανέφεραν. Ακολούθησε η ενόργανη συνοδεία του τραγουδιού από τα παιδιά με τα προαναφερθέντα όργανα, αλλά επειδή δεν ήταν αρκετά έτσι ώστε το κάθε παιδί να κρατάει ένα από αυτά και να συνοδεύει το τραγούδι, αναγκάστηκα να συμπληρώσω όσα έλλειπαν με ορισμένες μαράκες.

Στο τέλος, τα παιδιά βλέποντας την εικόνα με τα ζώακια και μετρώντας τα σκαλοπάτια, μου είπαν πως η μελισσούλα πετάει από το τέταρτο σκαλοπάτι στο πρώτο. Μετά επανέλαβαν το τραγούδι «Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ», χρησιμοποιώντας το σωστό τόνο, και στη συνέχεια μόνο το ρεφραίν, αποδίδοντας εύστοχα το κατιόν διάστημα της τέταρτης.

4.8. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος όγδοης επίσκεψης

Κατά την εφαρμογή του όγδοου ημερήσιου προγράμματος ακολούθησα παρόμοια πορεία διδασκαλίας με τα προηγούμενα ημερήσια προγράμματα.

Επανελάβαν τα παιδιά τα προηγούμενα τραγούδια και διδάχτηκαν το ανιόν διάστημα της πέμπτης μέσα από το τραγούδι «ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ».

Φαίνεται πως τα παιδιά έχουν πλέον αποκτήσει εξοικείωση με τη ρυθμική επεξεργασία του τραγουδιού, όπως επίσης και με τη συνοδεία του τραγουδιού με τα κρουστά όργανα. Παρατήρησα την επιθυμία όλων των παιδιών να συμμετάσχουν σε αυτές τις μουσικές δραστηριότητες, και κυρίως αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι πως δε χρειάστηκαν τη βοήθειά μου σε κάποια από τις παραπάνω δραστηριότητες.

Τα παιδιά κατάφεραν να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία του τραγουδιού. Επίσης παρατηρώντας την εικόνα με το παπάκι που κάθεσαι στο πέμπτο σκαλοπάτι, μπόρεσαν να πουν ότι το παπάκι κινείται από το πρώτο σκαλοπάτι προς το πέμπτο. Ζητώντας τους, λοιπόν, να μου αναπαράγουν τον ήχο που ακούγεται, η πλειοψηφία των παιδιών τραγούδησε: «πα πα πα πα».

4.9. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος ένατης επίσκεψης

Στην ένατη επίσκεψη δίδαξα στα παιδιά το τελευταίο τραγούδι που περιλάμβανε η έρευνά μου «Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ», για το κατιόν διάστημα της πέμπτης, αφού πρώτα πραγματοποίησα την επανάληψη των υπολοίπων διαστημάτων μέσα από τα αντίστοιχά τους τραγούδια.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών κατάφερε να χτυπήσει σωστά το ρυθμό του τραγουδιού με παλαμάκια αλλά και με τη χρήση όλων των κρουστών οργάνων, που είχαν χρησιμοποιήσει τα παιδιά στα προηγούμενα μαθήματα. Εξίσου σωστά χτύπησαν με παλαμάκια και το ρυθμό της μελωδίας.

Στη συνέχεια μετά από την ερώτηση που τους υπέβαλα: «αν μπορούν να θυμηθούν, χωρίς να δουν την εικόνα, η πεταλουδίτσα ανεβαίνει ή κατεβαίνει στη σκάλα και σε ποιο σκαλοπάτι κάθεσαι» μου απάντησαν χαρακτηριστικά ότι: «η πεταλουδίτσα κάθεσαι στο ψηλότερο σκαλοπάτι από

τα άλλα ζωάκια, όπως και το παπάκι, και πετάει προς τα κάτω, από το πέμπτο σκαλοπάτι στο πρώτο».

Μετά και την τελευταία επανάληψη του τραγουδιού ζήτησα από τα παιδιά να μου αναπαράγουν τον ήχο που ακούγεται όταν η πεταλούδα κινείται από το πέμπτο σκαλοπάτι προς το πρώτο και με τη πλήρη συμμετοχή των παιδιών, έλαβα την απάντηση: «φλιτ φλοτ φλιτ φλοτ».

4.10. Εφαρμογή ημερήσιου προγράμματος δέκατης επίσκεψης

Στην δέκατη και τελευταία μου επίσκεψη στο νηπιαγωγείο ακολούθησα μία διαφορετική πορεία από τις υπόλοιπες επισκέψεις μου, καθώς σκοπός μου δεν ήταν η διδασκαλία κάποιου τραγουδιού αλλά να διαπιστώσω αν τα παιδιά μπορούσαν να ξεχωρίσουν τα ανιόντα και τα κατιόντα διαστήματα και αν ήταν ικανά να τα αναπαράγουν.

Τοιουτοτρόπως προχώρησα σε διάφορες δραστηριότητες, αφού πρώτα πραγματοποίησα την απαραίτητη επανάληψη και των οκτώ τραγουδιών. Στην ερώτησή μου, λοιπόν, που ακολούθησε, ποια ζωάκια ανεβαίνουν στη σκάλα, η πλειοψηφία των παιδιών μου απάντησε: «το σκυλάκι-ο βάτραχος-η γατούλα». Δεν θυμήθηκαν εξ αρχής το παπάκι, παρά μετά από παρατήρησή μου πως υπάρχει ακόμα ένα ζωάκι που ανεβαίνει τη σκάλα. Μάλιστα ένας μικρός αριθμός παιδιών ανέφερε τη πεταλούδα, ίσως γιατί ήταν από τα τελευταία τραγούδια που έμαθαν και δεν είχαν προηγηθεί αρκετές επαναλήψεις, ώστε να προλάβουν να τα αφομοιώσουν πλήρως. Έπειτα βλέποντας την εικόνα με τα ζωάκια που ανεβαίνουν στη σκάλα¹⁶² επανέλαβαν με επιτυχία τα αντίστοιχα διαστήματα.

Στη συνέχεια εντάθηκε το ενδιαφέρον των παιδιών όταν έπαιξα τα τραγούδια στο αρμόνιο, χωρίς να τα τραγουδώ, και τα παιδιά που θα έβρισκαν

---

¹⁶² Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.7.

το τραγούδι και επομένως το διάστημα που ακούγεται στο ρεφραίν, θα κολλούσαν το ζωάκι που αντιστοιχούσε στο κάθε διάστημα στο ανάλογο σκαλοπάτι¹⁶³. Στην αρχή ορισμένα παιδιά αντιμετώπισαν δυσκολία στο να βρουν το τραγούδι αλλά μετά από κάποιες επαναλήψεις το πρόβλημα ξεπεράστηκε.

Αντίθετα όταν τα παιδιά κολλούσαν στην εικόνα με τη σκάλα το ζωάκι¹⁶⁴ που αναλογούσε στο κάθε σκαλοπάτι, δεν συνάντησαν κάποιο πρόβλημα, καθώς τα σκαλοπάτια, λόγω του ότι ήταν αρχή ακόμα, είχαν το ίδιο χρώμα με τα αντίστοιχα ζωάκια¹⁶⁵.

Ακολούθησε η ίδια διαδικασία με τα ζωάκια που κατεβαίνουν τη σκάλα, όπου, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όπως το ότι δυσκολεύτηκαν να μου πουν όλα τα ζωάκια για τα κατιόντα διαστήματα χωρίς να βλέπουν την εικόνα, όλα εξελίχτηκαν ομαλά.

Στην επόμενη δραστηριότητα που υποβλήθηκαν τα παιδιά, ενώ περίμενα πως ίσως λόγω της αυξημένης δυσκολίας, καθώς έπαιζα μόνο το ρεφραίν των τραγουδιών στο αρμόνιο, δε θα αντεπεξέρχονταν με επιτυχία, διαψεύστηκα. Τα παιδιά με τις συχνές επαναλήψεις είχαν καταφέρει να απομνημονεύσουν τα ρεφραίν των τραγουδιών, όπως επίσης και τα αντίστοιχα ζωάκια. Ως εκ τούτου δεν έκαναν ούτε ένα λάθος όταν τους δείχναμε τις εικόνες με τα ζωάκια, προκειμένου να μου πουν αν άκουσαν το αντίστοιχο ρεφραίν. Πρέπει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί πως συνάντησα τη διστακτικότητα ορισμένων παιδιών όταν τους ζήτησα κολλώντας το ζωάκι στο σκαλοπάτι¹⁶⁶ να μου λένε ταυτόχρονα τα σκαλοπάτια που αυτό κινείται.

Αφού λοιπόν ολοκληρώθηκε η παραπάνω διαδικασία και για τα οκτώ διαστήματα, αντικατέστησα τις εικόνες με τα χρωματισμένα σκαλοπάτια, με άλλες, όπου τα σκαλοπάτια τους δεν ήταν χρωματισμένα στο ίδιο χρώμα με τα ζωάκια. Η πλειοψηφία των παιδιών δεν δυσκολεύτηκε με αυτήν την αλλαγή

---

¹⁶³ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.10

¹⁶⁴ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.1.

¹⁶⁵ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.2.

¹⁶⁶ Βλ. στο παράρτημα 4 Φωτ.4.

καθώς μέσα από την επανάληψη είχαν συγκρατήσει πλέον το σκαλοπάτι που αντιστοιχεί στο κάθε ζωάκι.

Ακολούθησε ακόμα μια πρωτόγνωρη δραστηριότητα για τα παιδιά, όπου ακούγοντας από το αρμόνιο τα διαστήματα που είχαν διδαχτεί, τους ζήτησα να μου πουν αρχικά ποιο ρεφραίν τους θυμίζει, το ζωάκι στο οποίο αντιστοιχεί το ρεφραίν, και κατ' ακολουθίαν τα σκαλοπάτια που αυτό κινείται. Οφείλω να ομολογήσω πως ο βαθμός δυσκολίας της συγκεκριμένης δραστηριότητας ήταν αρκετά μεγάλος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον ιδιαίτερο προβληματισμό ορισμένων παιδιών, κυρίως στο ανιόν και κατιόν διάστημα της πέμπτης, που δεν το είχαν επαναλάβει τόσο όσο τα υπόλοιπα διαστήματα.

Αντίθετα, όταν στη συνέχεια τους ζήτησα να αναπαράγουν τα διαστήματα, τραγουδώντας μου το ρεφραίν από τα τραγούδια που είχαν διδαχτεί, το σύνολο των παιδιών το έπραξαν με εξαιρετική επιτυχία, επιβεβαιώνοντας πως ένα μεγάλο μέρος των διδακτικών μου στόχων είχε επιτευχθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά λοιπόν τη θεωρητική προσέγγιση και το σχεδιασμό της διδασκαλίας των μουσικών διαστημάτων, ακολούθησε η εφαρμογή στην πράξη. Συμπερασματικά, μπορούμε να τονίσουμε ότι οι αρχικοί στόχοι επιτεύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Σε αυτό ιδιαίτερη ήταν η συμβολή τόσο των παιδικών τραγουδιών που συνθέσαμε στα πλαίσια της εργασίας, όσο και οι εικόνες που σχεδιάστηκαν, με σκοπό την μεθοδική και ευχάριστη διδασκαλία των μουσικών διαστημάτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στηριζόμενοι στις ανάγκες της φωνητικής αγωγής των παιδιών αυτής της ηλικίας, στον ελκυστικό ρυθμό, στην εύθυμη μελωδία, στις παράλληλες δραστηριότητες, καταλήξαμε στα οκτώ παιδικά τραγούδια που αποτέλεσαν το κυρίως διδακτικό υλικό, καθώς το ρεφραίν τους περιλάμβανε τα διαστήματα που διδάξαμε στα παιδιά. Σπουδαίο ρόλο έπαιξαν, όπως φάνηκε, και οι υπόλοιπες μουσικές δραστηριότητες που προστέθηκαν στα ημερήσια προγράμματα, δηλαδή η κίνηση και η εκτέλεση κρουστών μουσικών οργάνων, καθώς βοήθησαν στην ανάπτυξη του ψυχοκινητικού και συναισθηματικού-κοινωνικού τομέα, ενώ τα παιδιά προσέγγισαν έμμεσα βασικές μουσικές έννοιες.

Αναλυτικότερα στον γνωσιολογικό τομέα θα μπορούσαμε να πούμε πως επιτεύχθηκε ο βασικός μας στόχος και τα παιδιά μπόρεσαν να έρθουν σε επαφή με την έννοια των μουσικών διαστημάτων και να τα προσεγγίσουν μέσα από τα σκαλοπάτια των εικόνων. Παράλληλα κατόρθωσαν να συγκρατήσουν το άκουσμα των διαστημάτων και να είναι σε θέση να τα αναπαράγουν. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επαναλάβουμε, πως όλα τα προαναφερθέντα επιτεύχθηκαν τόσο μέσω των εικόνων που παρουσιάστηκαν στα παιδιά, ώστε να έχουν οπτική επαφή με αυτό που διδάσκονταν, όσο και μέσω των τραγουδιών και των μουσικών δραστηριοτήτων που τα συνόδευαν, προκαλώντας έτσι το ενδιαφέρον τους και την έντονη ενεργητικότητα και συμμετοχής τους καθ' όλη τη διαδικασία της μάθησης.

Όσον αφορά στα τραγούδια, τα παιδιά έμαθαν τα λόγια και τη μελωδία τους, και μπόρεσαν να τα τραγουδήσουν στη σωστή τονικότητα. Επίσης κατάφεραν να συγκρατήσουν τα διαστήματα που αντιστοιχούσαν στα ρεφραίν των τραγουδιών. Σε αυτό βέβαια έπαιξαν σημαντικό ρόλο οι εικόνες με τα ζωάκια, στα οποία αναφέρονταν τα τραγούδια, που ανέβαιναν ή κατέβαιναν τα σκαλοπάτια, και αναλόγως ακουγόταν και το αντίστοιχο διάστημα. Εξίσου σημαντική ήταν η συμβολή της κίνησης και των κρουστών οργάνων της τάξης-των οποίων την ονομασία έμαθαν τα παιδιά επιτυχώς-που συνόδευσαν τα τραγούδια, προκειμένου οι απαραίτητες επαναλήψεις για την εκμάθηση των τραγουδιών να μην κουράσουν τα παιδιά αλλά αντίθετα να κεντρίσουν ακόμα περισσότερο το ενδιαφέρον τους.

Αναφερόμενοι στον ψυχοκινητικό τομέα, αξίζει να τονίσουμε και την έντονη επιθυμία των παιδιών να μιμηθούν τις κινήσεις των ζώων. Τα παιδιά συμμετείχαν με ιδιαίτερη ευχαρίστηση στην ρυθμική επεξεργασία των τραγουδιών, χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου και στο ρυθμό της μελωδίας τους. Χαρακτηριστικό είναι και το παράδειγμα της δεύτερης μας επίσκεψης, που τα παιδιά με δική τους πρωτοβουλία ξεκίνησαν να συνοδεύουν το τραγούδι με ρυθμικά παλαμάκια.

Ακόμη μια ευχάριστη και πρωτόγνωρη εμπειρία για τα παιδιά φαίνεται να αποτέλεσε και η συνοδεία των τραγουδιών με τα κρουστά όργανα της τάξης (καστανιέτες με ξύλινη λαβή, ντέφια, ταμπούρινα, μαράκες, κουδούνια, τριγωνάκια, ξυλάκια). Παρατηρήσαμε ότι προξενούσε έντονα το ενδιαφέρον τους και ότι διασκέδαζαν ιδιαίτερα. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα έπαιξε κυρίαρχο ρόλο στις καθημερινές επαναλήψεις των τραγουδιών, έπειτα και από επιθυμία των ιδίων των παιδιών. Δεν αντιμετώπισαν δυσκολία εξαρχής λόγω του ότι είχαν εξασκηθεί στη ρυθμική επεξεργασία των τραγουδιών με παλαμάκια και τα κρουστά λειτούργησαν ως προέκταση του σώματός τους.

Στον συναισθηματικό-κοινωνικό τομέα παρατηρήθηκε πως τα παιδιά μέσα από τις προαναφερθείσες μουσικές δραστηριότητες διασκέδασαν και πέρασαν ευχάριστα. Έμαθαν να περιμένουν υπομονετικά τη σειρά τους όταν πειραματιζόνταν με τα κρουστά όργανα, όταν μιμούνταν τη κίνηση των ζώων, όταν έρχονταν στο πίνακα για να κολλήσουν το ζωάκι στο αντίστοιχο του

σκαλοπάτι κ.λ.π. Παράλληλα θα μπορούσαμε να πούμε πως εκτέλεσαν εκφραστικά τα κρουστά όργανα της τάξης, τα οποία όπως αναφέρθηκε και παραπάνω κινούσαν έντονα το ενδιαφέρον τους. Ένα ακόμη ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, που προστίθεται σε όλα τα υπόλοιπα, είναι η αυτοπεποίθηση που απέκτησαν τα παιδιά μέσα από την επιτυχία, κάθε φορά που έβρισκαν το τραγούδι, το διάστημα, το ρεφραίν, το σκαλοπάτι κ.λ.π. Τα παιδιά κοινωνικοποιήθηκαν και αισθάνθηκαν όμορφα στην ομάδα, της οποίας έμαθαν να είναι μέλη και να συνεργάζονται. Τέλος φάνηκε πως τα παιδιά ήρθαν πιο κοντά στην μουσική και μπόρεσαν μέσα από αυτήν να εκφράζουν τον συναισθηματικό τους κόσμο.

Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε πως εφόσον αναπτύχθηκε η απαραίτητη εξοικείωση με τα παιδιά και λάβαμε την αποδοχή τους, πετύχαμε τη πλειοψηφία των στόχων μας και πως τα παιδιά ανταποκρίθηκαν θετικά στις επιδιώξεις μας. Δεν υπήρξαν ιδιαίτερα προβλήματα είτε απειθαρχίας είτε απροθυμίας συμμετοχής των παιδιών στις δραστηριότητες μας. Αντίθετα έδειξαν εξαιρετικό ενδιαφέρον και ενθουσιασμό σχεδόν για όλες τις μουσικές δραστηριότητες που καλέστηκαν να συμμετάσχουν. Διαπιστώσαμε πως τα παιδιά πέρασαν ευχάριστα κατά τη διαδικασία της μάθησης των διαστημάτων μέσω των τραγουδιών. Με τη βοήθεια των εικόνων και κυρίως μέσα από το ρεφραίν το τραγουδιών, βίωσαν τα διαστήματα. Έτσι τα παιδιά, χωρίς να το γνωρίζουν έκαναν σημαντική πρόοδο, καθώς κατόρθωσαν όχι μόνο να θυμούνται τα σκαλοπάτια που αντιστοιχούσαν στο κάθε ζωάκι-ρεφραίν αλλά και να μπορούν να τα αναπαράγουν.

Σε συνδυασμό με τις άλλες μουσικές δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν (κίνηση, κρουστά όργανα, μουσικά παιχνίδια) τα παιδιά είχαν ενεργή συμμετοχή, κοινωνικοποιήθηκαν, εξέφρασαν τα συναισθήματά τους και απέκτησαν βιωματική εμπειρία, πραγματοποιώντας έτσι τη μάθηση αβίαστα και ευχάριστα. Αυτό άλλωστε ήταν εν μέρει, πέραν των τραγουδιών, και ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο της πρότασης διδασκαλίας της παρούσης εργασίας, δηλαδή, ο συνδυασμός στοιχείων από άλλες, ήδη υπάρχουσες, θεωρίες και η περαιτέρω επεξεργασία τους, παρουσιάζοντας και παράλληλα προτείνοντας ένα νέο τρόπο προσέγγισης του παιδικού τραγουδιού.

Προτείνουμε, λοιπόν, να διδάσκεται το τραγούδι και η μουσική γενικότερα με βιωματικό, δημιουργικό και ευχάριστο τρόπο, με γνώμονα το να προσεγγίζουμε τη γνώση πάντα μέσα από το βίωμα. Οι στόχοι που επιδιώκονται κάθε φορά μέσα από το μάθημα της μουσικής ποικίλουν. Ο καθένας τους είναι σημαντικός και βοηθά στην μουσική πράξη, κύριος όμως στόχος μας για την προσχολική ηλικία θα πρέπει να είναι τελικά η δημιουργία προσωπικών σχέσεων των παιδιών με τη μουσική. Μέσα από αυτήν την ευχάριστη εμπειρία επιδιώκουμε τα παιδιά να αγαπήσουν τη μουσική και αυτό να αποτελέσει το έναυσμα για τη περαιτέρω ενασχόλησή τους με τη μουσική και την έκφρασή τους μέσα από αυτή.

Τελειώνοντας αυτήν την έρευνα και πρόταση για τη διδασκαλία των μουσικών διαστημάτων μέσα από το τραγούδι σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, ας τονίσουμε ότι υπάρχουν πολλές ακόμη πλευρές που θα πρέπει να εξεταστούν. Το ενδιαφέρον πάντως για την προσχολική μουσική αγωγή γίνεται όλο και μεγαλύτερο, καθώς γίνεται συνεχώς όλο και πιο σαφές, το πόσο σημαντική είναι για την ολόπλευρη ανάπτυξη της παιδικής προσωπικότητας και για τη του σχέση του με τη μουσική σε όλη του τη ζωή. Ελπίζω οι προτάσεις στην εργασία αυτή να αποτελέσουν αφορμή, και για άλλες προσεγγίσεις, ανοίγοντας νέα πεδία μελέτης και έρευνας, που θα συμβάλουν σε μια νέα αναδιαπραγμάτευση του αντικειμένου και ταυτόχρονα για νέες προτάσεις, που θα βελτιώσουν τη μουσική αγωγή στην πράξη σε αυτές τις τόσο ευαίσθητες ηλικίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bellicha, Isabelle – Imberty, Nicole, *Ο χορός στο νηπιαγωγείο*, Άγκυρα, Αθήνα, 2004.
- Bush, E. Jeffrey, *Η επίδραση των προσεγγίσεων Dalcroze, Kodaly και Orff στις Η.Π.Α. κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα*, Μουσική εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος III, Τεύχος 2.
- Hargreaves, D., *Η Αναπτυξιακή Ψυχολογία της Μουσικής*, Μτφ-Επιμ. Έφη Μακροπούλου, Fagotto, Αθήνα, 2004.
- Maki Jukka, *Η χαρά της μουσικής* (Βιβλίο για το μαθητή). Πατάκη, Αθήνα, 1996.
- Meyer – Denkmann Gertrud, *Πειραματισμοί στον ήχο «ηχοχρώματα»*, *Orpheus*, Μτφ.-Επιμ. Μιχάλης Τόμπλερ, Αθήνα, Έκδ.2^η, 1990.
- Ανδρούτσος, Πολύβιος, *Μέθοδοι Διδασκαλίας της Μουσικής: Παρουσίαση και Κριτική Θεώρηση των Μεθόδων Orff και Dalkroze*, Ορφέας, Αθήνα, 1995.
- Ατέσογλου, Νεφέλη, *Στόχοι και στοιχεία του μαθήματος Orff*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος III, Τεύχος 2.

- Γιάννης, Σταύρου, Σημειώσεις μαθήματος *Μουσική Παιδαγωγική II*, Εαρινό εξάμηνο 2004-2005, Άρτα, 2005.
- Δαμιανού-Μαρίνη, Ε., *Βασικές μεθοδολογικές αρχές για την εφαρμογή των Μουσικοπαιδαγωγικών ιδεών του Zoltan Kodaly*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3.
- Δημητράτου, Βίβιαν, *Η μουσική πάει στο νηπιαγωγείο. Μουσικές και κινητικές δραστηριότητες για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Οδυσσέας, Αθήνα, 1995.
- Διονυσίου, Ζωή, *Η επιστήμη της Μουσικής Παιδαγωγικής: Νέες τάσεις και προτάσεις για τη διδασκαλία της μουσικής στην εκπαίδευση*, Εισήγηση στο σεμινάριο Μουσική και... μουσικοί στην Εκπαίδευση, Περιφερειακή Διεύθυνση Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/ση Ν. Αχαΐας, Καλάβρυτα, 1-3 Οκτωβρίου 2004.
- Ζαχαριάδη, Αμαλία, *E. J. Dalcroze. Παρουσίαση της Μεθόδου του: Ρυθμική*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3.
- Καραδήμου-Λιάτσου, Παυλίνα, *Από την ακοή στην ακρόαση*, Orpheus, Αθήνα, 2001.
- Καραδήμου-Λιάτσου, Παυλίνα, *Διδασκαλία της Ακρόασης Μουσικής-Μια πνευματική περιπέτεια*, Μουσική εκπαίδευση, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002, Τόμος ΙΙΙ, Τεύχος 2.

- Κοκώνη Γ. Τσακίρη, *Ανακαλύπτοντας τη μουσική*, Αθήνα, 2000.
- Κυμινού-Πριντάκη, Αγγελική, *Η κοινωνική και εκπαιδευτική φιλοσοφία του παιδαγωγικού έργου Orff*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., Θεσσαλονίκη 26-28 Ιουνίου 1998, Τόμος Ι, Τεύχος 3.
- Κυνηγού – Φλάμπουρα, Μαρία, *Τραγουδώ και γυμνάζομαι*, Ερμής, Αθήνα, 1999.
- Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Μουσική: Το πιο συναρπαστικό παιχνίδι. Θεωρία και πράξη της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Fagotto, Αθήνα, 2001.
- Μακροπούλου, Έφη-Βαρελάς, Δημήτρης, *Τραγουδώντας Λέξεις. Από τη θεωρία στην...τάξη*. Fagotto Books, Αθήνα, 2005.
- Ματθαίου Σεβαστή, *Μουσικό τετράδιο για Νηπιαγωγούς*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994.
- Μιχαήλ, Γιούλα, *Πινακωτή-Πινακωτή Και Στα Παιχνίδια Μουσική, Σπουδή*, Αθήνα, 1998.
- Παπά, Αναστασία, *Το Orff-Schulwerk και τα ελληνικά αναλυτικά προγράμματα για το δημοτικό σχολείο. Μια ιστορική προσέγγιση*, Διάπλαση, Περιλήψεις Πρακτικών 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 20-22 Απριλίου, 2005.
- Παπαγιανοπούλου, Βαϊά, *Δημιουργία παιδικής χορωδίας στη σύγχρονη εκπαίδευση. Μουσικοί-γνωστικοί-κοινωνικοί στόχοι*, Διάπλαση, Περιλήψεις

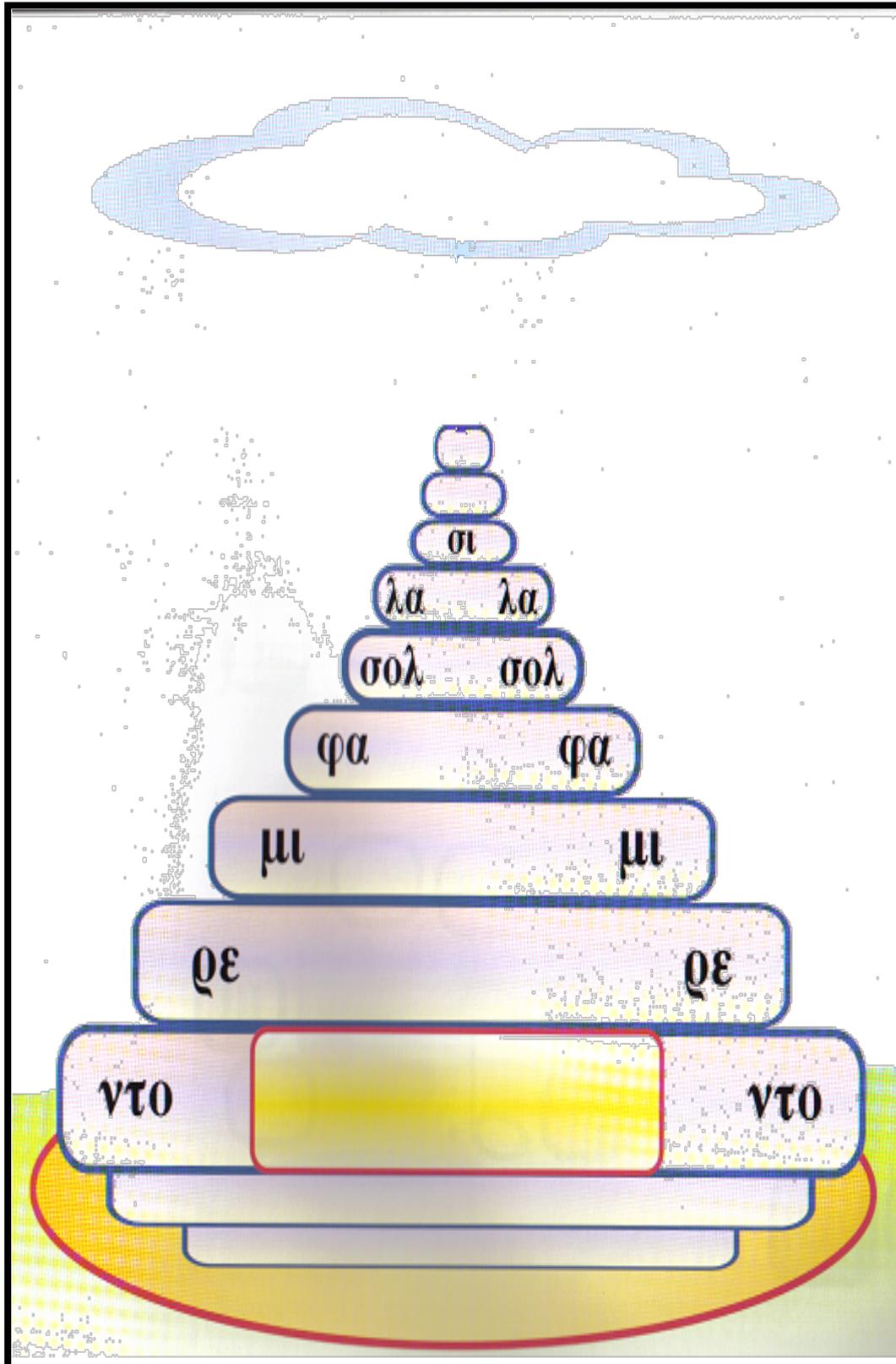
Πρακτικών 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 20-22 Απριλίου, 2005.

- Παπαζαρής, Αθανάσιος, *Η Μουσική Στην Εκπαιδευτική Διαδικασία. Θέματα Παιδαγωγικής Της Μουσικής, Διδακτικής Και Μάθησης*, Τερτιος, Κατερίνη, 1991.
- Πατσαντζόγλου, Κωνσταντίνος, *Τα πρώτα μουσικά βήματα. Πρακτικός οδηγός*. Σμυρνωτάκη, Αθήνα, 2005.
- Πατσέας, Μιχάλης, *Μια ολιστική πρόταση για τη μουσική αγωγή στη γενική εκπαίδευση: το σύστημα Kodaly*, Μουσική Εκπαίδευση, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε., Αθήνα 15-17 Απριλίου, 2005.
- Πλαγιανάκος, Στυλιανός, *Διδακτική Επαγγελματικών Μαθημάτων. Ο Σχεδιασμός της Διδασκαλίας*, Έλλην, Τόμος Ι, Αθήνα, 2002.
- Σέργη, Λένια, *Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα παιδιά μας*. Gutenberg, Αθήνα, 2000.
- Σέργη, Λένια, *Θέματα Μουσικής Και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg, Αθήνα, 1994.
- Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*. Gutenberg, Αθήνα, 1985.
- Σταυρίδης, Μιχάλης Γ., *Μουσική αγωγή και παιδεία. Σύγχρονες προσεγγίσεις και προοπτικές*. Gutenberg, Αθήνα, 2001.

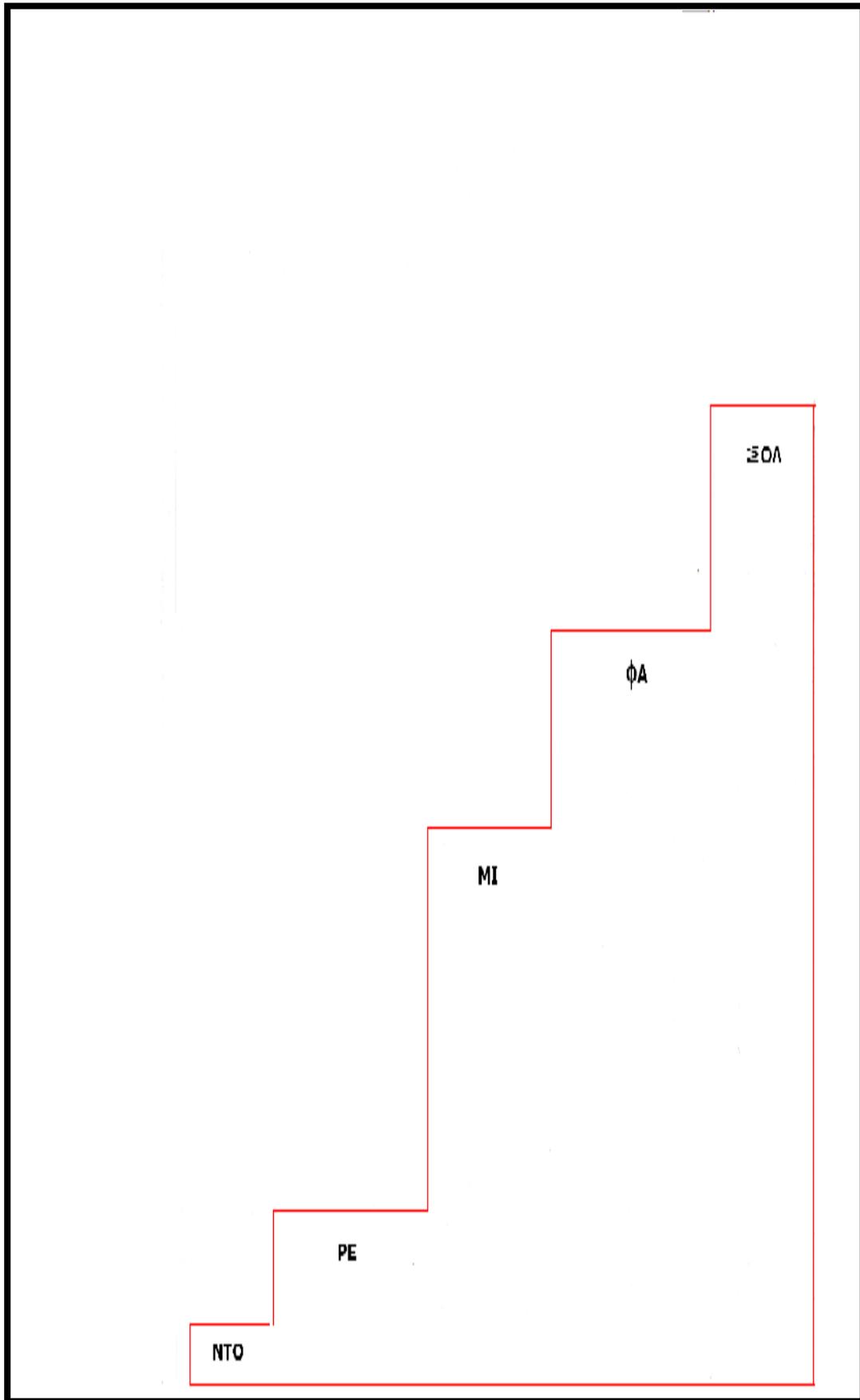
- Τζανάκης, Πέτρος, *Μουσικό Αλφαβητάρι. Στο ζουζουνοχωριό. Οι βασικές μουσικές έννοιες και ασκήσεις μέσα από ένα παραμύθι.* Σπουδή, Αθήνα, 2000.
- Τζουμάνης, Αντώνης Σ., *Μουσική αγωγή το νηπιαγωγείο. Από τη θεωρία στη πράξη(Μουσικά παιχνίδια-τραγούδια.,* Καστανιώτη, Αθήνα, 1995.
- Τομπλερ, Μιχάλης, *Ήχων στόχων ηχώ: η μουσική στην ειδική αγωγή και θεραπεία,* Orpheus, Αθήνα, 2001.
- Τσαπακίδου, Αγγελική, *Κινητικές δεξιότητες. Πρόγραμμα ανάπτυξης κινητικών δεξιοτήτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας,* University studio press, Θεσσαλονίκη, 1997.
- Τσαφταρίδης, Νικόλας, *Μουσική, Κίνηση, Λόγος. Η στοιχειοδομική μουσική στο παιδαγωγικό έργο Orff.* Νήσος, Αθήνα, 1997.
- Φραγκοπούλου-Φρανκ, Τιτίκα, *Το Μουσικοχώρι. Εισαγωγή στη μουσική και οι οικογένειες των μουσικών οργάνων για μικρά παιδιά.* Διάγραμμα/Ντουντούμης, Αθήνα, 1999.
- Χαραλάμπους, Ανδρέας, *Το παιδικό τραγούδι,* Gutenberg, Αθήνα, 1994.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

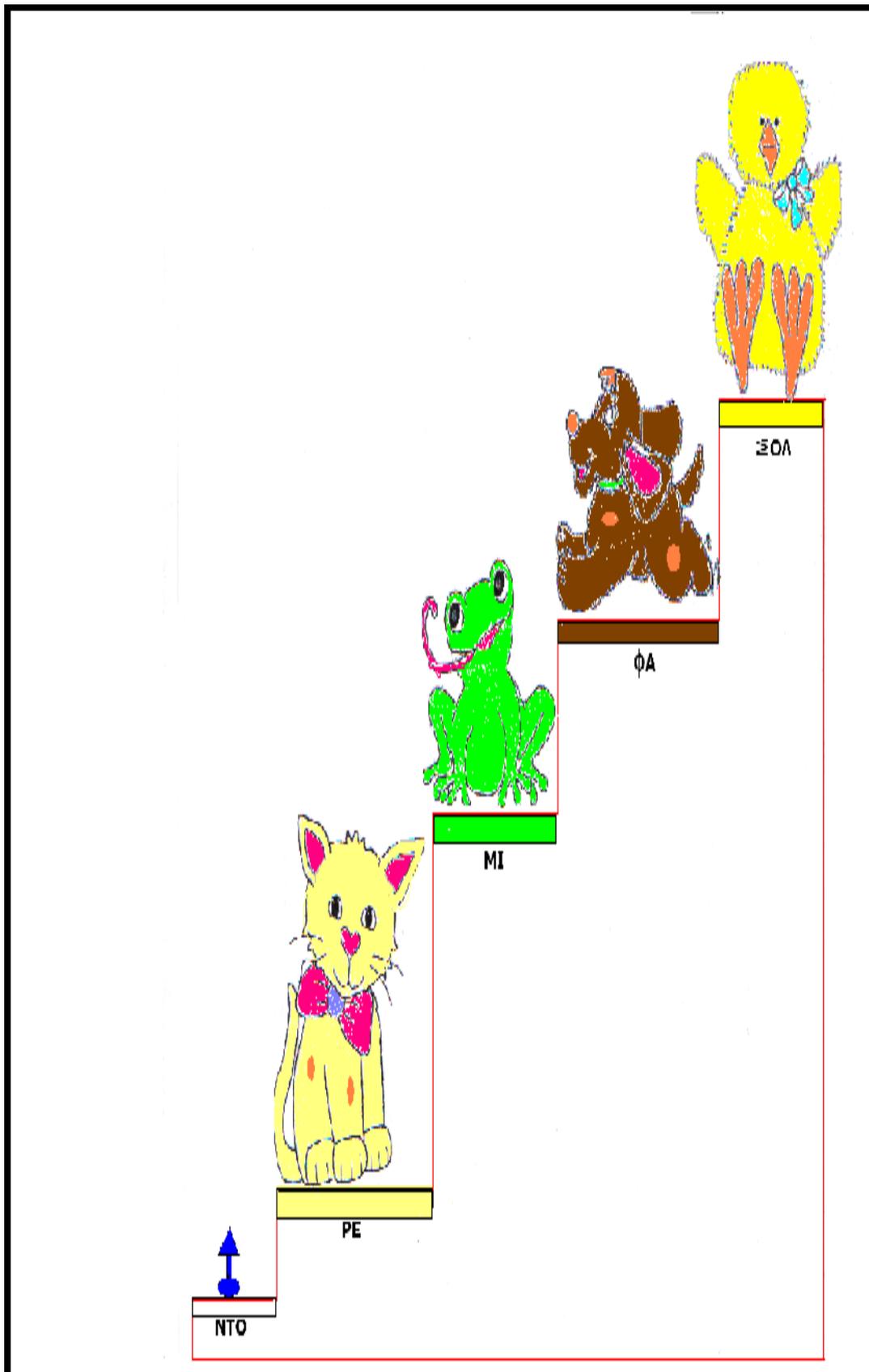
1. ΕΙΚΟΝΕΣ

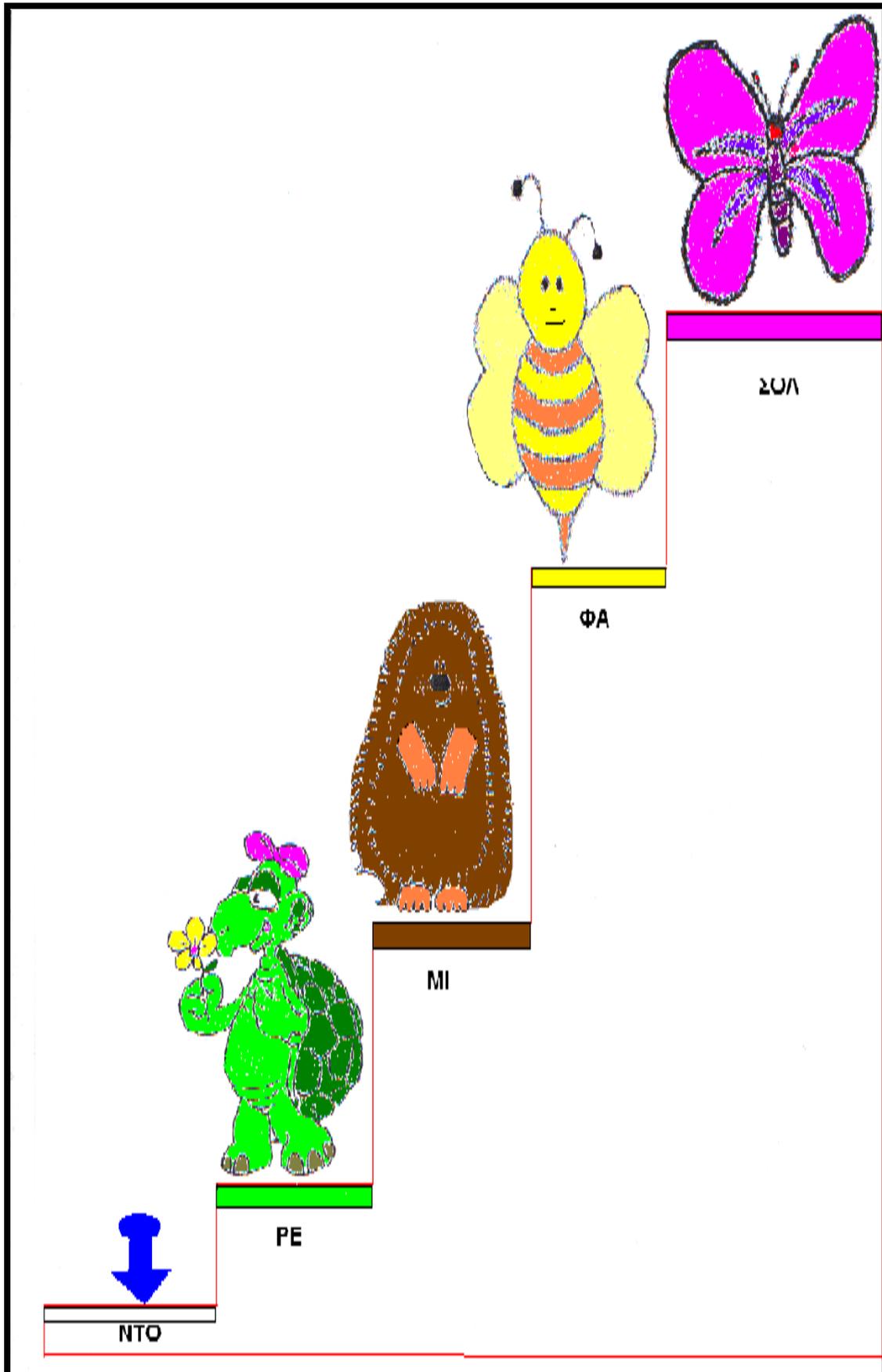
Εικ. 1

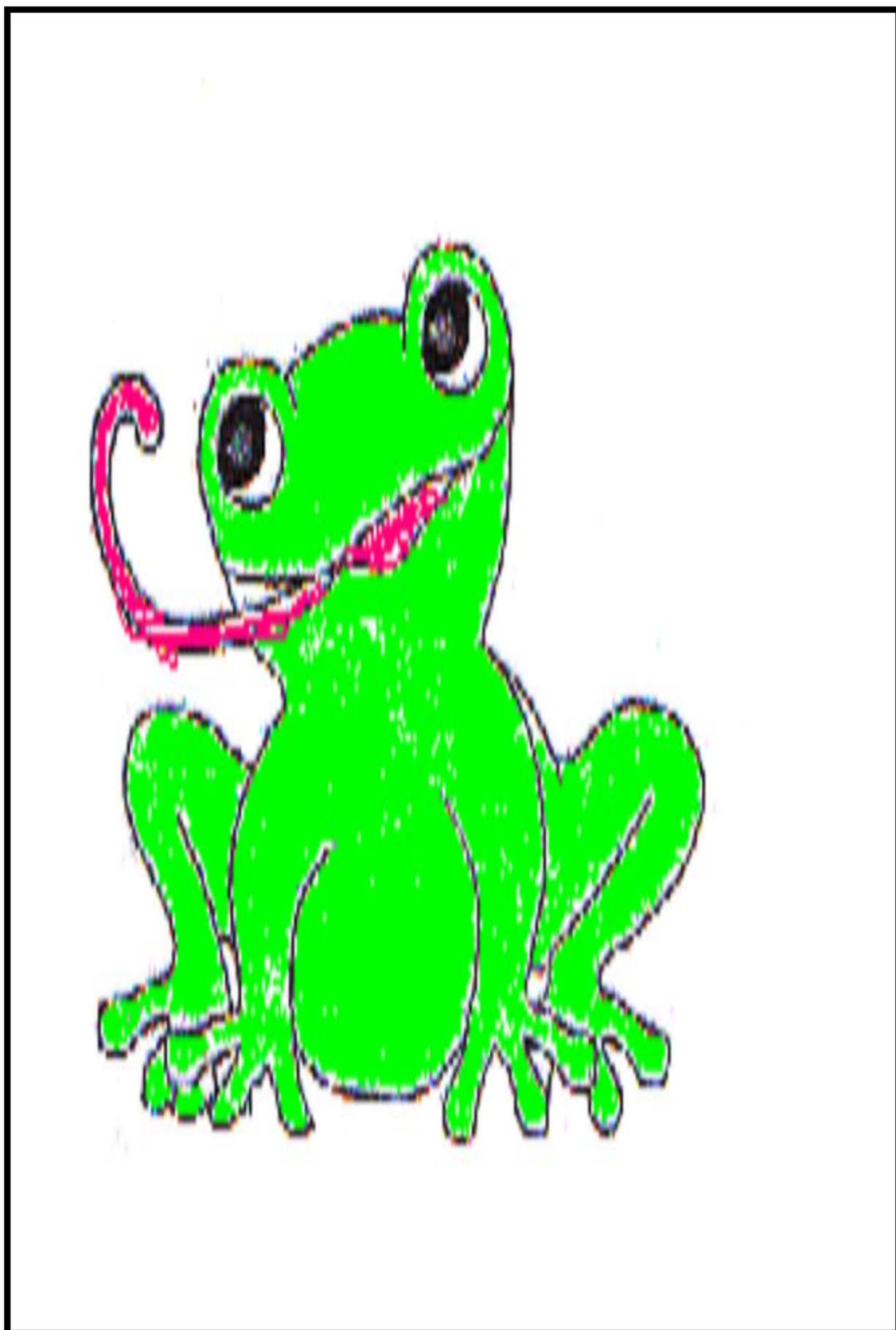
Εικ. 2

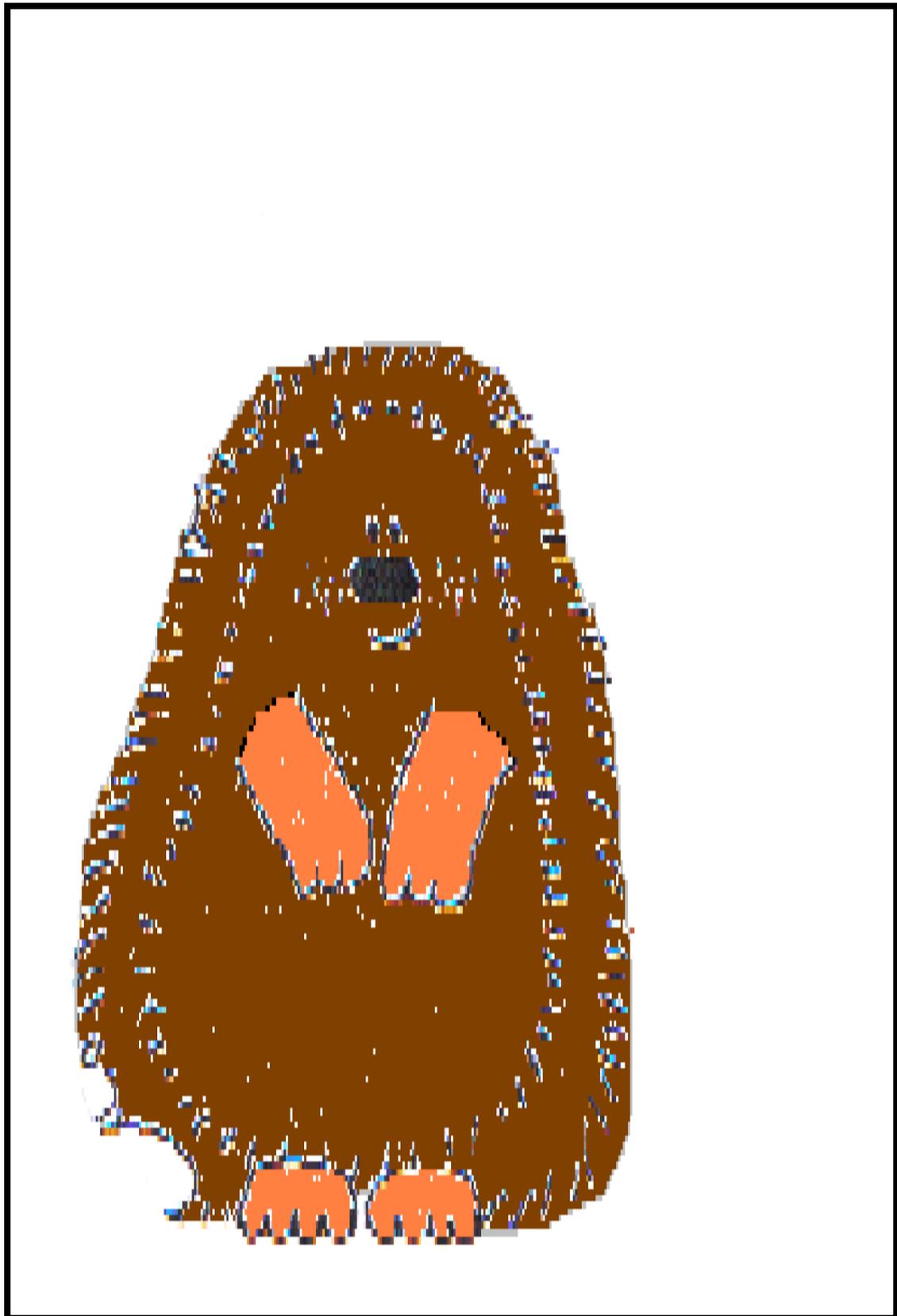
Εικ. 3

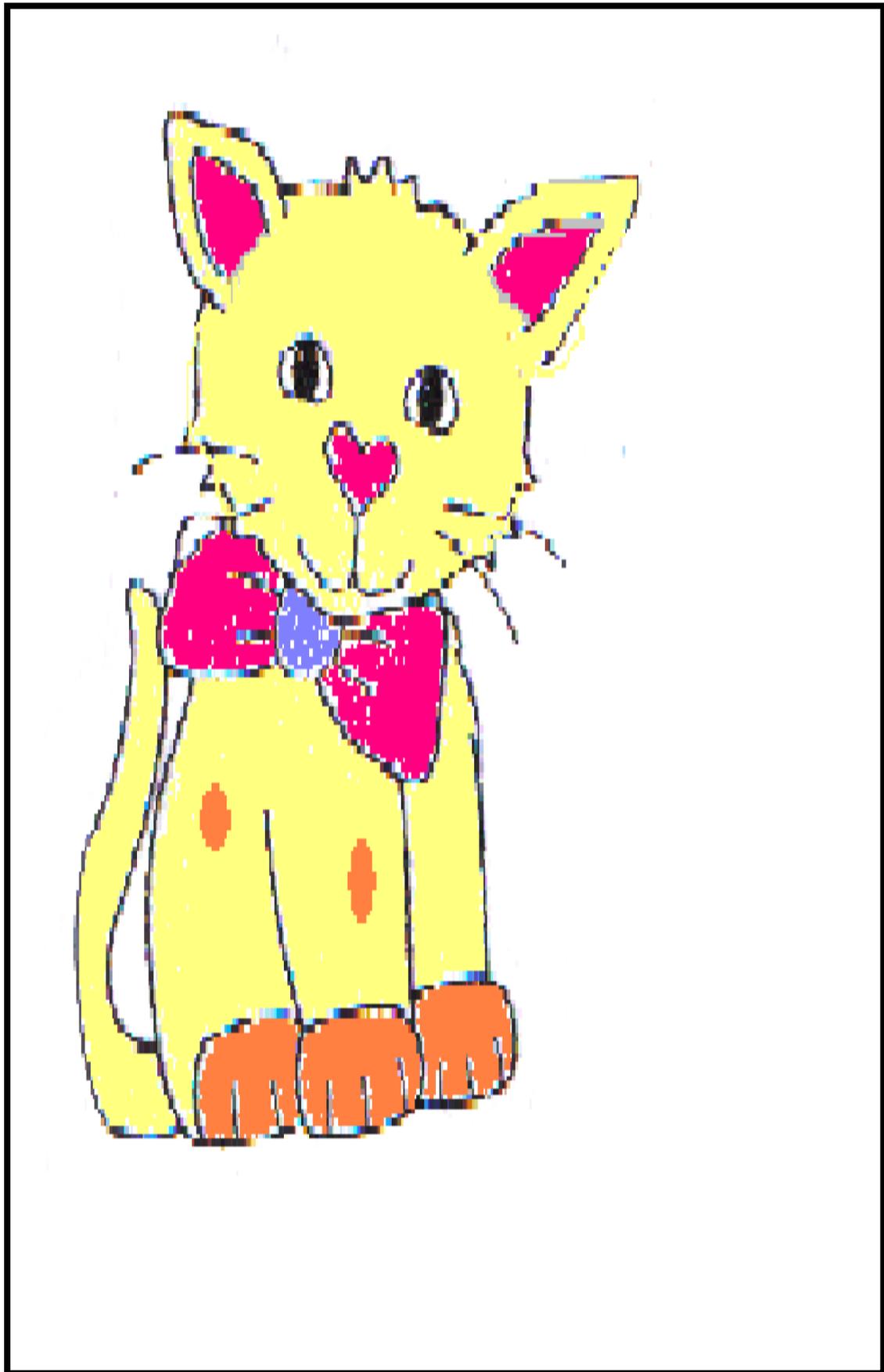
Εικ. 4

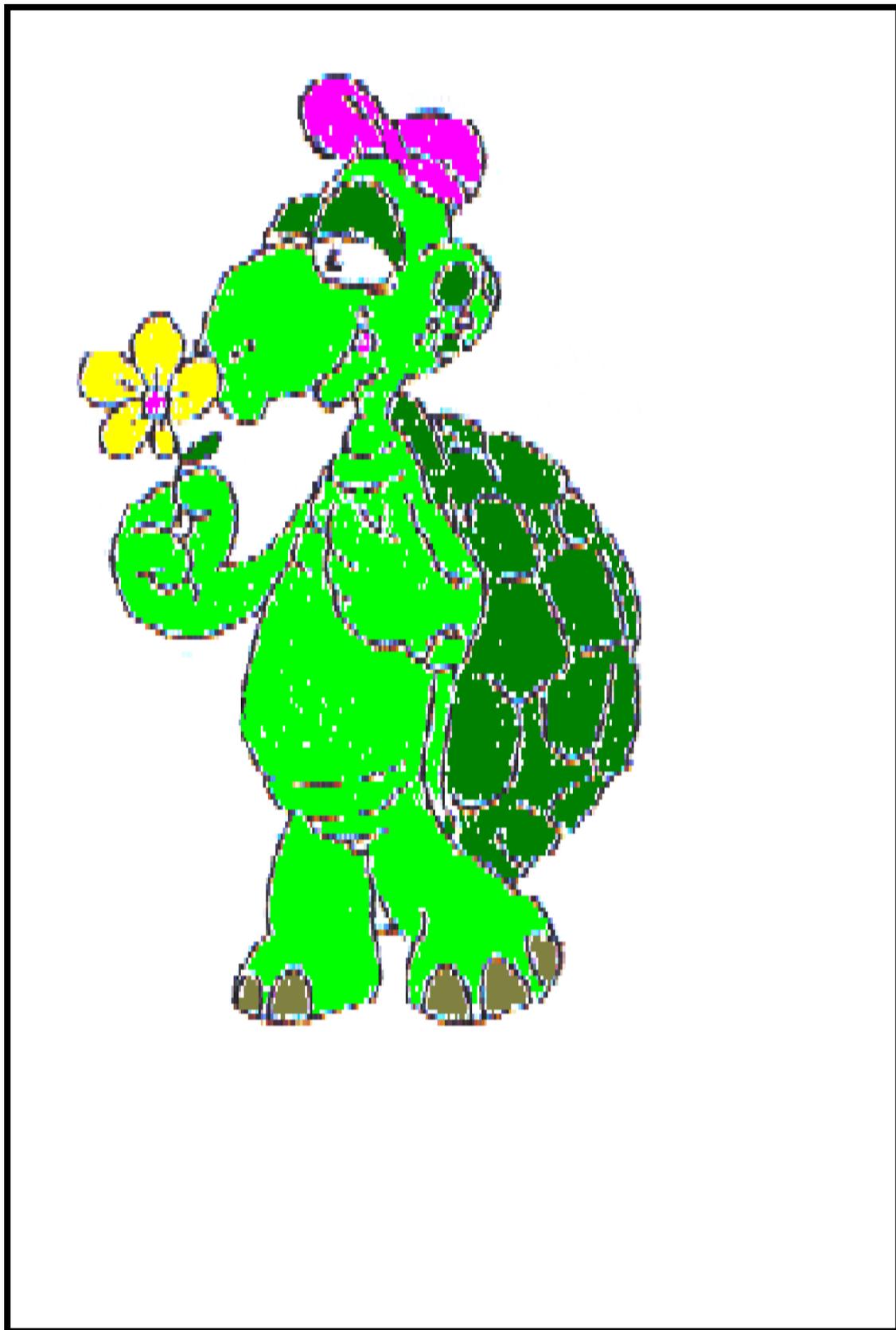
Εικ. 5

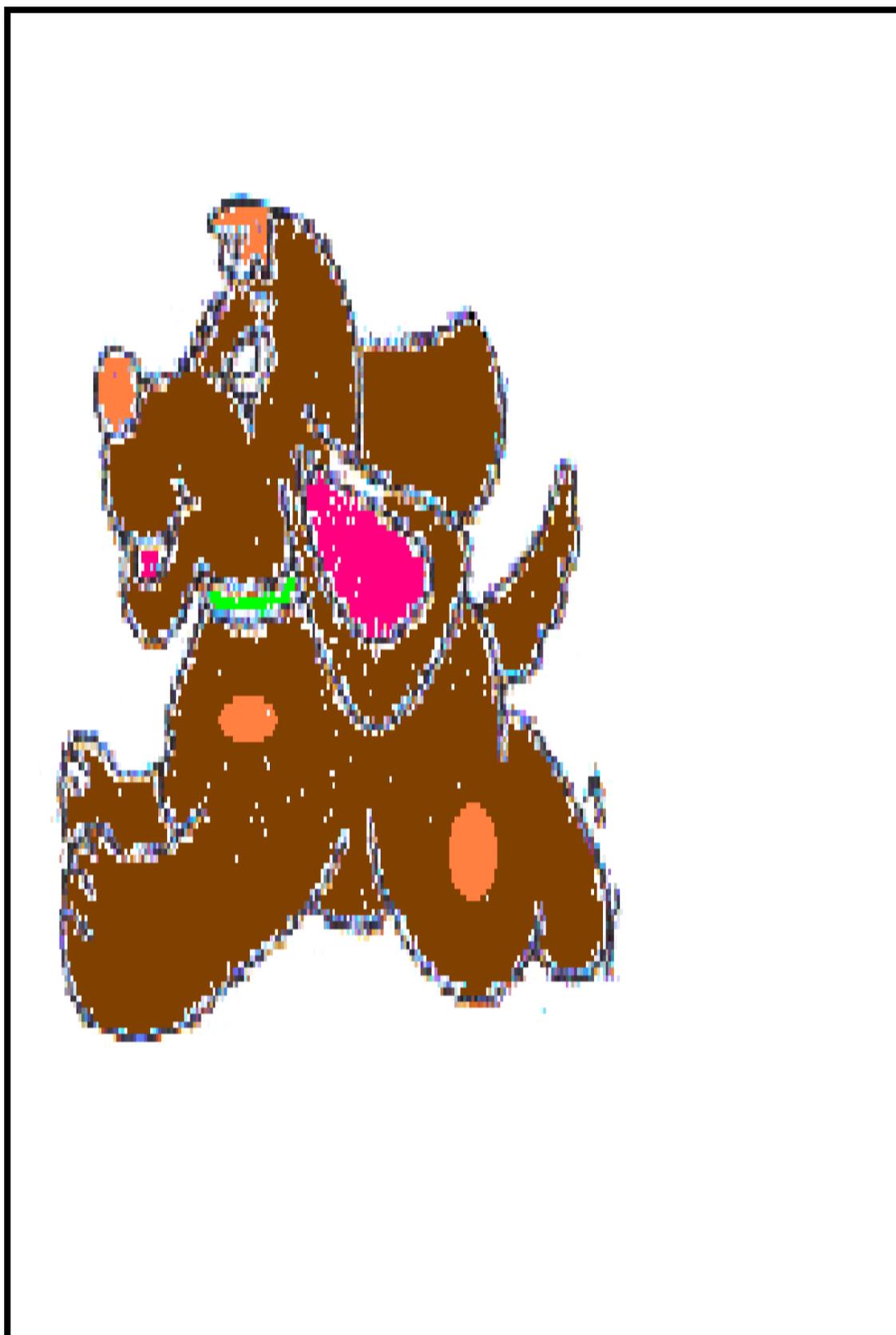
Εικ. 6

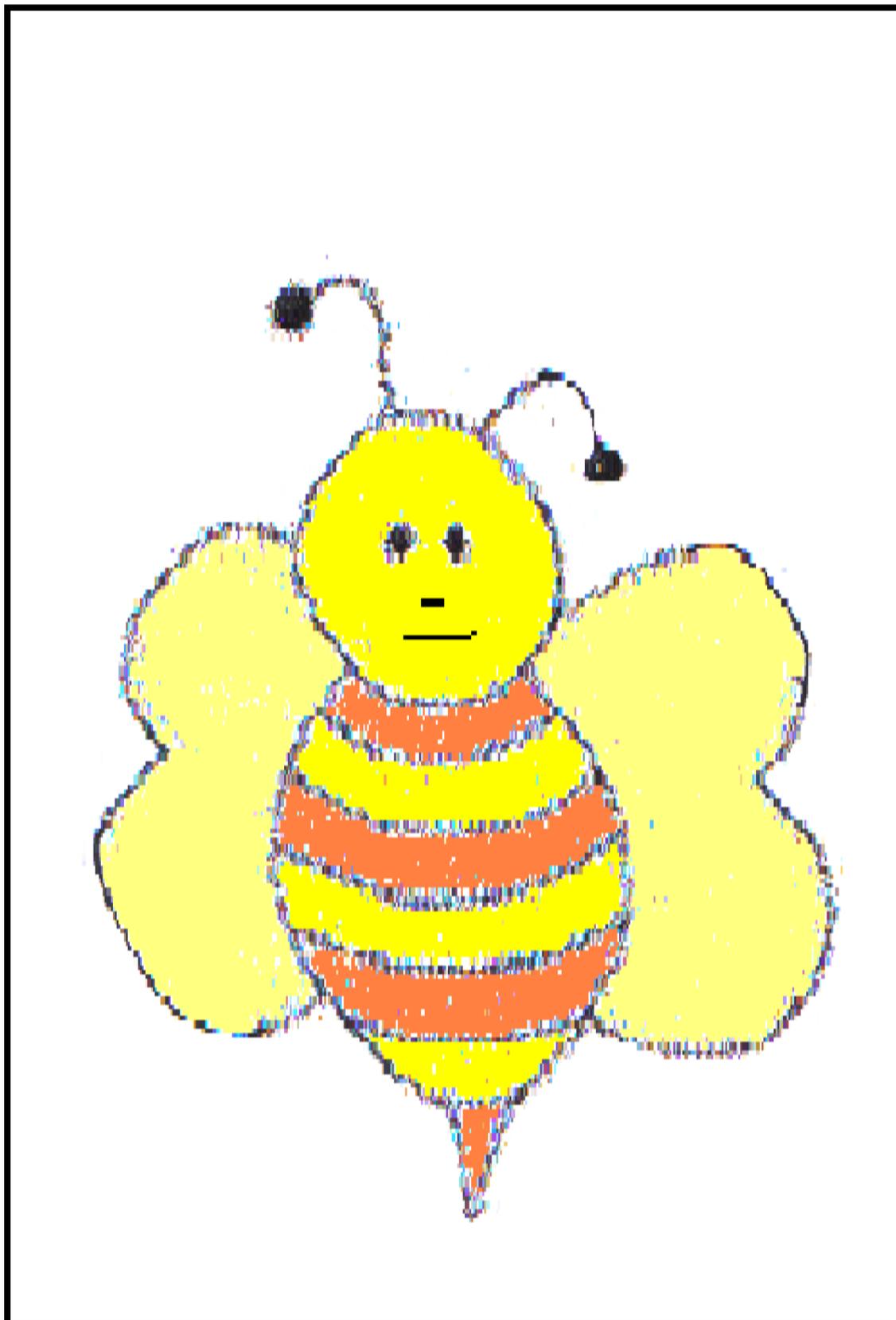
Eik. 7

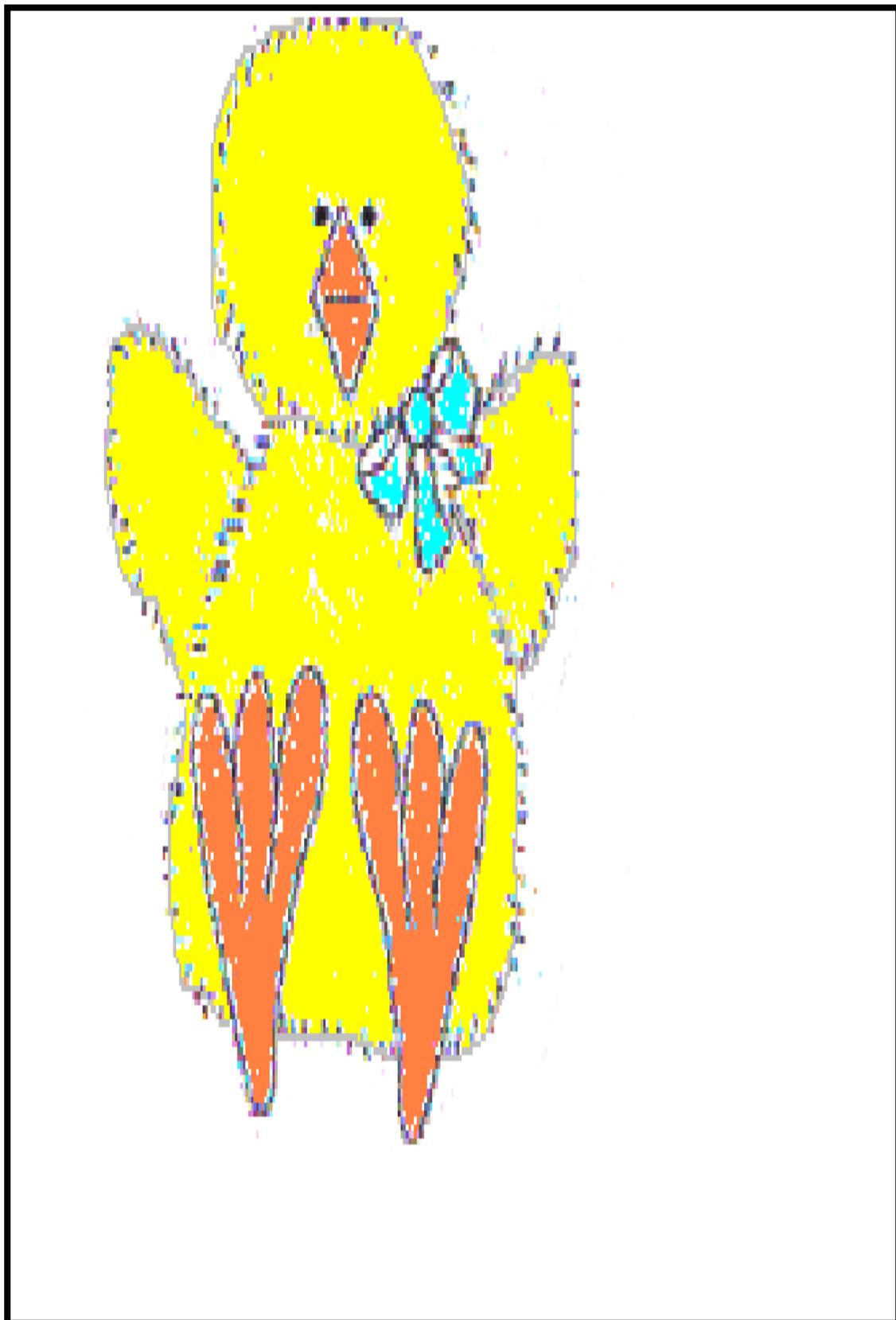
Ейк. 8

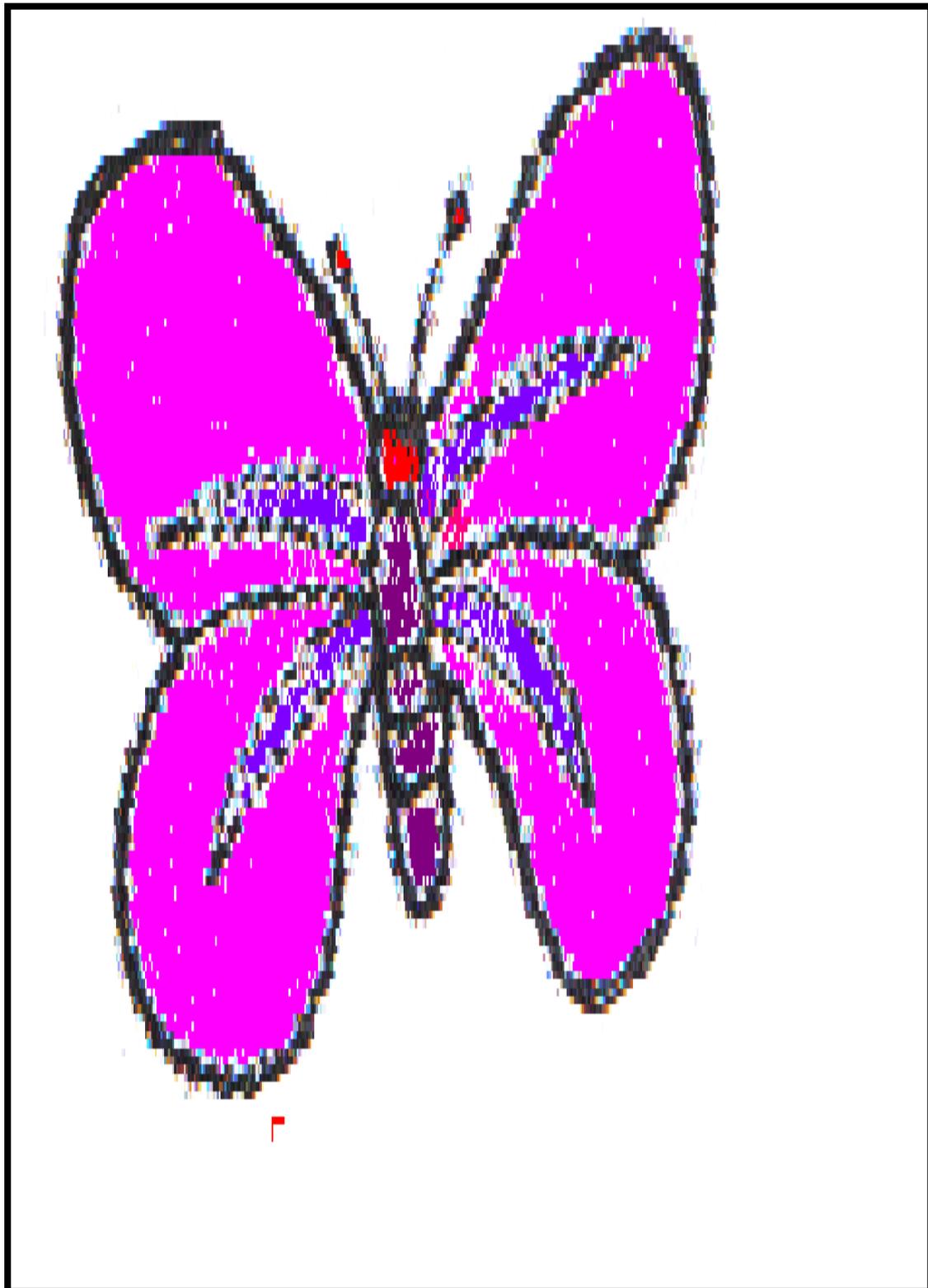
Εικ. 9

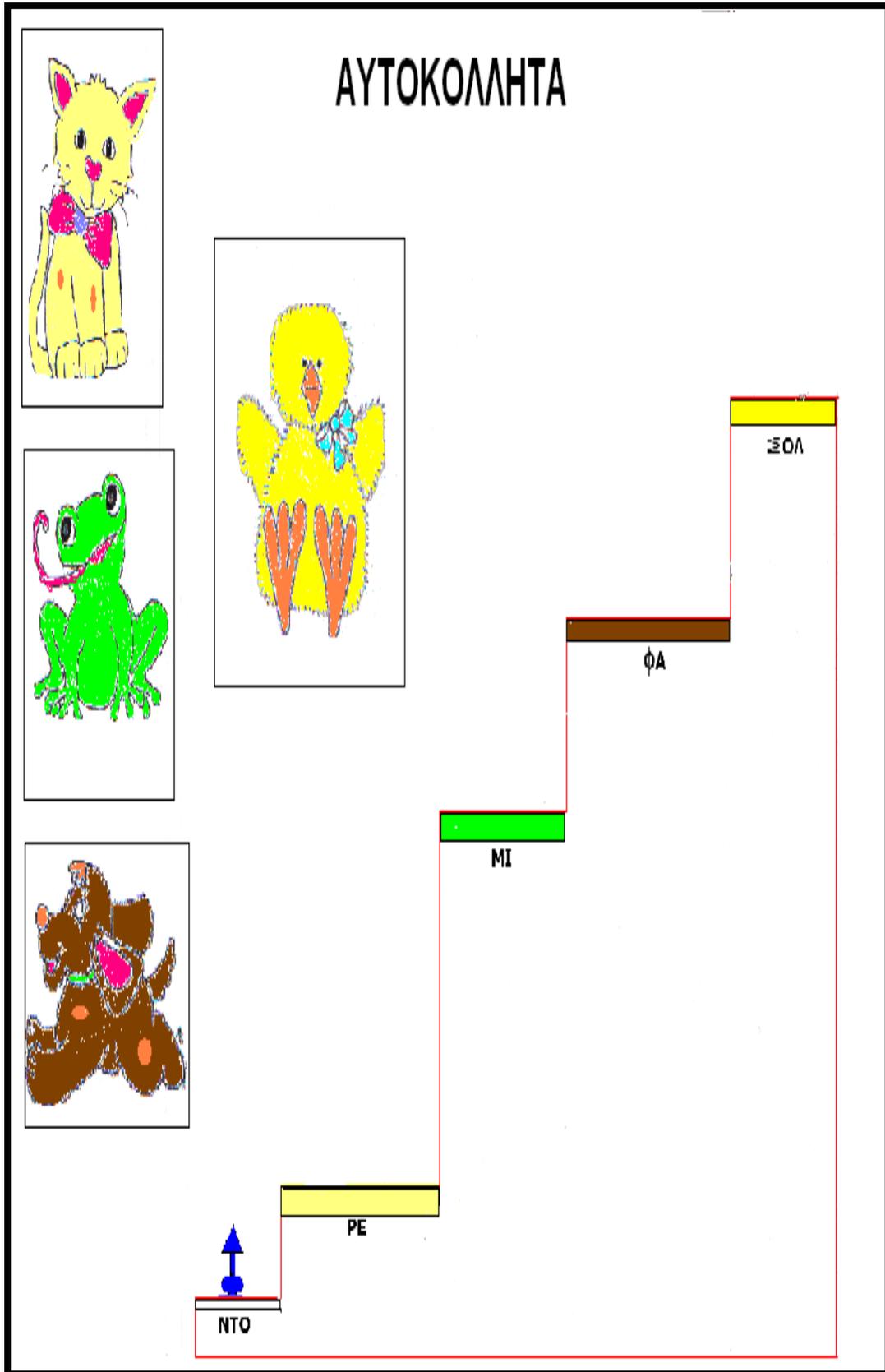
Εικ. 10

Eik. 11

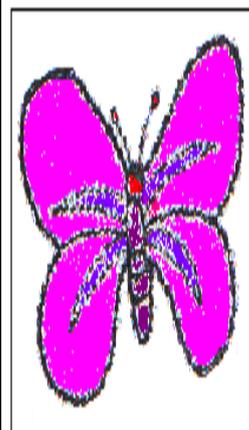
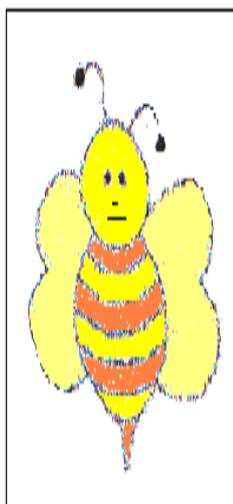
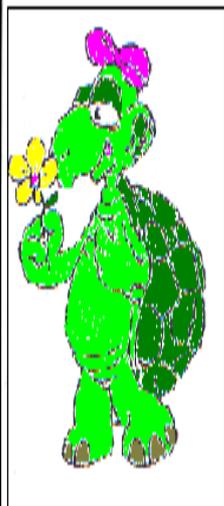

Εικ. 12

Εικ. 13

ΑΥΤΟΚΟΛΛΗΤΑ

ΝΤΟ

ΡΕ

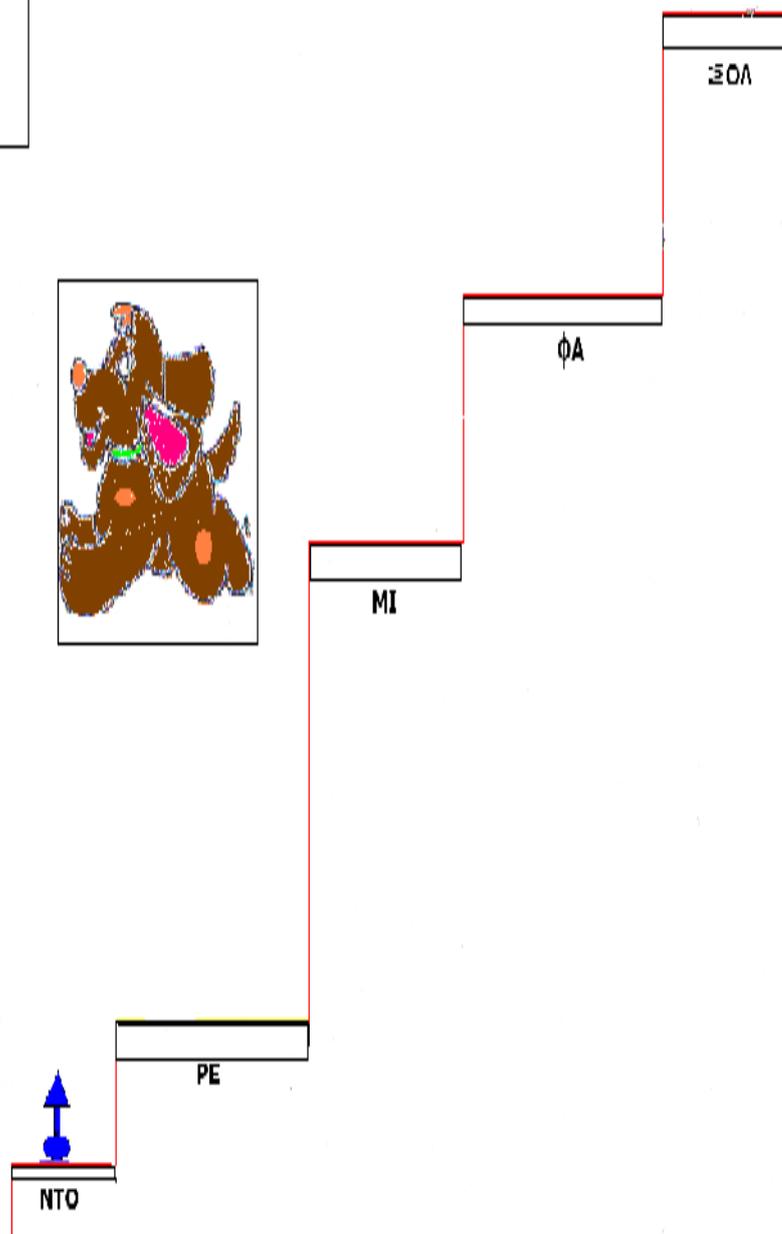
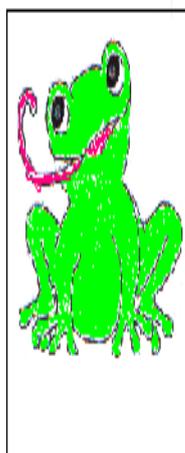
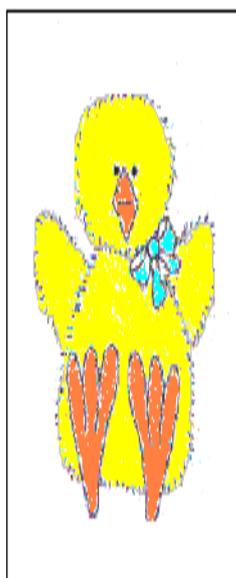
ΜΙ

ΦΑ

ΣΩΛ

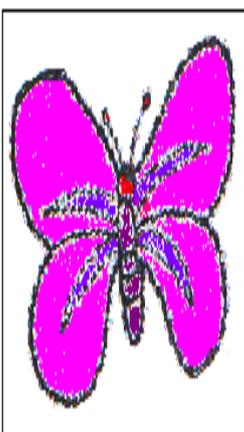
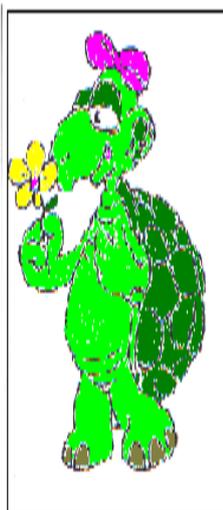
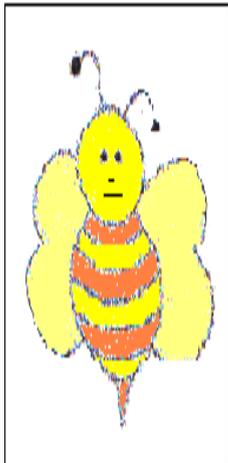
Εικ. 14

ΑΥΤΟΚΟΛΛΗΤΑ

Εικ. 15

ΑΥΤΟΚΟΛΛΗΤΑ

ΝΤΟ

ΡΕ

ΜΙ

ΦΑ

ΣΩΛ

Εικ. 16

2. ΠΑΡΤΙΤΟΥΡΕΣ

Στίχοι-Μουσική
 Αγγελική Καμάση
 Διδασκική: Τίτικα Φρανκ

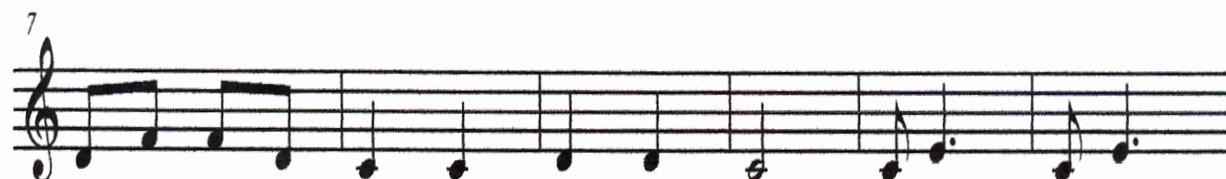
Musical score for the song "Οι Νότες είναι Επτά". The score consists of 10 staves of music in 4/4 time, with lyrics in Greek. Chords are indicated above the notes.

Lyrics:
 Οι Νότεις είν'επτά τις λέω στη σι-ρά
 Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Μα βιά-ζω και τη Ντο και
 γί-νο-νται οκ-τώ τις λέω στη σι-ρά σαν τα κα-λά παι-διά
 Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Ντο
 Ντο Σι Λα Σολ Φα Μι Ρε Ντο
 Έ-μα-θα τις Νό-τες τώ-ρα στη στιγ-μή
 κι-ά-ται εύ-κο-λα θα μά-θω-ε-γώ τη μου-σι-κή
 Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Ντο
 Ντο Σι Λα Σολ Φα Μι Ρε Ντο

Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ

Κοί - τα έ - να βά - τρα - χο μι - κρό κου - άξ κου - άξ

7 πό - σο του α - ρέ - σει το νε - ρό κου - άξ κου - άξ

13 Ό - λη μέ - ρα παί - ζει στη λι - μνού - λα κου - άξ κου - άξ

19 έ - χει και με - γά - λη πα - ρε - ού - λα. κου - άξ κου - άξ

25 κου - άξ κου - άξ κου - άξ κου - άξ.

Παρτ. 2

Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ

Κράτς κράτς κράτς κράτς κά - νει ο σκαν - τζό - χои - ρος

Κράτς κράτς κράτς κράτς κα - θώς προ - χω - ρεί.

Κράτς κράτς κράτς κράτς κά - νει ο σκαν - τζό - χои - ρος

κράτς κράτς κράτς κράτς μέ - σα στη βρο - χή.

Παρτ. 3

Η ΓΑΤΟΥΛΑ

Μια μι - κρή γα - τού - λα στο κή - πο περ - πα - τά και

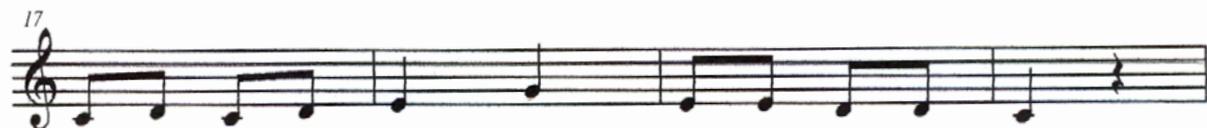
5 νιά - ου νιά - ου κά - νει κου - νώ - ντας - την - ου - - ρά. - -

9 Νιά - ου νιά - ου νια - ου νιά - ου

13 Τί κοι - τάς γα - τού - λα με τό - ση πο - νη - ριά και

17 νιά - ου νιά - ου κά - νεις σ'ό - λα τα παι - διά;

21 Νιά - ου νιά - ου Νιά - ου νιά - ου

Παρτ. 4

Η ΧΕΛΩΝΑ

Χράτς χρούτς χράτς χρούτς στο χόρ - τα - ρά - κι

5

χράτς χρούτς χράτς χρούτς η χε - λώ - να πέρ - πα - τεί

9

χράτς χρούτς χράτς χρούτς ψάχ - νει για νε - ρά - κι

13

χράτς χρούτς χράτς χρούτς για - τί δι - ψάει πο - λύ.

Παρτ. 5

ΤΟ ΣΚΥΛΛΑΚΙ

Τρέ χει το σκυ - λά - κι μέ - σα στην αυ - λή
Ω - ρα για βολ - τί - τσα μες την ε - ξο - χή

8
Γάβ γαβ γαβ γαβ κά - νει ό - λο το προ - ί.
Γαβ γαβ γαβ γαβ κά - νει χαί - ρε - ται πο - λύ.

15
Γαβ γαβ γαβ γαβ γαβ γαβ γαβ γαβ

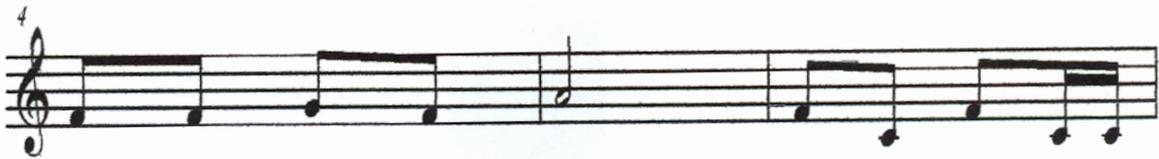
D.C.

Παρτ. 6

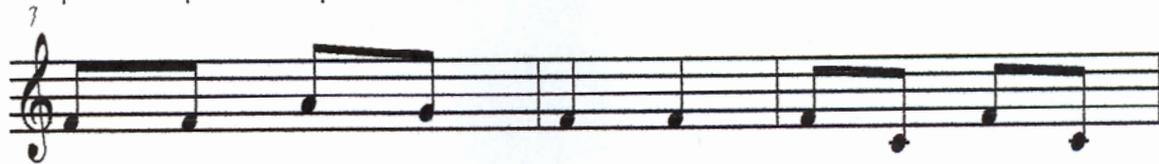
Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ

Μί - α με - λισ - σού - λα ζούν ζούν ζούν ζούν χα -

ρού - με - νη πε - τά ζούν ζούν ζούν ζούν σε

ό - λα τα λου - λού - δια ζούν ζούν ζούν ζούν

γύ - ρηα - να - ζη - τά ζούν ζούν ζούν ζούν

ζούν ζούν ζούν ζούν.

Παρτ. 7

ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ

Μι - κρό πα-πά - κι κο - λυ - μπά πα πα πα πα πα πα πα πα
Και - η μα-μά - του η κα - λή πα πα πα πα πα πα πα πα

μες της λί - μνης τα νε - ρά πα πα πα πα πα πα πα πα
ψά - χνει ώ - ρα να το βρεί πα πα πα πα πα πα πα πα

και φω - νά - ζει δυ - να - τά πα πα πα πα πα πα πα πα
και φω - νά - ζει δυ - να - τά πα πα πα πα πα πα πα πα

πα πα πα πα πα πα πα πα
πα πα πα πα πα πα πα πα

Παρτ. 8

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ

Η πε - τα - λου - δί - τσα φλίκ φλόκ φλίκ φλόκ

4

με τα ό - μορ - φα φτε - ρά φλίκ φλόκ φλίκ φλόκ

7

πά - νω από το κά - μπο φλίκ φλόκ φλίκ φλόκ χα -

10

ρού - με - νη πε - τά φλίκ φλόκ φλίκ φλόκ.

3. ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ	
➤ Κοίτα ένα βάτραχο μικρό	➤ Τα παιδιά σε βαθιά κάμψη των γονάτων και στερεωμένα στις μύτες των ποδιών τους δείχνουν προς μια κατεύθυνση με το δάχτυλο τους.
➤ κουάξ κουάξ	➤ Κοιτάζουν ψηλά.
➤ πόσο του αρέσει το νερό	➤ Κάνουν ελαφριά πηδηματάκια
➤ κουάξ κουάξ	➤ Σταματούν τα πηδηματάκια και σηκώνουν ψηλά το κεφάλι τους.
➤ Όλη μέρα παίζει στη λιμνούλα	➤ Αρχίζουν πάλι τα ελαφριά πηδηματάκια στις μύτες των ποδιών τους.
➤ κουάξ κουάξ	➤ Σηκώνουν μόνο ψηλά το κεφάλι τους
➤ έχει και μεγάλη παρεούλα.	➤ Αρχίζουν για τελευταία φορά να μιμούνται τη κίνηση του βάτραχου.
➤ κουάξ κουάξ κουάξ κουάξ.	➤ Τέλος σηκώνουν ψηλά το κεφάλι τους ενώ είναι σταθερά σε ένα σημείο.

Κιν.1

Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ

► Κρατς κρατς κρατς κρατς

κάνει ο σκαντζόχοιρος

κρατς κρατς κρατς κρατς

καθώς προχωρεί.

Κρατς κρατς κρατς κρατς

κάνει ο σκαντζόχοιρος

Κρατς κρατς κρατς κρατς

μέσα στη βροχή.

► Τα παιδιά καθ' όλη τη διάρκεια του τραγουδιού κινούνται ανακατεμένα στο χώρο με τα γόνατα και τους αγκώνες να ακουμπούν στο πάτωμα. Ο κορμός τους είναι σκυμμένος πάνω από τα πόδια τους και το κεφάλι βρίσκεται σε ευθεία θέση με το κορμό, κοιτώντας απέναντι.

Κιv.2

Η ΓΑΤΟΥΛΑ

- Μια μικρή γατούλα στο κήπο περπατά
- και νιάου νιάου κάνει
- κουνώντας την ουρά.
- Νιάου νιάου νιάου νιάου
- Τι κοιτάς γατούλα
- με τόση πονηριά;
- και νιάου νιάου κάνεις
- σε όλα τα παιδιά;
- Νιάου νιάου νιάου νιάου.
- Τα παιδιά περπατούν με τα χέρια και τα πόδια ακουμπώντας τα γόνατά τους στο πάτωμα , έχοντας το κεφάλι ψηλά.
- Κινούν τα κεφάλια τους δεξιά-αριστερά.
- Μιμούνται τη κίνηση της γατούλας καθώς κουνάει την ουρά της.
- Κινούν πάλι τα κεφάλια τους δεξιά-αριστερά.
- Γυρίζουν τα κεφάλια τους δεξιά και
- χαμογελούν.
- Κινούν πάλι τα κεφάλια τους δεξιά-αριστερά μέχρι το τέλος του τραγουδιού.

Κιν.3

Η ΧΕΛΩΝΑ

➤ Χράτς χρούτς χράτς χρούτς
στο χορταράκι
Χράτς χρούτς χράτς χρούτς
η χελώνα περπατεί.

➤ Τα παιδιά κινούνται διάσπαρτα στο χώρο γονατιστά και με τους αγκώνες να ακουμπούν στο πάτωμα. Ο κορμός τους είναι σκυμμένος πάνω από τα πόδια τους και το κεφάλι είναι χαμηλωμένο, ακουμπώντας σχεδόν στα χέρια τους, τα οποία είναι στο πάτωμα, μπροστά από τα γόνατα.

➤ Χράτς χρούτς χράτς χρούτς
ψάχνει για νεράκι
Χράτς χρούτς χράτς χρούτς
γιατί διψάει πολύ.

➤ Συνεχίζουν να περπατούν κατά τον ίδιο τρόπο διάσπαρτα στο χώρο κουνώντας όμως ταυτόχρονα και το κεφάλι δεξιά - αριστερά.

ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ

- Τρέχει το σκυλάκι μέσα στην αυλή.
- Τα παιδιά περπατούν με τα γόνατα και τα χέρια τους στο πάτωμα διάσπαρτα στο χώρο.
- Γάβ γάβ γάβ γάβ κάνει όλο το πρωί.
- Κινούν τα κεφάλια τους πάνω κάτω.
- Ωρα για βολτίτσα μες την εξοχή
- Συνεχίζουν να περπατούν κατά τον ίδιο τρόπο διάσπαρτα στο χώρο.
- Γάβ γάβ γάβ γάβ κάνει χαίρεται πολύ.
- Στηριζόμενα στα γόνατα σηκώνουν το κορμό τους ψηλά κουνώντας πάλι τα κεφάλια τους πάνω κάτω ενώ ταυτόχρονα κουνάνε και τους καρπούς των χεριών τους ελεύθερα.

Η ΜΕΛΙΣΣΟΥΛΑ

- Μία μελισσούλα

ζουν ζουν ζουν ζουν ζουν

χαρούμενη πετά

ζουν ζουν ζουν ζουν ζουν

- Στις μύτες των ποδιών τους τα παιδιά τρέχουν με πολλές καμπύλες ανακατεμένα στο χώρο. Τα χέρια τους τα έχουν ανοιχτά στο πλάι και κουνάνε πάνω κάτω τους καρπούς τους.

- Σε όλα τα λουλούδια

ζουν ζουν ζουν ζουν ζουν

γύρη αναζητά

ζουν ζουν ζουν ζουν ζουν.

- Στέκονται με κλειστά τα πόδια τους πάλι στις μύτες και γέρνουν το κορμό μπροστά, κάνοντας ελαφριά πηδηματάκια προς όποια κατεύθυνση θέλουν.

ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ

- Μικρό παπάκι κολυμπά
πα πα πα πα πα πα πα πα

μες της λίμνης τα νερά
πα πα πα πα πα πα πα πα
- και φωνάζει δυνατά
πα πα πα πα πα πα πα πα
- Και η μαμά του η καλή
πα πα πα πα πα πα πα πα

ψάχνει ώρα να το βρει
πα πα πα πα πα πα πα πα
- και φωνάζει δυνατά
πα πα πα πα πα πα πα πα
πα πα πα πα πα πα πα πα
- Τα παιδιά περπατάνε σε βαθιά
κάμψη των γονάτων έχοντας
ενωμένες τις παλάμες τους
πίσω από τη πλάτη τους, ώστε
οι αγκώνες με τον βραχίονα να
κάνουν το σχήμα της
φτερούγας.
- Παραμένουν στην ίδια στάση
μόνο που σε αυτό το σημείο
βάζουν τα χέρια τους στο
στόμα τους σχηματίζοντας ένα
V.
- Προσποιούνται πως ψάχνουν
βάζοντας το χέρι στο μέτωπο
παραμένοντας στη παραπάνω
στάση.
- Ξανακάνουν πως φωνάζουν με
τα χέρια στο στόμα όπως
παραπάνω.

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ

- Η πεταλουδίτσα
- Τα παιδιά στηρίζονται στις μύτες των ποδιών τους έχοντας τα χέρια τους ανοιχτά στο πλάι, σαν τα φτερά της πεταλούδας.
- φλιτ φλοτ φλιτ φλοτ
- Κάνουν ελαφριά πηδηματάκια δεξιά και αριστερά.
- με τα όμορφα φτερά
- Ξεκινούν ταυτόχρονα να ανοιγοκλείνουν τα χέρια στο πλάι, μιμούμενα τα φτερά της πεταλούδας.
- φλιτ φλοτ φλιτ φλοτ
- Κάνουν πάλι ελαφριά πηδηματάκια δεξιά και αριστερά συνεχίζοντας τη κίνηση των χεριών.
- πίνω από το κάμιο
- Αρχίζουν να κινούνται διάσπαρτα στο χώρο.
- φλιτ φλοτ φλιτ φλοτ
- Κάνουν ελαφριά πηδηματάκια δεξιά και αριστερά.
- χαρούμενη πετά
- Τρέχουν σχηματίζοντας ζίγκ- ζάγκ στο χώρο.
- φλιτ φλοτ φλιτ φλοτ.
- Κάνουν ελαφριά πηδηματάκια δεξιά και αριστερά.

4. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΦΩΤ.1

ΦΩΤ.2

ΦΩΤ.3

ΦΩΤ.4

ΦΩΤ.5

ΦΩΤ.6

ΦΩΤ.7

ΦΩΤ.8

ΦΩΤ.9

ΦΩΤ.10